AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FEHMİ YAVUZ
Herkes okuyacak

Daima taze ve narin bir yüz!

PERI-REKLAM - 27 28 91

KOMİLİ
TUVALET SABUNLARI

- ★ LANOLİN KREMLİ
- ★ BOL KÖPÜKLÜ
- ★ HUSUSİ KOKULU
- ★ DAYANIKLI EKONOMİK

VE

- ★ YEPYENİ FORMÜLLE

HUSUSİ ŞEKİLDE İMAL EDİLMİŞ ÜSTÜN KALİTELİ TUVALET SABUNU

KADİFE GİBİ YUMUŞAK BİR TEN

YALNIZ

KOMİLİ

TUVALET SABUNLARI

İLE ELDE EDİLİR

KOMİLİ
TUVALET SABUNLARI

NECMİ KOMİLİ — TEL: 22 07 98 - İSTANBUL

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVIII, Sayı: 311

Yazı İşleri

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

*

İstanbul Bürosu

Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 27 12 07

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı islerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Firuz MAKULU
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe ,

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları 3

3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :

Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
(ilân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

İlân işleri :

Telefon : 15221

*

Dizildiği yer:

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer :

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Basıldığı tarih : 2.8.1960

FİYATI 1 LİRA

Kapak resmimiz

Fehmi Yavuz

Eğitim seferberliği

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bundan iki hafta evvel AKİS'in su yüzüne çıkardığı, "suyun altındaki oyun" neticelenmiş ve beklenilebileceği gibi tertip, tertipçilerin başına yıkılmıştır. Havanın müsait olduğunu sanan, 27 Mayıs hareketini soysuzlaştırabilecekleri zehabına kapılan ve kuvvetine inandıkları muhafazakâr oyları kanalize edebilmek, bir Yeni Cephe kurabilmek için faaliyete gecen belirli zümre tek fiskede dağılıvermiştir. Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda "Demokrasi - Takke düştü" başlıklı yazıda oyunun son perdesinin bütün tafsilâtım bulacaksınız. Yazıyı hazırlamak için İstanbuldaki teşkilâtımız geceli gündüzlü çalışmış, her hâdisede objektifiyle birlikte hazır bulunmuştur. Havadis gazetesinin kulislerinde dönenlerden isminin başında saygı uyandırıcı "Ord. Prof." etiketini taşıyan Ali Fuat Başgilin gayretlerine, Necip Fazıl Kısakürekin müritlerinden pabuçun pahalı olduğunu anlar anlamaz tornistan eden pek muteber gazete sahiplerine, İnkılâpların muhafazası gerektiğine inanır inanmaz harekete gecen gençlerden onları teskin eden subaylara kadar perdenin bütün sahneleri AKİS ekipleri tarafından yerinde takip edilmiştir.

, "Suyun altındaki oyun"un son perdesi sert bir çekişle oyuncuların başına yığılmadan tertipçiler takkelerini düşüren AKİS'e karşı üç dört koldan taarruza geçmeye kalkışmışlardır. Modern Don Kişotların yanıldıkları nokta, kendilerini karşımıza muhatap diye alıp boş münakaşalara gireceğimizi sanmaları olmuştur. Haftanın hâdiselerini aksettirmekle vazifeli AKİS'İ Meşhediyi hasedinden çatlatacak bir takım uyduruklarla -ama nasıl uyduruk! Düşününüz, AKİS Dr. Gedikle isbirliği halindeymiş ve Dr. Gedik AKİS'i vesikayla beslemiş.. İnsanın, bırakınız inanmayı, böyle bir şeyi söylemek için mutlaka bir kaç tahtadan mahrum bulunması gerekir- başka mevzulara çekmek elbette ki kaabil değildir. Bu dünyada herkes AKİS'i o haftanın hadiseleriyle alâkası nisbetinde alâkalandırır. AKİS ondan o hafta o nisbet dahilinde ve hakikat neyse o şekilde bahseder, sonra geçer gider. Zira kaybedecek hiç bir şeyi bulunmayanlara mukabil AKİS'in bu memlekette bir vazifesi vardır. Nitekim "suyun altındaki oyun"un su yüzüne böylesine süratle çıkıvermesi bunun delilidir. Aynı vazifeyi aynı pervasızlıkla,, aynı inanmaktan doğan kuvvetle yerine getirmeye AKİS devam edecek, hangi safta, hangi şahısta, hangi grupta çirkinlik görürse onu suyun yüzüne mutlaka çıkaracaktır.

Okuyucularımız bu sayıdaki "Haftanın İçinden" yazısının da son hâdiselerle alâkalı bulunduğunu göreceklerdir. Bu cemiyetin artık bütün dertlerini batılı manasıyla demokratik bir sistem içinde' halledebilecek olgunluğa eriştiğine bütün kalbiyle inanan ve bu sistemin faziletine sâdece kalben değil, fikren de kani bulunan başyazarımız Metin Toker "Biz Bunlarla Başa' Çıkabiliriz" başlıklı yazısında üzerinde dikkatle düşünülecek bir görüşü hulûs ile ortaya atmaktadır. Böylece AKİS'in bu sayısı mecmuanın mücadele azmiyle prensiplere bağlılığının bir panoramasını vermektedir. *

AKİS bu hafta "Politikacılar" başlıklı yazısında Cemal Gürselin geçen hafta sonunda İskenderuna yaptığı bir günlük kısa seyahatin alâka çekici hikâyesini anlatmaktadır. Bir AKİS muhabiri, Mûtad veçhile, bu seyahatin hemen her safhasında Devlet Başkanının yanında bulunuyordu. Seyahat sırasında yapılanlar, söylenenler, dinlenenler "Politikacılar" başlıklı yazıda sadakatle ve dikkatle nakledilmektedir. Yazıda asıl memleketin yeni idarecilerine hâkim bulunan ruh ve onun belirtileri gözler önüne serilmektedir ki okuyucularımız şüphesiz en ziyade onun üzerinde duracaklardır.

*

"Bu hafta Ankarada olup bitenler ise, mûtad veçhile, "İnkılâp" başlıklı yazıda anlatılmaktadır. Hâdiseler AKİS muhabirlerinin dağılmasını gerektirmişse de -Geçen haftanın sonunda bir AKİS muhabiri Adananın nabzım yokluyordu- başkent ekibi daimi surette vazifesi başında kalmış ve Milli Birlik Komitesinin çalışmaları, soruşturmalar ve Hükümet faaliyeti hakkında alâka uyandırıcı bilgi edinmeye muvaffak olmuştur. Okuyucularımız Ankarada bir hafta içinde cereyan eden hâdiseleri AKİS'te toplu halde bulduklarım bildirerek o sahada bizi teşvik ettiklerinden başkent ekibi geçenlerde takviye edilmiş ve daha da verimli hale getirilmiştir.

Saygılarımızla AKİS.

Cilt; XVIII, Sayı: 311

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

3 AĞUSTOS 1960

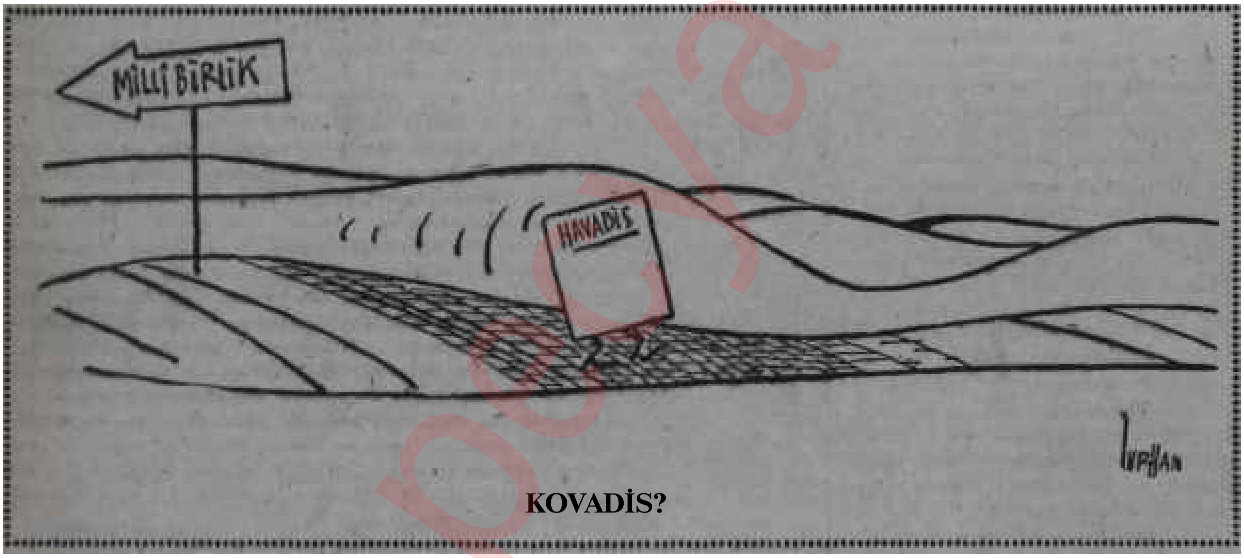
YURTTA OLUP BİTENLER

Demokrasi

Takke düştü

Geçen haftanın sonlarında bir sabah, İstanbulda Hukuk. Fakültesinin koridorlarında dolaşanlar havada Ziyadesiyle elektriğin bulunduğunu süratle hissettiler. Saat henüz dokuzdu. İmtihanlar başlamak üzereydi. Grup grup genç Üniversite bahçesinden geçerek binaya geliyor, arkadaşlarına katılıyordu. Ortada bir sinirlilik vardı. 27 Mayısı takiben beliren güleç çehrelerde hatlar yeniden asılmıştı. Bir heyecan dalgasının yürekleri tekrar kapladığı seziliyordu. yanlara gerekli ihtarlar yapılmıştı. Aldırmamışlardı. Gençlik sesini daha kuvvetli şekilde, duyuracaktı.

Kantinin önündeki taşlıkta kalabalık gittikçe büyüyordu. Bir ara başka bir grubun araya karıştığı görüldü. Bunlar, Üniversite içinde bilinen tâbirle "Orta Masa Müdavimleri"ydi ve devrimci arkadaşlarından başka inanç taşıyan küçük bir ekalliyetti. Orta Masa, Hukuk Fakültesi kantininde duran yuvarlak bir masaya verilen addı. 27 Mayıs inkılâbından evvel gerici fikirlerin ve Bayar - Menderes rejiminin müdafileri buraya otururları kendi aralarında görüdaşlarının Havadiste ortaya attıkları temaları işliyor, manevî sahada ise Başgilin Yeni Sabahtaki irşatlarını yayıyorlardı. Orta Maşanın tekrar faaliyete geçmiş bulunması Üniversitelilerin kahir ekseriyetini teşkil eden devrimcileri üzüyor, daha doğrusu asaplarını bozuyordu. Hani, Bayar - Menderes rejimini 27 Mayıs sabahına kadar hararetle desteklemiş bulunanların şimdi seslerini yeniden yükseltmelerinde, hele vatan - millet türkülerine başlamalarında ve komünistlik karağını ona buna bulaştırmaya çalışmalarında insanın asabını bozacak bir taraf yok değildi..

KOVADİS?

Gençler Fakülte kantini önündeki taşlıkta biriktiler, Orada maksat açıklandı: Havadis gazetesine bir protesto yürüyüşü yapılacaktı! Bir takım düşük iktidar taraftarı, zeminin müsait hale geldiğine inanarak, deliginden çıkmış ve tahriklere başlamıştı. Sanki 27 Mayıstan evvelki devre geri gelmiş gibi Atatürk inkılâplarına, Bayar - Menderes rejimine karşı mücadele etmiş olanlara, dinde lâiklik, dilde sadelik, memlekette demokrasi isteyenlere en seviyesiz tarzda hücumlar yapılıyor, "komünist aleyhtarlığı" bir kalkan gibi kullanılarak sindirme taktiği güdülüyordu. Suyun altında bu oyunu oynaşürlerdi. İnkılâptan sonra bunlar ortadan kaybolmuşlar, Orta Masa uzun zaman boş kalmıştı. Fakat bir kaç haftadır gruplaşma yeniden başlamıştı. Artık elde bayrak diye Büyük Doğu değil Havadis taşınıyordu ve Necip Fazılın yarine fikir alemdarlığını Ali Fuat Başgil yapıyordu. Yeni Sabahın; dini dile dolayan neşriyatı hayranlıkla takip ediliyor, "Hoca= Ali Fuat Başgil" nın oraya döktürdüğü yazılar okunmuyor, âdeta emiliyordu. D.P. Gençlik Kollarının eski mensupları memleketin durumu ve düşüklerin tutumu mevzuunda tartışmalar yapıyor, politika sahasında Peyami Safa, Orhan Seyfi ve arka-

Geçen haftanın ortasındaki o sabah, kantinin önündeki taşlıkta, Havadise yürümeğe hazırlananlarla Orta Masa müdavimleri arasında küçük bir tartışma cereyan etti. Bayar - Menderes rejiminin destekleri şimdi hürriyetçiydiler. Memleketti fikir hürriyeti vardı, Peyami Safa pek âlâ arzuladığını yazabilirdi, Hem, yazdıkları yanlış mıydı? Adam komünistlere karsı bayrak açmıştı. Bu müdahale toplanmış bulunan devrimci gençleri büsbütün kızdırdı. Hele D.P. ye bağlılığı bilinen Ertuğrul Arslan adındaki delikanlının konuşması neredeyse bir kavgaya yol açacaktı. Fakat Orta Masanın bir avuç

Haftanın içinden

Biz Bunlarla Başa Çıkabiliriz

Metin TOKER

Bir gazete on gün için kapatılmış bulunuyor. Bir yazarın elinden kalemi alınmış, daha doğrusu bir yazar sütunlarından uzaklaştırılmıştır. Gazete tahrik yapmıştır, gazete kütleleri birbirleri aleyhine kışkırtmıştır, gazete,bir belirli maksat uğrunda selâmetimizi sağlayan İnkılâp hareketini soysuzlaştırmaya hesaplı, plânlı, programlı şekilde çalışmıştır. Yazara gelince, öylesine "mâlûm"dur ki halikında tek söz söylemeye lüzum yoktur. Buna rağmen, cereyan eden hadiselerin yüreğimde bir eziklik doğurduğunu inkâr edecek değilim.

Evvelâ, bir noktayı belirtmem lâzımdır. Tasvibi asla caiz olmayan bir manevraya girişmiş bulunan gazetenin Örfi İdare tarafından cezalandırılmış olması son derece tabîîdir. Bunun basın hürriyetiyle bir alâkası elbette ki yoktur. Gazetelerin dokunulmazlıkları mevcut değildir ve her hürriyet gibi basın hürriyeti de bir hududun ötesine taşmamakla mükelleftir. Taşdı mı, cemiyette anarşi başlamış demektir. Buna göz yummamak o cemiyetin idaresiyle vazifeli kimseler için esastır ve doğrusu istenilirse bahis mevzuu hâdisede cürüm ile ceza arasında bir nisbetsizlik varsa bu, cürümün lehinedir. Kaldı ki on günlük kapanma, eğer işbaşındakilerin zihniyetine hatalı teşhis koymamışsam, bir ceza bile değil, ancak bir akılı başa toplama mühletidir. Eğer gazete Milli Birlik Komitesinin aleyhinde vaziyet almış bulunsaydı ve Milli Birlik Komitesi buna tahammül edemeyip gazeteyi kapatsaydı söyleyecek çok söz bulunurdu. Madem ki 27 Mayıs fikre zincir vurmaya kalkışanlara karşı bir ayaklanmadır, böyle bir ayaklanmayı doğru bulmayanlara dahi söz hakkı tanımak İnkılâba ancak kuvvet verirdi. Ama, hayır! Gazete, Milli Birlik Komitesinin aleyhinde değil lehinde vaziyet aldığı ve kendisini bu Komitenin sözcüsü diye satmaya kalkıştığından dolayı kapatılmıştır. Cürmün, T. Ceza Kanunundaki maddesi galiba sahtekârlıktır. Bu bakımdan gazetenin yayınlanmasının resmi makamlar tarafından men'inde üzülecek hiç bir cihet yoktur. Yüreğimdeki eziklik bu men kararının gecikmiş ve bir takım tadsız hâdiselerin vukuunu beklemiş olması yüzündendir.

Ben gençlerin Havadis önünde ve Peyami Safa aleyhinde gösteri yapmalarından hoşlanmadım. Sanırım ki bu hissimi olduğu gibi ifadede başkalarından biraz fazla bile hakkım vardır. Zira "suyun altındaki oyun"un tehlikesine alenen ilk dikkat nazarım çeken bu mecmua olmuştur ve bu mecmua e oyuna karşı en sert şekilde cephe almıştır. Ama bize düşen bir vazifenin başkaları tarafından ifasına kalkışılması yersiz olmuştur, aslında suçlu bulunanları bir takım kimseler nezdinde fikir hürriyetinin şampiyonu yapmıştır. Çünkü hâdiseler, öyle bir veçhe almıştır ki ister istemez fikirle kuvvet karşı karşı;, a gelmiş ve Peyami Safa ile ideal arkadaşları sanki fikre değil kuvvete çarptıklarından batmış görünmüşlerdir. Bunun çeşitli yüreklerde, hiç hakları bulunmadığı halde, Peyami Safa ile ideal arkadaşlarına neredeyse merhamet topladığım görmemezlikten gelmek başı kuma sokmaktan farksızdır. Halbuki biz, bunların hakkından pek âlâ gelebilir, bunlarla pek âlâ başa çıkabilirdik. Eğer bu memleketin inkılâplara bağlı, demokrasiye inanmış kalemleri bir Cingöz Recainin foyasını az gelişmiş kütleler nezdinde bile ortaya çıkaramazlarsa her şeyden ümidi kesip kabuğa çekilmek en akıllıca hal çâresidir. Allahtan ki vaziyet bu değildir ve bırakınız biri, bin Peyami Safanın ağzının payını vermek işten bile sayılamaz.

İnkılâpların korunması mevzuunda gençlere ödev düştüğünü ben kabul edenlerdenim. Ancak bu ödevin nerede başladığı hususunda, sanırım genç arkadaşlarımla aramda bir görüş farkı mevcuttur. Bir gazete vardır. Bu gazete iktidardar i ekibin desteğine sahiptir. Suç işler, savcılar harekete geçmez. Kâğıdıymış, mürekkebiymiş, çinkosuymuş akar. Hiç bir şeyden füturu yoktur. Astığı astık, kestiği kestiktir. İşi o kadar azıtır ki kendisi gibi düşünmeyenlere "alçaklar" diye haykırır. Buna karşı gençler galeyana gelirse ve gider matbaayı şımarık iktidarzâdelerin başına geçirirse hiç kimsenin söz hakkı bulunmaz. Devletin âdil olmadığı cemiyetlerde herkesin kendi kendine adalet dağıtması kadar tabiî ve mantıki ne bulunur ki.. O bakımdan eğer bugün işbaşında bulunanlar Peyami Safanın veya Orhan Seyfinin, Ali Fuat Başgilin veya bilmem ne Evliyaoğlunun desteğiyse 27 Mayısı yaratan gençlerin bir defa daha vazife başına koşmaları boyunlarının borcudur. Ama vaziyet bunun tam tersidir.

Eğer hülâsa etmek gerekirse derim ki resmi makamlar bozguncu faaliyet karşısında vaziyet almakta gecikmişler, tarafsızlık iddialarında mübalâğaya kaçtıklarından su altına cesaret vermişlerdir. Bu yüzden Atatürk inkılâplarının hakiki ve güvenilir bekçileri gençler seslerini yükseltmişler, ihtarda bulunmuşlardır. Halbuki bu tutum takınılırken bütün ciddi Türk basını Havadisi ve onun perişan kalemlerini yaylım ateşi altına almış, yazdıklarını çürütme yoluna sapmıştı. Bunda zaferin Peyami Safa ve ideal arkadaşlarında değil ilericilerde kalacağım tahinin etmek hiç zor değildi. Bu yüzdendir ki müdahale fazla kaçmıştır. Hükümet sinsi faaliyeti tasvip etmezken ve hürriyetine kavuşmuş basın herkesin ağzının payını vermek üzereyken girişilen hareket Allahtan ki teşebbüs safhasında kalmıştır.

Bırakınız Peyami Safa konuşsun, Orhan Seyfi Orhon kahkahalarla, okunan fıkralarına devam etsin, Havadis Yassıada sakinlerini kurtarabilmek için manevralar çevirsin. Menderesin tasnifiyle "Bir kısım Basın" onların hepsinin ipliğini pazara çıkarabilecek kuvvettedir. Zira şimdiye kadar doğramın, doğru olmayan karşısında yenildiği işitilmiş bir husus değildir. Tahrikat suç haline geldi mi vaziyet almak resmî makamların, gelmedi mi Peyami Safanın ve ideal arkadaşlarının çanına ot tıkamak o "Bir kısım Basın'ın işidir. Gençlere düşen her namuslu aydın gibi yüksek hakemlik yapmaktır. Eğer işbaşındakilerin vazifelerini ihmal ettiği veya atalete düştüğü sabit olursa o zaman "Demokrasi nesli" harekete geçmekle sâdece hakkını kullanmaz, vazifesini da yapmış olur.

28 Nisan günü Menderesin topuna, tüfeğine karşı göğüs açıp 27 Mayısın gerçekleşmesinde baş rolü oynayanlar için Cingöz Recai ve arkadaşları öylesine hafi' bir meşgaledir ki...

mensubu büyük kütlenin azmini görünce kenara çekilmeyi tercih etti. Başka bir plân hazırlamak gerektiği anlaşılıyordu.

Bütün bunlar cereyan ederken devrimci gençler yürüyüşte taşıyacakları dövizleri tahtaların üzerinde yükseltmişlerdi. Bunlarda "Havadis Kovadis?", "Peyami Safa - Sulanmış Kafa", "Peyami kaça kiralandnı?", "Yediklerinizi kusturacağız" gibi ibareler vardı. Dövizlerin en manalısı, şüphesiz "27'Mayıstan önce neredeydiniz?" idi. Saatlerin tam 10.25'i gösterdiği an kafile, dövizleri önde, Dağ başını Duman Almış marşını söyleyerek Üniversite binasından ayrıldı, İmtihanları dolayısıyla kafileye katılamayanlar arkadaşlarını alkışlayarak uğurladılar.

"Orta Masa" da faaliyet

Üniversitede hortlaklar

Ciddî bir ihtar

Gençler evvela, 28 Nisan hareketinin başladığı Atatürk heykeli önünde durdular. Orada Hukuk Fakültesinden Fikret Övet söz alarak yürüyüşün manasını anlattı, Hiç kimsenin malına, canına dokunulmayacaktı. Hiç bir şey tahrip olunmayacaktı. Basın hürriyeti varsa protesto hürriyeti de vardı ve yapılacak olan bundan başka bir şey değildi. Havadis gazetesinin önüne kadar sessizce gidilecek, su altından yürütülen oyunun mükemmel farkedildiği gazetenin gafil yazarlarına böylece bildirilecek, Peyami Safa ve arkadaşlarının tasvip edilmediği ortaya konulacaktı. Sonra da dağılınacaktı. Program buydu»

Fikret Övetin bu konuşması boşuna değildi. Kafile teşekkül ettikten sonra araya maksatlı bir takım kimseler karışabilir ve hareketi soysuzlaştırabilirdi. Gençler .bulanık su avcılarının tetikte bulunduklarını biliyorlar ve tertiplerini ona göre alıyorlardı. Nitekim protesto hareketini de 28 Nisan - 27 Mayıs arası edindikleri geniş tecrübenin ışığı altında hazırlamışlardı. Havadis gazetesini ve yazarlarını evvela T.M.T.F, Geçici Komite Başkanı Ayhan Soysal bir basın toplantın tertipleyerek uyarmaya çalışmıştı. Aynı gün bir başka gençlik teşekkülü, M-T.T.B. bir beyanname yayınlamıştı. Beyannamede şöyle demliyordu; "Düşük iktidarın yıllarca uşaklığını yapan dalkavuk kalemşörler bugün Millî Birliğin hürriyet havasından istifade ederek vatandaşlar arasına nifak tohumları saçmakta ve müstebit zihniyeti devam ettirmek istemektedirler, Laiklik prensibini ve vicdan hürriyetini kendilerine siper yapıp din 'istismarına yeltenen ideolojisi bozuk şahısların hakiki maksatları bu memleketi **on sene** badireden badireye sürükleyen sakıt ve sabıkların meşum ve melun ruhlarını hortlatmaktır. Hürriyet mücadelesinin aydın bayraktar- ları olarak asil Türk gençliğinin vazifesi Millî Birlik için tehlike teşkil eden bu çeşit kıpırdanışları her yerde ezmek ve yuvalarım dağıtmaktır. Vatandaşlarımızı bu konuda uyanık olmaya davet ederiz." Beyannamenin altındaki imza "Üniversite Gençliği" idi. Metin M.T.T.B. nin arka tarafındaki bir odada teksir edilmiş ve dağıtılmıştı.

Fakat 28 Nisan hadiselerinde ve onu takip eden bütün nümayişlerde faal rol oynayan gençlik teşekküllerinin ileri gelenleri beyanname dağıtmakla kalmamışlardı. Aynı gün, ak--am üzeri saat altıda Aksaraydaki Devrim Ocağında bir toplantı yapılmıştı. Toplantıya katılanlar arasında Fikret Övet, Yaşar Özdemir, 28 Nisandan sonra adının başına bir "Fidel Castro" eklenmiş Nuri Yazıcı ile diğer Üniversiteliler vardı. Geç vakitlere kadar süren toplantıda gençler Havadis gazetesi tahrikçi neşriyata devam ettiği takdirde ertesi gün bir protesto yürüyüşü yapılmasına karar vermişlerdi.

Havadis tahrikçi neşriyatını durdurmamıştı. Hattâ beyanname dağıtılmasının ertesi günü gazetenin sol başına, çerçeve içinde üç sütunluk "Mühim Bir Açıklama" oturtulmuştu. Bu mühim açıklamada beyannameyi hazırlayan gençler komünistlikle suçlandırılıyor, "Son günlerde komünizm aleyhinde açtığımız kampanyaya kimlerin cevap vermeğe cüret edeceklerini merakla bekliyoruz" deniliyor ve meydan okunuyordu: "Yolumuzdan dönmeyeceğimizi bir kere daha ilân ederiz." Ama gazetenin asıl alâka uyandıran yazısı Peyami Safa imzasını taşıyan başyazıydı. "Millî Birlik Ruhu" başlığı altında, "Menderesin meşhur Tahkikat Komisyonunun ihbarcısı Millî Birlik Komitesinin sözcüsü edasıyla konuşuyor, onun namına ihtarlarda bulunuyor, hattâ Komiteden "Komitemiz" diye bahsediyordu, Ayhan Soysalın basın toplantısına gelince, ona "T.M.T. Federasyonunda garip bir basın toplantısı" baslığı lâyık görülmüştü.

Gazetenin yayınlandığı günün sabahı, gençler sessiz protesto yürüyüşünün zamanının geldiğini gördüler.

Efendice davranış

Atatürk heykeli önündeki duruş sıralında kafile biraz daha büyümüştü, Fikret övetin konuşmasını takiben gençler üniversite bahçesini terkettiler ve Fen Fakültesiyle Site Talebe Yurduna uğradıktan sonra gene marşlar söyleyerek Beyazıt meydanına geldiler. Oradan Çarşıkapı istikametinde ilerlemeye başladılar. Çarşıkapı tramvay durağında kafileyi İstanbulun enerjik ve becerikli Emniyet Müdürü Kurmay Albay Abdülvahit Erdoğan karşıladı, Hareketten haberdar olan asayiş kuvvetleri bir müdahaleyi lüzumlu görmüşlerdi. Gençler Kurmay Albayı sev-

giyle alkışladılar. Erdoğan otomobilinin üzerine çıkarak heyecanlı bir konuşma yaptı. Maksat hasıl olmuş, tahrikçilere, gerekli ihtar yapılmıştı. Şimdi gençler dağılsalar iyi ederlerdi, Zira işbaşında bulunanlar gençlerle aynı ruhu taşıyorlardı ve icap edeni yapacaklardı, İnkılap hiç kimsenin diline sakız edilmeyecekti. Müsterih olunabilirdi. Ancak gençler Çarşıkapıda değil, Havadisin önünde dağılma arzularım bildirdiler ve Emniyet Müdüründen müsaade istediler. Albay E.dogan buna hakikaten lüzum bulunmadığını anlattı, ısrarlı ricada bulundu, kati teminat verdi. Bunun üzerine gençlerin büyük bir kısmı Üniversiteye dönmeyi kabul ettiler Ancak bir başka grup Kapalıçarşı yoluyla Havadis gazetesine kadar gitmeyi denedi, O grubu çarşının kapısında Emniyet Birinci Şube Müdürü Kurmay Binbaşı karşıladı, O da otomobilin üstüne çıktı ve bir konuşma yaptı. Gençlerden dağılmalarını istiyordu. Mesele anlaşılmıştı. Zaten resmî makamların boş durmadıkları yakında öğrenilecekti. Tahriklerin önü mutlaka alınacaktı. Bunun üzerine gençlerin liderlerinden Nuri Yazıcı arkadaşlarına dağılmalarını söyledi. Ama Binbaşı hazırlanan dövizlerin götürülüp Havadisin önüne bırakılmasına izin vermeliydi. Binbaşı gereken izni verdi. Gençler Üniversiteye döndükten sonra on kişilik bir heyet eski D.P. sözcüsünün binasına gitti ve dövizleri bıraktı. Böylece efendice başlayan nümayiş efendice sona eriyordu. Fakat mesele oyada kapanmadı.

Orta Masanın faaliyeti

Sabahleyin devrimci gençler kargısında gerileyen Orta Masa müdavimleri bir plân hazırlamışlardı. Onlar da bir nümayiş yapacaklar ve Peyami Safa ile Ali Fuat Başgile, onların temsil ettikleri fikirlere duydukları hayranlığı belirteceklerdi. Bütün gün çalışıldı ve yüzden fazla adam toplanıldı. Bunlar artık ortalıkta gözükmeyen -halen Davutpaşadadır- süpernıürşit Necip Fazıl Kısakürekin müritleri, Nur talebeleri, çember sakallı delikanlılardı. Akşam saat altıda kafile Havadis gazetesinin civarında göründü. Önde, kasap kağıdına yazılmış "Yaşa, varol Peyami Safa" dövizi vardı. Orta Masanın nümayişçileri sabahleyin harekete geçmiş olanları "Mukaddesat düşmanı Masonlar" olarak vasıflandırdılar, Havadis lehinde bağırdılar. Peyami Safayı alkışladılar. Fakat emniyet kuvvetleri yetişmekte gecikmedi. Emniyet kuvvetlerini görünce mukabil nümayiş tertipçileri süratle dağılmayı tercih ettiler. Zaten başarı da kazandıkları kanaatindeydiler. Devrimci gençlerin sokulmadıkları Havadis matbaasına sokulmuşlar, lehte bağırıp çağırmışlardı.

Haber Üniversite çevresinde duyulduğunda bir bomba tesiri yaptı. Demek gerici kuvvetler işi böylesine azıtmışlar, organize hal almışlardı. O halde ertesi gün yeni ve ciddî bir nümayiş tertiplemek, gençliğin hangi yanda olduğunu belli etmek lâzımdı. Gençlik teşekküllerinin ileri gelenleri bu yolda aynı akşam karar aldılar ve hazırlığa giriştiler. Ancak hazırlığı fazla ilerletmelerine imkân kalmadan Emniyet Müdürlüğüne çağırıldılar. Nuri Yazıcı, Yaşar Özdemir, Aynan Soysal akşamdan sabahın dördüne kadar orada kaldılar. Fakat Albay Erdoğanın idaresindeki Emniyet Müdürlüğü Faruk Oktayın Emniyet Müdürlüğünden yüzseksen derece farklıydı. Gençlere itibar edildi, rahatları «ağlandı, kendileriyle birer arkadaş gibi konuşuldu. Emniyet Müdürü gençlere büyük çapta bir nümayişin mahzurlarını anlattı, onlara bilmedikleri bazı hususları nakletti. Dikkatli davranmak, oyuna gelmemek lâzımdı, İdare adamları basiretli davranıyorlardı. Suyun altında oynanan oyundan haberleri vardı. Zamanı gelince şiddet de gösterilecekti. Fakat gençlik sakin kalmalı, bu bulanık su avcılarının tahriklerine kapılmamalıydı. Albay Erdoğanın makul tavsiyelerine gençler boyun eğdiler. Havadis önünde hiç bir hareket yapılmayacaktı. Ama tamamile sessiz de kalınamazdı. O halde Üniversite içinde bir nümayiş için izin verilmeliydi. Gençlerin bu talebini de Emniyet Müdürü müsait karşıladı ve elinden geleni yapacağını vaad etti.

Ancak ertesi sabah gençler Üniversiteye geldiklerinde bina dahilinde bir nümayişe dahi izin verilmeyeceğini öğrendiler. Merkez Kumandanı Faruk Güventürk, Emniyet Müdür muavini Muammer Çakıl oradaydılar. Gençlerden sükûnet istediler. Nümayişler mukabil nümayişlere yol a*; çacaktı. Tadsız hâdiseler vukua gelebilir, huzur ve asayiş bozulabilirdi. Üstelik tahriklere karşı alâkalı makamlar harekete geçmişlerdi bile, İki kurmay subay neticenin pek yakında alınacağını bildirdiler. '

Gençler Üniversiteden ayrılıyorlar
Işıklı yolda adımlar

Bu konuşmalar devam ederken bir kısım talebe gericilerin manevi liderliğine getirilmiş bulunan Ali Fuat Başgil aleyhinde gösteri yapıyor ve bu fikirde bir insanın Üniversitede yeri olamayacağını bildiriyordu. Nitekim Başgilin düşüklere âlet olmuş Ankaralı bir kaç profesör gibi ceza görmesini ve kürsüsünden uzaklaştırılmasını isteyen bir beyanname hazırlandı, imza toplanmasına başlandı. Fakat bu, Orta Masa sakinlerini fena halde sinirlendirdi. İsminin başında saygı uyandırıcı "Ord. Prof." titrini taşıyan Başgil satranç tahtasının kıymetli taslarından biriydi. Süpermürşit bütün itibarım kaybettiğine göre harekete bir manevi lider lâzımdı ve Başgil Kısaküreğin tabii halefiydi. Sunu düşünen Orta Masa mensupları hemen oracıkta Başgil lehinde bir gösteri tertipleyiverdiler.

Ortalık karışmak üzereydi ki basiret hâkim oldu ve bir kavga önlendi. Ancak bu, Üniversite içinde dahi bir gösteriye izin vermemekle alâkalıların ne derece basiretli davrandıklarını ispat etti. Alâkalılar ikinci adımı akşamüstü attılar: Örfi İdare Havadisi on gün müddetle kapadı. Adım geç kalmıştı ama, çok şükür atılmıştı.

Perdenin arkası

Halbuki Havadisin neşriyatı, Yeni Sabahta Ali Fuat Başgilin başka yönden çıkışları, bir Teni Cephenin kurulması yolundaki hesaplı çalışmalar alâkalılar tarafından bir müddetten beri dikkatle takip ediliyordu. Nitekim 21 Temmuz perşembe günü. saat 16.30 da Havadisin pek muteber yazarlarından Orhan Seyfi Orhon Vali Refik Tulga tarafından Vilayete davet olundu. Vali düşük iktidarın bu ücretli müdafiine baza tavsiyelerde bulundu ve bir takım yazılarının muhtemel akisleri üzerinde durdu. Vali kendisine has o nazik, kibar eda ile konuşuyordu. Ama son derece azimli olduğunu ve katiyet ifade ettiğini kurnaz şair -anlamakta güçlük çekmedi, kalemini süratle ayarladı. O gün yazdığı yazısında 1950 den bu yanaki kötülüklerin hakiki mesulünün İnönü olduğunu, Bayarla Menderesin muhteris İnönünün kurbanlarından başka şey sayılamayacağını göğsünü gere gere ilân eden kurnaz şair 23 Temmuzda bir kitaptan, 24 Temmuzda idealist insanlardan, 26 Temmuzda kültür seferberliğinden, 27 Temmuzda posta idaresinden, 28 Temmuzda gene bir kitaptan, 29 Temmuzda ise belediyeden bahsediyordu. Pabuçun pahalı olduğunu görünce suya sabuna dokunmamayı . tercih etmiş, sinivermişti.

Vali Refik Tulga Orhan Seyfiden beş gün sonra, 26 Temmuz günü saat 15.30 da makamına Peyami Saf ayı davet etti ve onunla bir saatlik bir konuşma yaptı. Tulga aynı kibar tavırla Havadis gazetesinin neşriyatından doğacak mahzurları Babıâlinin bu en meşhur kiralık kalemine anlattı, vaziyet hakkında bilgi verdi, kendisinden dikkatli davranmasını istedi. Peyami Safa şikâyet konusu neşriyatın devam etmeyeceği hususunda İstanbulun askeri valisine teminatta bulundu. Fakat, Peyami Safamn sözü! Ertesi gün Havadisin başyazısında vatanperverliğinden ve devrimlere bağlılığından hiç kimsenin şüphe edemeyeceği Cumhuriyet gazetesi mensuplarına avuç dolusu çamur atıyor, onları komünistlikle suçlandırıyor, bir takım uydurma -ve fersude- masalları hortlatmaya çalışıyordu. 28 Temmuzda ise Rusyanm İs-

Ali Fuat Başgil
Süper mürşit II

tanbul başkonsolosluğu vitrinlerinde teşhir edilen Türk yazarlarının rusçaya tercüme edümiş eserlerinden dolayı Akşam ve Cumhuriyet mensuplarına solculuk yüklüyordu. Halbuki aynı vitrinlerde Reşat Nuri Güntekinin "Çalıkuşu" romanı, Prof. Besim Darkotun "Türkiye Coğrafyası" adlı eseri, Ömer Seyfettinin otuzaltı .hikâyesini muhtevi bir kitap ve hemen bütün genç şairleri içine alan "Türk Şiirleri Antolojisi" ile Atatürk hakkında eserler de durmaktaydı. Ama

Peyami Safa
Sulanmış kafa

maksat tahrikti ve o işte Peyami Safa için her silâh mubahtı.

Refik Tulga ve arkadaşlarının bu davranışları sebepsiz değildi. Yeni idare basın hürriyetine müteveccihmiş gibi görünebilecek bir hareketten sakınıyor, gazete kapatmak neviinden tedbirler almak istemiyordu. Bunun yerine tehlikeli yola sapmış bulunanları ikaz etmek, onlara bilmedikleri .nususları duyurmak, batıda devlet adamlarının itibarlı gazetecilere yaptıkları şekilde bir "background = temel bilgi" vermek tercih olunuyordu. Böylece basın ile hükümet arasında bir anlayış havasının doğacağı ümidi Refik Tulga v arkadaşlarında hâkimdi. O yolu sonuna kadar denemek istiyorlardı.

Son teşebbüs

Nitekim Havadisle alâkalı nümayişlerin yapıldığı günün' gecesinde bile yeni idare bu tutumunu terketmedi. Saatlerin gece yansım gösterdiği bir sırada Beyazıt istikametinden gelen 0001 plâkalı, 1957 modeli siyah bir Buick Cağaloğludan Nuruosmaniye caddesine saptı ve Şeref Efendi sokağına girdi. Umumiyetle matbaa ve gazete idarehanelerinin toplandığı sokakta gecenin bu saatinde hiç görülmeyen 0001 plâkalı Buick ağır ağır ilerledi ve bir binanın önünde durdu. Binanın kapısında, yukardan aşağıya, neon lâmbalarla HAVADİS kelimesi yazılıydı. Otomobilin sağ arka kapısından İstanbulun ağır başlı valisi Tuğgeneral Refik Tulga indi. Seri adımlarla dar bir koridordan binanın holüne giren Vali merdivenden yukarıya çıkarken bir hademeye yazı işleri müdürünün odasını sordu. Merdivenin başında, sağdaki ilk odanın kapısında Tulga göründüğünde Havadisin gece ekibi ertesi gün çıkacak sayının hazırlıklarım tamamlamıştı ve sayfalar üzerinde son çalışmaları yapıyordu. Odaya giren de, odada bulunanlar da şaşırmışlardı. Odaya giren, karşılaşacağını sandığı yaşlı, geri kafalı, mürteci tipli kimseler yerine temiz yüzlü genç insanlar görmenin yarattığı sürprizle bir an duraladı. Odanın sağ tarafında, duvara bitişik masanın gerisinde oturan kısa boylu, dalgalı kumral saçlı, yakası açık beyaz gömlekli genç adam ise ayağa kalkmış, gözlerini kırpıştırarak Vali Paşaya bakıyordu.

Kendini ilk toplayan Refik Tulga oldu. Sevimli bir tavırla:

" —Sizi ziyarete geldim. Bu akşam Havadisi nasıl hazırladığınızı görmek istiyorum. Tabii, bir mahzur yoksa;.." dedi.

Refik Tulgaya Havadis gazetesine şeref verdiği ifade olundu. Prova-

lar hazırdı, onları görebilirdi, Gazetenin birinci sayfası mutad şeklini muhafaza ediyordu, Tek fark başlık puntolarının biraz büyüyerek 73 den 84 e çıkanımı., ve sekiz sütuna yayümış olmasıydı, Peyami Safanın başyazısı on günden beri işgal ettiği yerdeydi. Refik Tulga yazıları dikkatle okumaya koyuldu, On dakika kadar sonra okuma gözlüğünü gözünden çıkararak yerine diğer gözlüğünü takan Vali hayretten donakalmıştı, Yarabbi, nasıl bir sayı hazırlanmıştı! Yazı işleri Müdürü Hami Tezkan ve fikrî yardımcısı Gökhan Evliyaoğlu ayakta, Vali Paşaya end işeyle bakıyorlardı. Refik Tulga önündeki provayı göstererek:

" —Ağır tahrik var, Siz herkesi nasıl komünistlikle itham edersiniz?" dedi.

Sonra, bu tarz neşriyatın memleketimiz için ne derece zararlı olduğunu ikna edici tarzda anlattı, Ayrıca, karşısında kendisini dinleyen genç adamlara bu memleketin çocukları olduklarını hatırlattı, böyle oyunlara ve millete daima zarar vermiş öıümcekli kafalara âlet olmamalarını tavsiye etti, Havadisin fikriyatçılarından ve Necip Fazılla Peyami Sa-anın hayranlarından Gökhan Evliyaoğlu sabahki nümayişi yapanların komünistler olduğu hususunda Valiyi iknaya çalışıyordu. Refik Tulga bunun varit bulunmadığını bildirdi.

Gece yarısı Havadis binasından içeri giren Tulga binayı terkettiğinde gazetenin sayfa planları değişmişti. Peyami Safanın birinci sayfadaki başyazısı ve Gökhan Evliyaoğlunun üçüncü sayfadaki fıkrası çıkarılmıştı. Birinci sayfanın sol üst köşesindeki üç sütunluk bir çerçeve içindeki "Vatanseverlik" başlıklı yazı bir çok tahrik edici iğne taşımasına rağmen bırakılmıştı. 29 Temmuz günü D.P. nin eski, gericilerin yeni organı bu şekilde piyasaya çıktı. Buna rağmen akşam üzeri Örfi İdare Kumandanlığı tarafından on gün müddetle kapatıldı. Zira gazetenin ciddî bir fesat ocağı haline geldiği tesbit edilmiş ve suyun altındaki oyuna paydos demenin saati çalmıştı.

Sözde milliyetçiler

Suyun altındaki ilk kıpırdanışlar İnkılâp hareketiyle karışan su sathı durulmaya başlayınca kendini gösterdi. Bu, reaksiyoner bir kıpırdanıştı ve herhangi bir ideolojiye bağlılıktan ziyade Atatürk inkılâplarına düşmanlık temeline dayanıyordu, Bayar - Menderes rejiminin bilhassa son devresinde İktidarın tanı ve açık desteğine kavuşan gericiler 27 Mayıstan sonra aynı serbestlik içinde at oynatamayacaklarını pek âlâ biliyorlardı. Yüzlerine bir maske lâzımdı, Bu maskeyi Milliyetçilikte arama, yoluna eaptılaj. Bayar - Menderes rejimi yıllarında organize olmuş bulunduklarından "araziye uymak" için gerekli tadilleri hem maharetle, ham süratle basardılar, Süpermürşitleri manen iflâs etmiş vaziyetteydi, Omı tekrar sahneye çıkarmak imkânsızdı. Fakat Kısaküreğin yerine öyle biri bulunmalıydı ki gerici gençler arasında itibar ve otorite sahibi olsun. Böyle biri hazırdı: Ord. Prof. Ali Fuat Başgil. Başgil suyun yüzü durulur durulmaz faaliyete geçti ve sâdece fikren değil, şeklen ve tarz itibariyle de selefinin yazılarını hatırlatan cinsten makaleleri Yeni Sabahta yayınlamaya başladı. Yeni Sabahın sütunlarım Başgile açması da nadığını anlar anlama aklıevvel Kılıçlıöğlu sırtında yumurta küfesi taşımamanın verdiği fütursuzlukla derhal tornistan etmiş, bir takım mürteci kalemler halıyı Yani Sabah sütunlarında pisletmişlerken bunları ayıplayan karikatürleri gene Yeni Sabahta yayınlatmaya koyulmuştur-,

Başgilin mânevi liderliğini yapacağı Yeni Cephenin polemik kısmınıise gericiler Peyami Safaya emanet ettiler ve işte orada bir taktik hatası yaptılar. Zira Babıâlinin bu kiralık kalemi en azından Necip Fazıl kadar damgalıydı ve onun işe karışması "bir nefret dalgası yaratacaktı. Nitekim Cephenin organı Havadiste bardağı taşıran meşhur "Devr-i Sabık" yazıaının yayınlanması ve Peyami Safanın gazeteye iltihakının açıklanması

"YeniSabah"taki karikatür
Yumurta küfesi yok ya!

sebepsiz değildi. Yeni Sabah, başına hapislik kılıcı asılan sahibi Safa Kılıçlıoğlu korkup Menderese teslim olmadan eski Millet Partisinin resmî organı vaziyetindeydi ve müşterileri arasında sınıfı hâlâ muhafaza ediyordu. Üstelik ne bugünkü iktidardan, ne yarın "Çirkin Politikacı"larından kurtulmuş halde işbaşına gelirse C. H.P. den yüz bulması imkânı olmadığından tutunacak bir dal, Menderes ve Nuri Sait yerine akıl öğretecek bir "Gözde Adam" lâzımdı. Muhafazakâr oyların kanalizasyonunda Yeni Sabah rol alırsa elbette ki yarın bir "misyon" tabibi olacak, böylece basit hevesler tatmin edilecekti. -Fakat gençlerin ve idarenin hassasiyetini görüp te gene yanlış ata oyoyunun sonunu süratle getirdi. Hem de gericilerin kendilerine bir yeni süpermürşitle bir kaç yayın organı ve bir becerikli polemikçiden sonra bir da hami buldukları yolunda sureti katiyede asılsız, tamamen sahteciliğe dayanan ve tertemiz bir idealistin isminden kendisinden zerrece habersiz faydalanmaya kalkan bir tehlikeli propagandayı yaymaya başlamalarına rağmen...

Uydurulan masallar

Hakikaten, sahte milliyetçiler taraftarlarına cesaret vermek için başkentte şimdi nüfuz sahibi bir hakikî milliyetçinin müzaheretine sahip bulunduklarını evvelâ imâ yoluyla, sonra açık, açık yaymaktan çekin-

mediler. Fısıltı gazetesi bu şahıs hakkında hikâyeler imâl ediyordu. Efendim, Ankarada hava bilindiği gibi değildi. Meselâ kudret sahibi biri vardı ki C.H.P. devrinde Turancı diye tabutluğa atılmış, işkence görmüştü. Hattâ etinin tırnaklarını sökmüşlerdi. Şimdi tınaksızdı. İnönü Cemal Gürseli görmeye geldiğinde kendisini o zat karşılamış, tırnaksız parmaklarını göstererek "Biz sizi de biliriz, Paşam. İşte, sizin devriniz!" demişti. Başka bir hikâyeye göre İnönü elini uzatmış, fakat o sıkmamıştı. Daha başka bir hikâye ise aslında kudretin onun elinde bulunduğunu anlatıyor, onun Cemal Gürsele İnönüyü kabul ettirmediğini, red cevabı verdirdiğini naklediyordu. Ee, vaziyet bu olunca "Madem ki Anayasaya aykırı hareketleri yargılayacağız, o halde "İnönüyü de mahkemeye verelim", tarzında neşriyatın ne mahzuru bulunabilirdi ki..

Peyami Safa Havadise yerleşir yerleşmez fısıltı gazetesinin bu neşriyatını kendi sütunundan beslemekten kaçınmadı. Geçen haftanın ortasındaki bir gün Havadisin başyazısı "Amerikadan gelen mektup" başlığını taşıyordu. Peyami Safa Cumhuriyette yayınlanmış bir Amerika mektubunu ele alıyor ve şöyle diyordu:

, "Bu defa biz söylemiyoruz. Geçmiş hâtıraların deşilmesinden pek hoşlanmıyan Cumhuriyet gazetesinin dünkü sayısında R. Oğuz Türkkan, eski genç milliyetçi arkadaşımız, on beş yıl önceki (O Türklük tarihindeki kapkara 1944 yılında) geçen acı ve korkunç hâtırasını' dile getiriyor ve Türk. milliyetçilerinin yasını tuttukları kâbus günlerini anıyor, diyor ki (Kendisi bugün New York'tadır ve arada bir Cumhuriyet'e oradan mektuplar gönderir):

"Türkiye'den gelen gazetelere bakarken gördüğür bir isim birdenbire hâtıramda on beş yıl önceki hâtıraları canlandırdı. Bu, Milli Birlik Komitesine dahil olan ve ordunun hareketinde mühim-rolü olduğu anlaşılan bir albaydı. Bu arkadaş bundan 15 yıl önce benimle ve daha bir çok muharrirler, naşirler, öğretmenler ve subaylarla birlikte tevkif edilmişti.

"Durumu düşündüm: Bu arkadaş tek parti devrinin (İnönü ve CHP. devrinin) DARBESİNE bizzat uğramış, "Polis Vazife ve Salâhiyetleri Kanununun" 17 nci maddesinin Anayasayı nasıl hiçe saydığım kendi hürriyetim kaybettiği zaman daha iyi anlamıştı."

İstanbul Emniyet Müdürü üniversitelilere hitap ediyor
Gençliğin ateşi, Albayın olgunluğu var

İsmi istismar vesilesi olan albay, Albay Alpaslan Türkeştir ve bazı şiirlerinden dolayı vaktiyle hakkında takibat yapıldığı, mahkemeye verildiği ve beraat ettiğinden gayrı bütün hikâler uydurmadır. Nitekim o vak'ayı Albay Türkeş Cumhuriyete açık açık anlatmış, gençliğindeki tutumundan ve fikirlerinden dolayı pişmanlık duymadığını belirtmiş, bunun gizlenecek bir tarafı olmadığım da söylemiştir. Albay Türkeş sâdece saygı beslediğini daima ifade ettiği İnönüyü 27 Mayıstan sonra bir tek defa görmemiş, kendisiyle tek kelime konuşmamıştır. Tırnaklarına gelince hepsi yerindedir ve yeni idarecilerin en mümtazlarından biri olan kültürlü, idealist, vatanperver Albay küçük hesapların çok üstündedir. Hele Yeni Cepheyi onun koruduğu ve Yeni Cephecilerin ondan kuvvet alarak manevralara giriştikleri uyduruğu bir sahtecilik şaheseridir. Nitekim Cephenin, cephecilerin başına böylesine süratle yıkılıvermesi hikâyelerin asılsızlığmın en güzel delilidir. Sahte milliyetçiler Menderesten sonra kendilerine bir hami ararken gözlerine, geçmişteki o vak'adan cesaretlenerek ve kuvvetli bir şahsiyete sahip olması yüzünden Albay Türkeşi kestirmişler, fakat oyunları boşa çıkıver-.miştir. Zaten devir Menderes" devri olmaktan çok uzaktır ve işbaşında kudretleri birbirinin tıpatıp eşi otuzsekiz üyeden müteşekkil bir Komite vardır. Ne var ki muhafazakâr kuvvetleri derli toplu halde tutabilmek için böyle bir masal uydurmak, onları hâlâ sağlam desteklere sahipmişler zehabı içinde bırakmak ve dağılmalarını önlemek zarureti sahte milliyetçileri bu yola itmiştir. İcabında milliyetçi, icabında komünist, icabında nazi düdüğü çalan gericiler bugünkü havanın "komünizm aleyhtarı sağcılık" olduğuna karar verdikten sonra elbette ki memleketin en temiz evlâtlarını lekelemekten, kendilerine bulaştırmaktan çekinecek değillerdi.

Ama geçen haftanın başlarında, Ankarada yeni çıkmaya başlayan Söz mecmuasının sahipleri kendisini gördüklerinde Albay Türkeş yüreğinde bir kinin zerresinin bulunmadığını, zaten bu neviden küçük hislere kapılacak adam olmadığım, nitekim onbir buçuk ay tabutluklarda, cezaevlerinde boşuboşuna yatması için uğraşan bir adamın bugün valilik almasına şahsen çalıştığını söyledi ve "bizim meşgul olacak daha mühim meselelerimiz var" dedi. Bu, Türkeş ismini istismara kalkışanların suratlarına indirilmiş bir şamardı.

Son çırpınışlar

Yeni Cephenin iskambilden şatosu bu suretle geçen haftanın sonunda bir fiskeyle yıkılırken cephenin genç militanları ümitsiz bir teşebbüste daha bulundular. Haftanın son günü, sabahleyin, İstanbul Hukuk Fakültesindeki meşhur Orta Masa etrafında bir faaliyet seziliyordu. Bir takım kimseler gidip geliyor, kulaklara fısıldamalar oluyor, kaşlar ve gözler oynuyordu. Bir tertibin hazırlanmakta olduğunu sezen devrimciler küçük bir tahkikat neticesinde vaziyeti anladılar,.Orta Masa liderleri, bir kısmı kandırılmış bazı gençleri Ali Fuat Başgilin evi önüne gönderecekler, orada lehte gösteri yaptırta-

Havadis"i tel'in eden dövizler
En kıymetli edebiyat

caklar, böylece meşhur Ord. Prof. hakkında imza toplayan devrimci gençlerin teşebbüsünün tesirini azaltacaklardı. Tertibin perde arkasında D.P. Gençlik Kollarının öncüleri vardı. Kadri Mısırlıoğlu yüksek baştı. Eyüp Yardımcı, Varol Taşkıran, Erol Ergüneş plânın mimarlarıydı. Ertuğrul Aktan. Necati Çakıroğlu -Menderesi, Üniversiteyi ziyaretinde sırtlayan delikanlı-, Nazım Durmuşoğlu, Mehmet Bağış kafileye bizzat katılacaklardı. Kantinde toplanıldıktan sonra, iki grup halinde karşı yakaya geçilecek' ve Hocanın Feneryolundaki evi önünde birleşilecekti. Hoca vaziyetten haberdardı, kendisine talebelerin geleceğini bildirmişti. Her halde orada bir kaç söz de döktürecekti.

Ancak Başgilciler Feneryoluna vardıklarında karşılarında Hocayı değil, tertibi daha evvel öğrenerek hazırlık yapmış emniyet kuvvetlerini buldular. İki grubu dolduran 87 kişinin hepsi yakalandı. Ancak üçü kaçmağa teşebbüs etti, fakat onlar da ele geçti. Talebeler derhal Emniyet Müdürlüğüne götürüldüler. Orada Emniyet Müdürü Albay Abdülvahit Erdoğan kendisine has üslubuyla gençlere hitaben iki saatlik bir konuşma yaptı. Konuşma bîr- nasihat mahiyeti taşıyordu. Fakat son derece sertti ve Albay Erdoğan her teşebbüsü merhametsizce ezmek niyetlerini saklamadı. Böyle aydın gençlerin bir takım örümcek kafalılara âlet olma? ayıp değil miydi? Hem bu gençler cereyan eden hâdiselerden, girişilen tertiplerden haberdar mıydılar? Yoo. O halde?

İlk tahkikat gençlerden bazıları nın hakikaten kandırılmış oldukları nı ve hoca ziyaretine götürüldükleri ni ortaya koydu. Diğerleri ise daha ziyade iğfal edilmişler, şeytana uymuşlardı. Akşam vakti yedi teşvikçi hariç, gösteri meraklısı gençler tahliye edildiler. Kendilerine iyi bakılmış, karınları dönerli pilâv ve hoşafla doyurulmuştu. Albay Erdoğan azimli ve kararlıydı ama halefi gibi sadist değildi.

Suyun altı

Emniyet Müdürü bir takım tertiplere girişildiğini bildirirken haksız-değildi. Hakikaten Başgilin, Peyami Safanın ve Havadis ile Yeni Sabahın etrafında bazı manevralar dönüyordu. Nitekim 8 Temmuz günü İzmirdeki Eşrefpaşa postahanesine verilen onüç adet 6 Temmuz tarihli Yeni Sabah gazetesi dikkati çekti. Gazeteler Millî Birlik Komitesinin bir üyesine gönderiliyordu. Üzerlerine birer kuruşluk pul yapıştırılmış, Yeni Sabah manşetinin yanma üçüncü sayfaya bakılması ikazı yazılmıştı. Katlanmış gazetenin birinci sayfasına mavi karbon kağıdıyla çoğaltılmış, parşömenden birer mektup iliştirilmişti. Mektupta Başgilin yazısından, ilham alınması, dinsizliğin bırakılması, Halkçı kâfirlere uyulmaması ve Hocanın irşatlarından faydalanılması tavsiye olunuyordu.

Milli Birlik Komitesi üyesi bu gazetelerden iki tanesini tahkikata girişilmesi için İzmir Valiliğine gönderdi. İzmir Valisi bunu Emniyet Müdürlüğüne havale etti. Başlayan tahkikat bir fesat yuvasının mevcudiyetini ortaya koydu.

Bu sırada basındaki devrimci yazarlara da ağız dolusu küfürlerle dolu mektuplar geliyor, tehditler yağdırılıyordu. Ama bütün bunlar su altında oynanan oyunun su yüzüne çıkarılması ve bir fiskeyle tarümar edilivermesinin doğurduğu infialin, hiddetin neticesiydi. Nitekim mektupları alanlar bunları kemali ciddiyetle çöp sepetlerine sevkediverdiler.

Dövizler "Havadis"e bırakılıyor
Gençliğin. ihtarı...

Politikacılar

Bir yolculuk hikâyesi

Sıcağın gölgede 41 dereceyi aştığı, güneş olmamasına rağmen her dakika insanların vücudunu yeni bir ter dalgasının sardığı meydanda binlerce kişi bir adama dikkatle bakıyordu. Adam babayani tavırlı şapkası hafifçe yana eğik, kaşları sevimli bir şekilde çatık, ekseri ellerini hafif göbeğinin üzerine baglıyan bir Orgeneraldi. Badem bıyıkları .tamamen aklaşmıştı. İkide bir cebinden çıkardığı yeşil, kahverengi karışımı ucuz bir mendille terleyen yüzünü ve saçları dökülmüş başını siliyördu, Bir ara yanındaki ak saçlı, koyu gri elbiseli sivil zata eğildi Ve şunları söyledi:

"— Yahu burası Fin hamamından beter... İnsan bir gün burada kalsa birkaç kilo verecek.." Sonra keyifli keyifli gülümsedi ve devam etti: .

"— Hatay meselesini ciddî 'bile telâkki etmemek lâzım. Fazla taşkınlığa lüzum yok. Söyliyeceğimizi söyledik. Maamâfih dikkatli olmak da lâzım tabii.."

Kar saçlı zat Orgenerale hürmetle baş salladı. Söylediklerini tasvip ettiği, ona hak verdiği hareketlerinden belli oluyordu. Badem bıyıkları aklaşmış ve mütemadiyen terleyen, sevimli çatık kaşlı Orgeneral Devlet ve Hükümet Balkanı Cemal Gürseldi. Yanında bulunan sivil zat, ise Hatay Valisi Enver Saatçigil. Hâdise geçen haftanın sonlarında bir gün saat 11 sıralarında İskenderunda cereyan ediyordu.

Akdenizin şirin, ve şirin olduğu kadar cephesi modern limanı İskenderun o gün Devlet ve Hükümet Başkanını karşılamağa sabahın çok erken saatlerinden, hattâ ve hattâ birkaç gün evvelinden itibaren hazırlanmıştı. Gürsel Kıbrısa gidecek olan Türk Birliğine İskenderunda Alay Sancağını verecek ve kısa bir törenle birliği uğurlayacaktı. Başkanın pek erkenci olduğunu, her gün en geç saat beşte yataktan kalktığını bilen İskenderundaki askeri teşkilâtla Gürselin bu hasletini gazetelerden Okuyup öğrenen sivil idare adamları ha' zırlıkları erkenden ikmâl etmişlerdi. Bir kere, şehirde emniyet tedbirlerinin son derece iyi alınması gerekmekteydi. Bu işi İskenderun Askeri Emniyet Amiri olan Binbaşı hakikaten mükemmel başardı. General Gürsel Hava Alanından alınacak ve bir İhtilâl Başkumandanına yakışır şekilde şehre getirilecekti. Orduevinde misafir edilecek olan Devlet Başkanının gene emniyeti cümlesinden olarak Orduevi binasının bulunduğu ana cadde binaya ellişer metre kala iki . taraftan kesilecekti. Ne var ki idareeller bir şeyi hesaba katmamışlardı: Halkın sevgisini!

Nitekim Gürsel şehre girdiğinde toplanan kalabalığın sevgisi karşısında silâhlı Mehmetçikler dayanamadılar ve Generali karşılamağa gelen vatandaşlara silâhlarının, uçlarıyla yol gösterdiler. Toplanan kalabalık Orduevinin önünü tamamen doldurdu. İşin alâka çekici tarafı toplananların arasında İskenderundaki lüks villâların sakinleriyle bir zamanın cakalı Demokratlarının bulunmayışıydı. Dur mamacasına tezahürat yapanlar eski elbiseli, nasırlı, elli, yanık yüzlü, saçları umumiyetle kısa kesilmiş ve İskenderunun bu caddesine seyrek inebilen fakir halk tabakasıydı. Bir de İskenderunlu öğretmenler ve aydınlar.

Sessiz Ayrılış..

gürselin ikinci yurtiçi seyahati birincisi kadar sessiz sedasız başladı, General sureti kafiyede uğurlama

Yassıadanın Sihri

Uzun zamandan beri beklenen bir karar alınmış bulunuyor: Gazetelerin Yassıadaya alt haber yazmaları yasak edilmiştir. Gösterilen sebep bu mevzuda yapılan neşriyatın hatalarla dolu bulunması, bunun da zararlı olmasıdır. Sebep diye gösterilen vakıalar doğrudur. Her gazete kendi imkânlarıyla istihbarat yapmak zorunda bırakıldığından ve fısıltı gazetesi bin tane havadis uçurduğundan haber peşindeki gazeteci kulağına gelen rivayetleri gerektiği şekilde tahkik edemeden umumi efkâra zaman zaman duyurmuştur. Bu yüzden, elde olmaksızın bir takım yanlışlıklar yapılmış, bunlar da hakikaten zarar vermiştir.

Ama, kabahat kimdedir? Düşüklerin tevkifi üzerinden iki aydan fazla zaman geçmiş bulunduğu halde onların durumlarıyla alâkalı açıklamaların sayısı bir elin parmaklarının sayısını bulmamıştır. Emniyet mülahazasıyla kalın bir gizlilik perdesinin muhafaza edilmesini kabul etmek kaabildir. Kabulü caiz olmayan bu perdenin bizzat askerî kuvvetler tarafından dahi aralanmaması ve Yassıada sakinleri hakkında bilgi verilmemesidir. Bu tutumun temelinde ise daha ziyade bir hatalı teşhis yatmaktadır. Nitekim en selâhiyetli bir ağız Yasşıadada da merakı mucip bir şey olmadığını, memlekette daha mühim hâdiselerin cereyan ettiğini söylemiş, gazetelerden o mevzular üzerine eğilmelerini istemiştir.

Memlekette mühim bir çok hâdise cereyan edebilir. Ama umumi efkârın merak ettiği mevzularda bilgi vermek gazetecinin vazifelerinden biridir ve hiç kimse şüphe etmesin Yassıada bugün Türkiyenin 1 numaralı merak kaynağıdır. Orada hayat nasıl geçiyor, Sayarlar, Menderesler, Koraltanlar -Allah selâmet versin, onunla pek ilgilenen yok ya..-, Zorlular ne yapıyorlar, durumları, tutumları nadir,' kaçta kalkıyorlar, kaçta yatıyorlar, nasıl bir rejime tâbi tutuluyorlar? Bunlar umumi efkârın öğrenmekten hoşlanacağı hususlardır ve doğrusu istenilirse o noktalara ışık tutmakta ne gibi bir mahzur olabileceğini anlamak zordur. Silâhlı Kuvvetlerin etinde imkânlar vardır. Kendi vasıtalarıyla resimler çekebiliri röportaj tarzında yazılar hazırlayabilir. Bunlar bütün basına verilir ve aynen neşri istenilir. Böylece hem atlatma gayretiyle yalan imâlinin önü alınır, hem de lüzumlu bir iş yapılmış olur.

Zira basın hürriyetine yürekten inanmış ve onun ayakta kalması için her gayreti az gören bugünkü iktidarın kütleleri böyle bir mevzuda aydınlatmanın faydasını sezmesi gerekir. Haberlerin gazetelere intikali menedlllr edilmez zaten faal halde bulunan kulak gazetesinin tirajını arttırması son derece normaldir. Nasıl basın hürriyetinin suiistimaline karşı en tesirli silâh gene basın hürriyetiyse yalan haberin başlıca düşmanı da doğru haberdir ve iktisattaki kaidenin aksine, doğru haber yalan haberi dalma kovar. Duruşmaların başlamasına kadar Silâhlı Kuvvetler Yassındadaki hayat hakkında renkli, resimli, tafsilâtlı, alâka Uyandırıcı yazılar hazırlar ve bunu muntazam servis haline süratla sokarsa hem şikâyet mevzuu asılsız neşriyat ortadan kalkar, hem de umumi efkâr tatmin eter.

Buna yaparken de gazeteciliğin bîr ana prensibi hatırdan çıkarılmamalı, bugünün işi yarına bırakılmamalıdır.

törenine taraftar değildi. Gideceği yere beraberinde gazeteci bile götürmek istemiyor, alâyişten mümkün olduğu kadar kaçınıyordu. Nitekim İskenderun seyahatinde de öyle oldu. Gene ÇKB 59 ile gidilecekti. Uçak bir gece evvelinden Etimesgut Hava Alanında hazırlandı. Sıkı sıkıya gözden geçirilerek sabah erkenden harekete âmâde hale getirildi. Başkan ve beraberindekiler saat 7.45 sıralarında Ankaradan ayrıldılar. Hava Alanına gelindiğinde günlük mesai henüz başlamamıştı. Etimesgut sessiz ve tenhaydı. Uğurlıyan birkaç vazifelinin askerce selâmları arasında havalavelinden son derece büyük' bir itina ve aceleyle asfaltlanmıştı. Hele yollara yapıla . taklara doğrusu diyecek yoktu, İktisadi Devlet Teşekkülleri birbirleriyle yarı etmekteydiler. Adana yolu üzerine Petrol Ofis tarafından kurulan ve iki tarafında kaleler bulunan tâk, bir yüzde hesabı neticesi yaptırılmıştı. Gerçi Başkanın Adanaya gitmesi yüzde bir ihtimaldi ama, yoğurt gölünün teşekkülü için düşünülen "ya tutarsa" hesabı galip gelmiş ve esasen hazır bulunan tâk caddeye kuruluvermişti. Takın hazır olmasının sebebi Ofis idarecilerinin bunu sabık Başbakan Menderesin gebir hüzündür kapladı. Bu arada hava muhalefeti dolayısıyla Devlet ve hükümet Başkanının İskenderuna gelmekten vazgeçtiği haberi süratle yayıldı. Yüzler asıldı. Bulutlara endişeyle bakanların sayışı çoğaldı. Neyse ki pek az sonra ikinci bir haber gönüllere su serpti: Başkanın uçağı Etimesgut Hava Alanından hareket etmişti ve bir saat sonra İskenderun-, da olacaktı.

Haber İskenderunluları sevindirirken idarecilerin telâşını biraz daha arttırdı. Zira şehirde Cumhurbaşkanlığı forsu bulunan bayrak yoktu. Gerçi isin farkına daha evvel varıl-

Gürsel İskenderunlulara hitap ediyor

Bir andlaşma imzalandı

nan ÇKB 59 u hiç bir şeyden habersiz biri görse, askeri hava alanından bir nakliye uçağının kalktığını ve vazifeyle bir yere gittiğini sanırdı. Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürseli ise Etimesğuttan hareket etmek kadar sevindiren pek az şey vardı. Sessiz sedasız uçağa binen Başkanın yüzünden bu memnuniyet açıkça okunuyordu.

Asfaltlanan yollar..

Buna karşılık İskenderunda bilhassa sivil idarenin telâşı pek fazlaydı. Bozuk olan ve Generalin geçmesi muhtemel bulunan üç yol bir gün evlişinde kullanmış olmalarıydı. İdareciler ne de olsa ekonomik insanlardı. Yapılan takı bozdurmamışlardı. Seçim yaklaşıyordu. Kim bilir kaç tane daha iktidar büyüğü şehri ziyaret edecekti. Ama bir ihtilâl lideri için bu tâkın tekrar yola dikileceği idarecilerin . aklından bile geçmemişti.

Sabah saat 7 sıralarında yola ve hava alanına birikmiş olan İskenderunluları bir telâş ve bir üzüntüdür aldı. Gökte toplanan bulutlar yağmur ve fırtına haberini veriyorlardı. Hava dakikalar ilerledikçe bozdu. Hele birkaç damla çiseleyince bekleşenleri mış ve faaliyete geçilmişti ama. talih bir türlü yaver gitmiyordu. Evvelâ büyük bir bayrağın köşesine Cumhurbaşkanlığının forsu yağlı boyayla işlenmişti. Ancak bayrak hava alanındaki direğe çekildiğinde direğin kırılmasına ramak kalmıştı. Direk kocaman bayrağı bir türlü çekmiyordu. Hafif bir rüzgâr işi altüst edebilir ve bunca emekler boşa gidebilirdi.

Alâkalılar bayrağı küçültmeyi düşündüler. İkinci bir bayrağa Cumhurbaşkanlığı forsu işlendi. Su sefer de bayrak pek küçük kalmıştı. O kadar ki gören gülmekten kendini alamıyordu. Başkanın karşılayıcıları

-Gürseli büyük bir merak re sevgiyle bekleyen halk değil- kafalarını kaşımaktan kendilerini alamadılar. Ne yapılmalıydı? Nasıl yapmalı da bu bayrağı bu direğe uydurmalıydı? Nihayet direğin takviyesine karar verdileri Böylelikle hem büyük ve haşmetli bir bayrak dalgalanacak, hem de bu iş bitecekti. Yalnız ortada bir mesele daha vardı. Direk nasıl takviye edilecekti? Olduğu gibi, yani çakılı haldeyken takviyeye kalkınsa el'deki imkânlar bunu mümkün kılmıyordu. Gene karşılayıcıların, profesyonel karşılayıcılara has zekâsı işledi. Direk söküldü Ve yere yatırıldı. Getirtilen diğer malzemeyle sağlamlâştırildi. Artık büyük bayrak çekilebilirdi. Bu hem alanda bulunanları, hem de karşılayıcıları rahat ettirdi. Sanki büyük bir yükten kurtulmuş-, lardı. İşin garip tarafı bu hikâye Devlet ve Hükümet Başkam Orgeneral Cemal Gürsele anlatılsa Generalin buna tatlı tatlı güleceği ve hiç değilse yakınlarına:

" —Yahu bunlar ne kadar tantanaya düşkün insanlar" diyeceğiydi. Ama alışanlar, alışkanlıklarından henüz vazgeçmemişlerdi.

Generalin geleceğine yakın hava alanı hazırdı. Bir tarafta Kıbrısa gidecek olan Alay yer almıştı. Generali merasim kıtası olarak bu alay karşılayacaktı. Onun karşısında Kuva-î Milliyeciler sıralanmışlardı. ÇKB 59 sayılı askeri uçak hava alanına indiğinde İskenderun semâlarında bulutlar adam akıllı kesif bir hal almış ve yağmur tek tük damlalar hâlinde İskenderun sokaklarına düşmeğe başlamıştı.

Uçağın kapısında evvelâ Başkan Gürsel göründü. Her zamanki gibi şapkası hafif yana eğilmişti. Bir kaç saniye ilk basamakta durakladı. Etrafını süzdü ve merdivenleri dinç adımlarla indi. Arkasından beraberinde bulunan Milli Savunma Bakanı Org. Fahri özdilek uçaktan çıktı. 0nu Generalin özel doktoru, daha sonra da Generalin iki yaveri takip etti. Siz burada ne arıyorsunuz..

Karşılama töreni sıcak, içten ve samimi' idi. "Hele hava alanının etrafına toplanmış bulunan kalabalığın Gürseli alkışlaması sabık devrin karşılama töreniyle mukayese edilirse, fark elle tutulacak kadar barizdi. General Gürsel merdivenleri bitirir bitirmez bir kaç saniye daha durakladı. Eğik şapkasının siperliğinden kaşlarının daha fazla çatıldığı ve Devlet Başkanının bir şeye üzüldüğü açıkça belli oluyordu. Nitekim çok geçmeden üzüldüğü olay meydana çıktı. Gürseli ğene lüzumsuz bir karşılayıcı sıkmıştı..

Karşılayanlar arasında orada vazifeli olmayan bir General bulunuyordu. Gürsel ona doğru yürüdü. Kaşlarını biraz daha çatarak:

"— Sizin ordunuzun başında bulunmanız lâzımdı. Bunlara lüzum yok general.. Ben sizleri buraya çağırmadım" dedi.

Gürselin elini sıktığı general biraz kızardı. Askerce bir selamla Devlet Başkanını anladığını âdeta belirtti ve son derece terbiyeli bir şekilde karşılayıcılar dizisine katıldı.

Gürsel mutâd ve Devlet Başkanları için yapılmadı gerekli merasimi müteakip açık bir Dodge'a bindi, Et-, rafında jipler ve motosikletler, ellerinde Sten tabancalar bulunan genç teğmenler bulunuyordu. Kafile şehre doğru hareket etti Gürsel yol kenarına toplanan ve kendisine son derece samimi tezahüratta bulunan halka iki eliyle selâm vererek mukabele ediyordu. Başkanı- bindiği açık otomobilin arkasında elliden fazla otomobil sıralanmıştı.

Bir ön seziyle mi bilinmez, Gürsel bir gün evvel itinayla asfaltlanan ve pırıl pırıl yapılan üç yolu da tercih etmedi. Tamamen başka bir yol-, dan şehrin ana caddesine indi. Halk Başkana son derece Samimi tezahüratta bulunuyor ve Devlet Başkanı-

Dışarıdan Akisler

AKİS'in geçen sayısında "Millet" başlıklı yazımızda bazı satırlâr biribirine karışmıştır. Gerçi Nurettin Akınozun meşhur "zeka ışıgı altında" okunduğu taktirde yazının mânası sökülebilmektedir ama mevzu son derece nazik iktisadi ve malî bir durumla alâkalı bulunduğundan bu hafta aynı yazıyı tekrar ve doğru sekliyle yayınlamayı faydalı buluyoruz.

Bu haftanın başında Ankarada sevinçli bir hava vardı, İnkılâp hükümetinin üç Bakanı ilk defa olarak yurt dışına çıkmışlardı. Pazartesi sabaha iyi haberlerle döndüler. Dışişleri Bakanı Sarper, Maliye Bakanı Alican ve Ticaret Bakanı İren batı âleminde yeni Türkiyenin itibarının son derece yüksek olduğunu gözleriyle gördüler ve bu âlemin dikkatini Türkiyeye çevirmiş bulunduğunu farkettiler. Üç Bakan Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtının Paristeki toplantısına katılmak üzere gitmişlerdi. Pazartesi sabahı Esenboğa hava alanına NATO Kumandanı Norstad'ın uçağıyla indiler. Aynı gün mesai arkadaşlarına ve Milli Birlik Komitesi azalarına intibalarıni anlattılar. Bayar - Menderes rejiminin yıkılmış olmasından dolayı dostlarımız büyük ferahlık içindeydiler. Türkiyenin sıkıntılarından kurtulması için gerekli maddi yardımı yapacaklardı. Hem bu yardımı artık Zorlunun şantaj metodlarıyla almaya lüzum yoktu. "Ruslarla anlaşırım, ha" diye tehdit savurma zamanı geçmişti. Mali ve iktisadi sahada İnkılâp hükümetinin ciddi ıslahat hareketine girişmek niyetine Pariste samimiyetle inanılıyor ve yeni idarenin memleket içinde buna başaracak itibara sahip bulunduğu görülüyordu. Bakanlardan ehemmiyetle sorulan bir başka sual seçimlerin ne zaman yapılacağı hususu oldu. Zira batı için Demokrasinin miyarı buydu.

Geçen hafta içinde Merkez Bankasının bültenlerini tetkik edenler de bundan iki ay evvel görselerdi tüylerini diken diken edecek bir hususu mütebessim tesbit ettiler. 28 Mayıs günü tedavüldeki para hacmi 3.888.119.097,50 idi. 23 Temmuz günü bu miktar 4.311.171.110,00'a yükselmişti. Yani İnkılâp hükümeti, bilhassa Maliye ve Ticaret Bakanlarının tavsiyesiyle piyasaya 423.052.012,50 liralık para enjekte etmişti. Böyle bir hareket Menderes tarafından yapılsaydı dünya yerinden oynardı., Halbuki İnkılâp hükümeti piyasadaki para darlığını hafifletmek için bu adımı atmakta tereddüt etmemiş, buna mukabil fiyatlar tek kuruş kıpırdamamıştı. Bunun sebebi enflâsyona, suiistimale ve hırsızlığa paydos denildiğinin, yapılanın ciddi niyetlerle yapıldığının bilinmesiydi. Hiç bir şey bir idarenin itibarını bundan daha mükemmel gösteremezdi. Nitekim Paristeki temaslar sırasında Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtının yaman İktisatçıları cesaretli tutumundan dolayı yeni Türk hükümetini hararetle tebrik ettiler ve ellerinden gelen yardımı yapacaklarını resmen bildirdiler. Bu, büyük müjdeydi.

Böylece, iki aydır sıkıntı içinde bulunan piyasanın ferahlaması bu haftanın başında gün meselesi haline geliyordu. Tabii V.C devrinde mantar gibi bitmiş "kredi fabrikaları" iflah olacak değillerdi. Suni kârlar kalkacaktı. Fakat ciddi müesseseler biraz iyi niyetle yem idareyi tehdit eden iktisadî müşkülleri yenebilecekleri vasata kavuşmak üzereydiler.

nı selâmladıktan sonra sükûnetle dağılıyordu. Bu minval üzre Orduevine gelindi. Alınan emniyet tedbirleri dolayısıyla Orduevi iki taraftan kesilmişti. Ama halkın sıcak sevgisi nöbetçileri yardı ve binlerce kişi Gürselin konuşacağı terasın altına toplandı,

Terden sırsıklam olmuş Devlet Başkam Orduevinin birinci katındaki salona girdi. Bir koltuğa oturdu. Memnun görünüyordu. Sağ tarafına Millî Savunma Bakanı Org. özdilek, soluna Hatay Valisi Enver Saatçıgil oturmuştu. General Gürsel nereden konuşacağını sordu. Getirilen limonatayı büyük bir iştiha ile içti. Salona, gazeteciler dahil, hiç kimse alınmamıştı. Beş dakikalık bir istirahatten sonra Gürsel beraberindekilerle birlikte Orduevinin terasına çıktı.

Gazetecilerin çilesi..

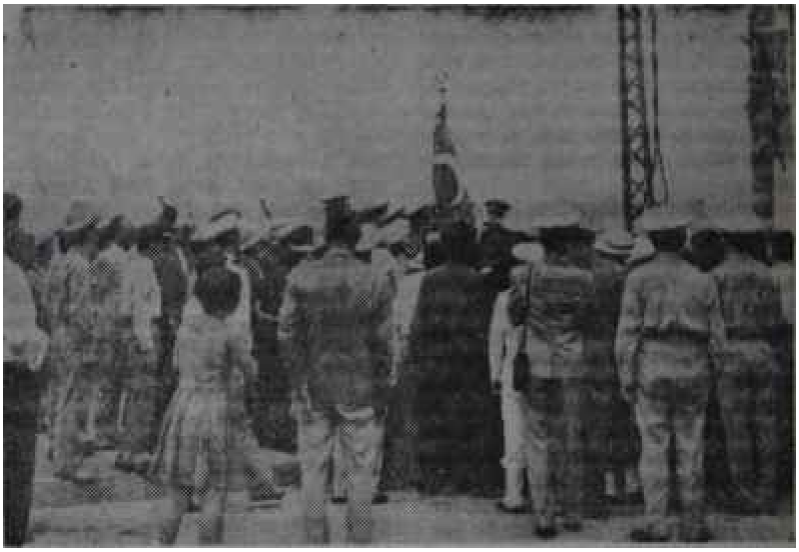
Gürsel balkonda görüldüğünde toplanan halk kendisini delicesine alkışlamağa ve tezahürat yapmağa başladı. Halkın arasında, tezahürat babında toplananların hepsini geçen bir grup göze çarpıyordu. Bunlardan bir çoğunun göğsünde fotoğraf makineleri asılıydı. Elleriyle, kollarıyla hareketler yapıyorlar, Gürseli duyurabilmek, görünebilmek için ellerinden geleni ardlarına koymuyorlardı. Grup İstanbuldan ve Ankaradan Devlet Başkanının seyahatini takip için gelen gazetecilerdi. Hava alanından Orduevine kadar işleri iyi gitmiş ancak Orduevinden içeri girilince bir Kurmay Yarbay kapıyı kesmişti. Nuh diyor, peygamber demiyordu. Gazeteciler dertlerini anlatamadılar, İskenderundaki bir birliğe bağlı bulunan Yarbay, Gürseli pek fazla düşünüyor ve etrafın kendisini rahatsız etmemesine azami dikkati gösteriyordu!

Gazeteciler nihayet kendilerini Devlet Başkanına gösterebildiler. General Gürsel kaşlarını sevimlice çattı. Arkasına dönerek:

"— Bu çocukları bıraksanıza, doğru dürüst çalışsınlar. Bırakın gelsinler yukarı" dedi.

Bu sefer gazetecileri yukari çıkartmak için an fâzla çalışan gene o Kurmay Yarbay Oldu!

İş bununla bitmedi. Gazetecilerden birçoğu General Gürselin konuşma yapacağı terasa çıkmışlardı. Terasa büyük pencerelerdin geçiliyordu. Yarbay kapı diye. kullanılan pencerenin önünü tutmuştu, Birden bire aklına birşey gelmiş Olacak ki geride kalan iki gazeteciyi durdurdu ve onların terasa çıkamayacaklarını söyledi. Sebep, istiap haddi idi. Allah korusun teras çökebilirdi. Gazeteciler

Kıbrıs Alayına Sancak Veriliyor

Barış yolunda adımlar

rica ettiler. Bulundukları yerden nutku duyamadıklarını, ellişer kiloluk adamlar olduklarını, sonra bizzat General Gürselin müsaade ettiğini söylediler. Ama nafileydi. Yarbay pek tedbirli bir zâta benziyordu. İki gazeteciyi her zamanki gibi gene Gürselin özel doktoru Albay Mustafa kurtardı. Gülerek omuzlarını sıvazladı ve içeri girmelerini temin etti. Hâdise biraz sonra Gürsele nakledilecek ve Gürsel içeri alınmak istenmiyen iki gencin gönlünü alarak, babacan tavrıyla üzülmemelerini, beş parmağın beşinin birbirine benzemediğini söyliyecekti. Devlet ve Hükümet Başkanını, denilebilir ki, bu seyahatte en fazla üzen hâdise bu oldu.

' Yapılan mukavele...

Gürsel Konuşmasına boğucu sıcak altında başladı. Ellerini mutadı veçhile arkasına bağlamıştı. Sol ayağını biraz öne uzatmıştı. Terasın altındaki kalabalık çıt çıkarmadan Generali dinliyordu. Kalabalığın arkasından İskenderun körfezi de sanki Generali dinlermiş gibi sessiz sedasız uzanıyordu.

General her zaman olduğu gibi gene irticalen konuştu. Söze İskenderunlulara teşekkürle başladı. Yalnız İskenderunlularla değildi, aynı zamanda bütün Hataylılarla konuşuyordu. Başkan geçmişin kısa bir hikâyesini anlattı. İskenderunluların ve bütün yurttaşların çektikleri acıyı biliyordu. Vatan bir esir pazarı haline getirilmiş". Türk Milleti buna lâyık değildi, Nereye el atılsa kir çıkıyordu. Sakıtların bıraktığı miras sâdece maddi değildi. Bir de manevî yıkıntı bırakmışlardı ki, esas olan bunun düzelmesiydi. Dini Kötüye kullanmışlar ve Türk milletini parçalamışlardı. Koca milleti "bir lokma, bir hırka" teranesine inandırmışlar ve çalışmaları, aydınlanmamaları için ne lâzım gelirse yapmışlardı. İşte Türk Milleti bundan kurtulacak, bundan kendisini sıyıracaktı. Bunun için de hâlen içimizde bulunan fesat yuvalarını yıkmak, birbirimizi sevmek lâzımdı. Sonra günü geceye kâtıp çalışmak gerekiyordu.

General Gürsel sözlerinin burasında biraz durakladı. Halk kendisini alkışlamağa başlamıştı. Uzun uzun kalabalığı süzdü. . Toplananlar yanık yüzlü, belirli bir tabakaya mensup Güneylilerdi. Bağırıyorlar ve çalışacaklarına, kendisini dinleyeceklerine söz veriyorlardı. Generalin yüzündeki tebessüm genişledi. Aşağıdan bağıran iri kıyım bir Güney delikanlısına:

"— Söz Veriyorsun değil mi? Çalışacağına söz veriyorsun" dedi.

Delikanlı olanca kudreti ile bağırdı:

"— Söz Veriyoruz paşam.. Söz veriyoruz.."

General, kalabalığı bir 'kere daha süzdü. Sağ elini yukarı kaldırarak salladı:

"— Bakın, mukaveleyi imzaladık. Sonra karışmam' dedi ve meşhur kahkahalarından birini attı. Halk coşmuş, Devlet Başkanını alkışlamayı arttırmıştı. Gürsel, tezahürat yapanları susturdu.

"Hatay parçamızdır"

Konuşmanın düğüm noktasına, seyahatin asıl gayesine gelinmişti.- Başkan bir asker gibi konuştu. Ha-

tay Türkiyenin bir parçasıydı. Gerçi talepleri pek ciddiye almamak lâzımdı. Ama bir karış toprak için bir millet ortadan kaldırabilirdi. Hataya el uzanırsa bu el Türk milleti tarafından kırılırdı. Başkan dinliyenlere teminat verdi. Artık rahat uyuyabilirlerdi.

Yanık yüzlü Güneylileri bir sevinç kapladı. Belki beş dakika Devlet Başkanını alkışladılar. Bağırdılar, çağırdılar, "Yaşa Paşa!" dediler. Gürsel ellerini arkasına bağlamış, yürekten gelen bu saf ve temiz güneyli sevgisinin tezahürlerini seyrediyordu. Başım hafifçe sağa eğmişti. Şapkası da aynı yönde hafifçe eğikti. Tezahüratın dinmesini bekledi. Sonra iki elini havaya kaldırarak uzun uzun İskenderunluları selâmladı.

Terasın sağ tarafından küçük bir odaya geçiliyordu. Odada büyük bir vantilatör havayı serinletmeğe çalışmaktaydı. Ama gene de oda bir fin hamamı kadar sıcaktı. Mendiliyle terini silen Devlet Başkanı sıcaktan Şikâyet etti. Yan odaya geçilmesi söylendi. Yan odada soğuk hava tertibatı, vardı. Gürsel, Millî Savunma Bakanı ve Hatay Valisi yan odaya geçtiler. Odada açık yeşil zemin Üzerine koyu renk çiçekler işli goblen kaplı üç koltuk bulunuyordu. Sade döşenmiş bir odaydı. Ortada küçük bir masa vardı. Başkan Gürsel su istedi. Bu arada meşhur Samsun sigaralarından birini daha yakmış, keyifli keyifli tüttürmeğe başlamıştı. Getirilen suyu yarısına kadar içti. Odada birkaç dakika oturuldu. Kıbrıs Türk Birliğine Alay Sancağı verilecekti.

Siz oraya sulh götürüyorsunuz..

Kıbrıs Türk Birliği caddenin sağında yer almıştı. General Gürsel Orduevinin kapısından çıktı ve halkın arasında yaya yürümeğe başladı. Etrafını selâmlıyor ve gülümsüyordu. Arada bir askerlerin arasından kaçanlar Gürselin eline atılıyorlardı. Gürsel her defasında elinin öpülmesine mâni olmaya çalışıyordu. El öpmek için atılanların ekserisi kadınlardı. Bu minval üzere merasim için hazırlanan ve bir mikrofon yerleştirilmiş bulunan mahalle gelindi. Gürselin etrafım foto muhabirleri sarmış, mütemadiyen resim çekmekteydiler. Devlet Başkanı babacan tavrıyla foto muhabirlerine takıldı:

"— Yahu ne kadar çok çekiyorsunuz! Bıktım sizden.."

Bu arada Alay Sancağı getirilmiş ve Gürsele verilmişti. General, Alay Kumandanını çağırdı ve kendisini tebrik ederek sancağı kumandana teslim etti. Sonra iki elini göbeğinin üstünde kavuşturarak bir çelik duvar sertliğiyle dimdik duran Kıbrıs Türk Alayına uzun uzun baktı. Gürsel o anda bir Devlet Başkam değil, bir Başkumandandı. Askerdi. Alaya asker gözüyle bakıyordu. Mikrofona eğildi ve Kıbrıs Türk Alayına kısa bir hitabede bulundu. Alay Kıbrısa sulh götürüyordu. Silâh dövüşmek için yapılmıştı. Ama Türk Alayının silâhı sulhun muhafazası içindi. Böyle' bir vazife pek az kimseye nasip olmaktaydı.

Gürsel Alayın geçit resmini ifa etmesi için, ellerine atılanların arasından güçlükle karşıya geçti. Mendiliyle terleyen yüzünü ve başım siliyor, etrafındakilere takılıyordu, Bir ara gözleri gene Alaya ilişti. Daha iyi görebilmek için eliyle, mâni olanlara çekilmelerini işaret etti. Başım sağ tarafa eğerek kaşlarını bu defa daha askerce çattı ve bir ordu kumandanı gözüyle Kıbrıs Türk Alayını profilden uzun usun seyretti. Beğenmiş olacakki gülümsedi. Geçit resmi başlamıştı.

Alay Sancağının arkasından sert ve dinç adımlarla kara yağız Mehmetçikler Başkumandanlarını selâmladılar. Gürsel bütün geçit resmi boyunca şeklini değiştirmedi. Başı hafifçe yana eğikti. Gözleri kısılmıştı. Askeri seyrederken bakışlarında, bir başka anlam vardı. Bunlar sert, kartal gibi bakışlardı. Bazen yumuşuyor ve askeri çocuğunu okşayan baba şefkatiyle seyrediyordu. Bazen yüzü geriliyor, kaşlarını çatıyordu. Ama yerinden bir santimi bile kımıldamıyordu.

Geçit resmi bitince Alay Kuman-' dam koşarak General Gürselin önüne geldi. Topukların sertçe birbirine vurarak Generali selâmladı. Devlet Başkam, Kumandanı tebrik ederek elini sıktı ve beraberindekilerle yürümeğe başladı. Bu sırada bando Harbiye Marşını çalıyor ve toplanan binlerce kişi hep bir ağızdan bu marşı söylüyordu.

Asker işi olsun canım..

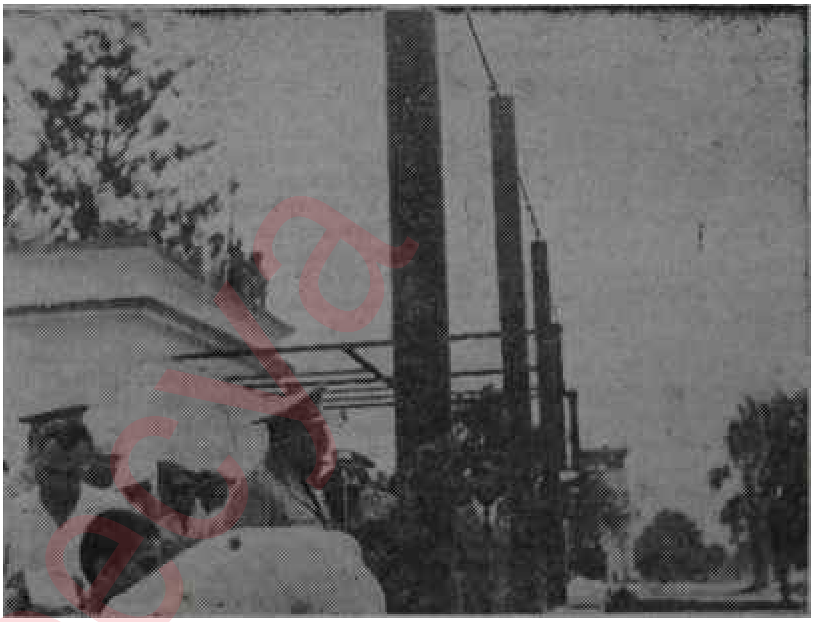
Gürsel Orduevinden içeri terden' sırılsıklam olmuş, ama neşeli bir şekilde girdi. Ağır ağır yemek salonunu geçti Salondaki caz bu sırada Harbiye Marşını çalmaktaydı. Merdivenlerden çikarken yorgunluğunu unutmuştu. Dar koridorun sonundaki, biraz evvel oturduğu odaya girdi. Ceketini çıkardı. Gömleğinin hâki rengi terden koyu kahverengi olmuştu. Vücudu sırılsıklamdı. Ellerini, yüzünü yıkamak istediğini söyledi. Beraberindekiler havlu aramağa koşarken General gülümsedi;

"— Yahu telâş etmeyin, asker işi olsun bu da.. Bir, Şey yaparız, herhalde""dedi.

Bu sırada kendisine üşüyeceğini söyliyenlere:

"— Haklısınız ama, ne yapalım? Hemen döneceğiz diye yanımıza ufak bir çanta bile almamıştık" diye cevap verdi. Sonra banyoya girerek ellerini yıkamaya koyuldu.

Telâş arasında Generalin yaveri

Gürsel İskenderun Orduevi balkonunda

Halk için, halk arasında

çarşıya koşup gelmiş ve bir atlet fanilâsı satın almıştı. Terden sırılsıklam kesilen Gürsel alelacele bunu sırtına geçirdi.

Boğucu sıcak devam ederken Kıbrıs Türk Alayı Kumandanı elinde iki defterle Gürselin dinlenmek üzere girdiği, odaya gelmişti: Defterlerden biri bordo kapaklı büyük bir defterdi. Birini sayfasında Alayın Sancağının resmi vardı. Alay Kumandanı defteri imzalaması için Gürsele uzattı. General küçük bir masaya oturdu, defteri önüne alarak birkaç saniye düşündükten sonra şunları yazdı:
"Kıbrıs Alayına Sancağını vermek bana nasip oldu, Bahtiyarım, Alayın, Sancağının şerefini yüksek tutacağına mutlak güvenim vardır. Ne mutlu bu alayın erlerine, subay ve kumandanlarına..."

İmzasını, defterde pek az kalan yere güçlükle sığdırdıktan sonra bir de tarih âttı ve Kumandana uzattı. Alay Kumandanı ikinci defa yeşil renkte bir Şeref Defteri uzattı. Gürsel daha küçük boydaki bu defteri de aldı ve şunları yazdı:

"Güzel bir kıta. Göğsüm kabardı." Bir teğmen Olarak bu kıtada bulunanlara gıpta ettim, Sonsuz muvaffakkiyetler"

Alay Kumandanının selâmına ba--ıyla mukabele ettikten sonra ayakta bekliyenlere döndü:
"— Eh, artık yemeğe gidebiliriz değil mi?" diye sordu, Ceketini araştırdı. Ancak terden sırılsıklam Olmuş, ceket terinin kuruması için bir vantilatörün önüne yerleştirilmişti. Büyük vantilatörün bütün gücüne rağmen ceket henüz sırsıklamdı. Devlet Başkanına böylece inmesini söylediler. Babacan General hiç yadırgamadı ve:

"— Madem ki öyle istiyorsunuz, Öyle olsun bakalım" dedi.
Yemek askerce bir yemekti. Sivil olarak pek az kimse bulunuyordu. General Gürsel'in sağında Millî Savunma Bakanı, solunda Hatay Valisi oturuyordu. Menü pek şatafatlı değildi. İskenderunun meşhur Karidesiyle süslenmiş bir ordövr getirildi. Daha sonra kâğıt kebabı ve meyva yendi. Yemekte Cemal Gürsel pek neşeli ve pek konuşkandı.

Saat 14 sıralarında General Gürsel! götüren ÇKB 59 İskenderun semalarında görüldüğünde yağız Güney çocukları Devlet ve. Hükümet Başkanını gözleriyle selâmlıyor ve verdikleri sözü, aktettikleri mukaveleyi yerine getireceklerini adetâ ona temin ediyorlardı.

Mustafa Kaplan
Akıl için yol birdir

Kavurucu sıcak altında

Uzunca boylu, geniş omuzlu, gür saçlı Kurmay Yarbay önce masanın üzerindeki kâğıt tomarını göz kararıyla bir tasnife tâbi tuttu, sonra sigarasından derin iki nefes çekti ve "Bu toplantılar sizler için olduğu kadar bizim için de faydalı oluyor" dedi. Arkadan ilâve etti: "Zira bize, üzerine parmak basılacak meseleleri gösteriyorsunuz".

Hâdise, geçen haftanın sonunda bir gün T.B.M.M. nin salonlarından birinde cereyan ediyordu. Dışarda boğucu bir sıcak vardı.

Genç ve iri yapılı yakışıklı yarbayın -muhatabı gazetecilerdi. Milli Birlik Komitesinin haftada iki defa iken bir defaya indirilen basın toplantılarından geçen haftanın sonuna isabet edeni mûtad saatten tam 16 dakika sonra başlamıştı. Komitenin sözcüleri Kaplan - özdağ - Esin sacayağı bir masanın başına oturmuştu, önlerinde tomar tomar kâğıtlar bulunmaktaydı. Artık gazetecilerin yakından, tanıdığı trionun karsısında, masanın sol ucuna zarif bir hanım yerleşmişti. Sağ tarafta ise uzun boylu, güzel bir genç yer almıştı. Millî Birlik Komitesi sözcülerinin yabancı muhabirler tarafından sorulan sualleri cevaplandırmalarında'-rol alan bu düonun pek anlaşamadığı seziliyordu. Zira kolalı gömlekli, gri pantalonlu genç adamın kendinden emin ve cakalı tavrı yanında hanımın nazik, rahat hail dikkati celbediyordu. Nitekim bütün toplantı boyunca gazeteciler Milli Birlik Komitesinin erkek tercümanının sık sık zarif hanımdan müdahale gördüğünü müşahede ettiler.

Millî Birlik Komitesinin bu defaki basın toplantısında sözcülüğü" Yarbay Mustafa Kaplan yapıyordu. Evvelâ Kaplan, ondördü mütecaviz suali cevaplandırmağa başladı, ilk sual enteresandı. Bir gazeteci tembelhane hâline gelen kahvelerin kapatılıp kapatılmayacağını sormuştu. Eee, gazetecinin hakkı vardı. Devlet Başkanının her vesileyle çok çalışmanın icap ettiğini tekrarladığı bir sırada kahvelerin kapatılması ve bu tembelhanelere vakit öldürenlerin' faal hale getirilmesi icap etmez miydi ? Bu suale Kaplan en isabetli cevabı verdi, Kahvehanelerin kapatılmasında belki fayda Vardı. Ancak İnkılâp Hükümeti ve Millî Birlik Komitesi vatandaşın işsizliğine, avareliğine çâre bulmadan- bu mesele üzerine egilmeli işgüzarlık addediyordu. Evvelâ işsizliğe çare bulunacak, sonra zecri tedbirler alınacaktı. Kaldı ki memleketimizdeki müstahsil ile müstehlik arasındaki oran pek gayri tabiî idi. Bir memlekette çalışan nüfusun onda sekizi müstehlik, onda ikisi müstahsil durumunda bulunursa elbette işsizlik tehlikesi mevcut olur ve kahvehaneler dolar taşardı.,

Sualler bu minval Üzere devam eder ve Kaplan - özdağ - Esin triosu tarafından yerinde ve mantıki cevap-' lar verilirken konuşma bir gazetecinin ikâzı ile daha mühim bir mevzua İntikal etti. Gazeteci üzün zaman evvel sorulmuş: bir suale cevap istiyordu. Mesele şuydu: Sakıt iktidarın en ziyade gadrine uğrayanlar muhakkak ki basın mensuplarıydı, İhtilâlin ilk günü Millî Birlik Komitesinin bir kararıyla cezaevindeki gazetecilere hürriyetleri iade edilmiş, fakat antidemokratik olduğu bedahat arzeden meşhur ve maruf Basın Kanunu kaldırılmamıştı. Bazı selâhiyetliier kanunun zımnen kaldırılmış olduğunu ifade ediyorlarsa da yine savcılar kanunun ilga edildiğine dair bir iş'ar bulunmadığı mucip sebebiyle icra-i faaliyet eyliyorlardı. Meşhur 19. madde ahkâmına uygun tekzipler gene gazetelere gönderiliyor ve hattâ dâvalar bile açılmak üzere bulunuyordu. Bu duruma göre gazeteciler iki cami arasında kalmış bînamazdan farksızdılar. Yazı İşleri Müdürleri neye, hangi ölçüye göre çalışacaklardı? Bir tarafta sonsuz bir basın hürriyet] vâad eden ve veren idealist zümre, diğer tarafta mevcut kanunun hükümlerine göre faaliyet gösteren savcılar mevcuttu. Bu iki kutbu telif etmek kalburla su taşımak-

tan farksızdı. İşte bunun için Milli Birlik Komitesinin basın, toplantısında yüreği dertli bir gazeteci bu yaraya parmak basmak lüzumunu hissetmişti. Bu suale cevabı Muzaffer Özdağ verdi:

"— Basın mensuplarının. hapse girmesine bizlerin gönlü asla razı olmaz."

Cevap boğucu sıcağın hükümran olduğu salona bir ferahlık getiriverdi. Gazetecilerin dudaklarının kenarında beliren tebessüm bir anda yüzlere yayıldı. Beklenen cevap İhtilâlin en genç kurmayı tarafından heyecanla, fakat garantili bir şekilde verilmişti.

Elle tutulur icraat

Hakikaten bu haftanın başında, antidemokratik kanunlar sâdece tesbit edilmemiş, aynı samanda bunların tasfiyesi yolu da belli olmuştu. Antidemokratik kanunları tesbitle vazifeli komisyon bundan bir süre önce çalışmalarım tamamlayarak dağılmıştı. Hazırlanan rapor ise Başbakanlığa verilmişti. Raporun ışığı altında her bakanlık, kendi faaliyet sahasına giren hususlarla alâkalı kanunları ele almış, bunların yerine konacakların esaslarını çizmişti. Haftanın başında kanunla Milli Birlik Komitesine sevkedilmek üzereydi ve bunların içinde Basın Kanunu da yer alıyordu. Kanun Basın hürriyetini en geniş sekliyle gerçekleştiriyor, bunun yanında basına karşı fertlerin de haklarım makul ölçüler içinde garanti, altına alıyordu. Milli Birlik Komitesi bu haftanın başındaki pazartesi ve salı günleri tatil yapma kararı vermiş bulunduğundan çarşambadan itibaren çalışmalar yeniden başladığında antidemokratik kanunlar ele alınacaktı. Böylece elle tutulur, gözle görülür icraat faslı açılmış 6la- çaktı ve lâftan fiiliyata geçilecekti. Komitenin üzüle üzüle iki günlük tatil kararı vermesinin sebebi ise İstanbulda yapılacak Akademi diploma tevzii töreniydi. Komitenin bazı genç üyeleri diploma alacak kurmaylar arasındaydılar.

Daldan dala

Toplantıda gazetecilerin kendi dertlerine taallûk eden meseleler halloluca mevzu başka alanlara intikal etti. Mühim dâva, vergi politikasıydı. Komite sözcüsü Kaplan, bu mevzuda sorulmuş sualleri tevhid ederek İhtilâl Meclisinin Ve Hükümetinin görüşünü açıkladı. Evvelâ âdil bir vergi sistemitesis edilecekti. Bu hususta Maliye Bakanlığında hummalı bir faaliyet mevcuttu. Çalışmaların hareket noktası az ve orta gelirli vatandaşla küçük toprak sahibi

A. Pulat Gözübüyük
Azimli adliyeci

çiftçinin ezilmemesiydi. Sakıt ve sabık iktidar türlü siyasî mülâhaza ile ziraî gelirlerden vergi almaktan çekinmiş, büyük bir reye sahip sandığı kitleyi istismara gayret göstermişti. Büyük toprak sahibine tâviz verilmiş, küçük müstahsil ezilmiş ve kelimenin tammânasıyle kölelik ihya edilmişti, İşte İnkılâp Hükümeti, bilhassa bu mesele üzerine eğilmeyi vazife biliyordu.

Diğer bir mesele de iktisadî kalkınma meselesiydi. İnkılâpçılar bu dâvayı sakıtlardan çok değişik bir tarzda halle kararlıydılar. Menderes ve etrafı vatandaşa "Kemerlerinizi sıkınız, iktisadî kalkınma yapıyoruz" demişlerdi. Aslında vatandaşın kemeri sıkılmıştı ama kalkınmadan değil, israf ve suiistimalden. İnkılâp Hükümeti "Çalışınız, iktisadî kalkınmaya ihtiyacımız var" diyecekti. İhtilâlin idealist kahramanları vatandaşın kemerinde sıkılacak delik bulunmadığını biliyor ve "iktisadî kalkınma yolu kemer sıkmaktan değil, çalışmaktan geçer" diyorlardı. •

İhbar furyesi

Hakikaten, başkentte bir açıklamalar yapılır ve millet daha çok çalışmaya davet edilirken muhtelif şehirlerde faaliyet gösteren Soruşturma Kurulları vatandaşın kemerinde niçin sıkılacak delik kalmadığım daha iyi şekilde ortaya koyuyordu. Sakıt devrin sabıklara ait kirli çamaşırlarını adalet önüne dökmek için dosyalar hazırlanıyor, ifadeler alınıyordu. Ne var ki bu komisyonların da istiyerek veya istemiyerek hatalı hareket ettikleri oluyordu. Bu, daha ziyade bakanlıkların kendi bünyeleri içinde kurdukları tâli komisyonlar için varitti. Nitekim bu komisyonlara mensup şahısların isimleri' umumî efkâra açıklanır açıklanmaz ihbar mektupları Millî Birlik Komitesine yağmaya başladı. Bu duruma göre tahkik komisyonlarının durumlarını tahkik etmek için yeni komisyonlar kurulmasına ihtiyaç hâsıl olacaktı. Nitekim. bu kabil ihbarlar bazen faydalı oldu ve meselâ bazı komisyonlar iptal edilerek yeni komisyonlar çalışmağa başladı. Bakanlıklarda kurulan komisyonların üzerinde bu derece hassasiyetle durulmasının sebebi açıkgöz bazı şahısların bunlara nüfuz ettiklerinin öğrenilmesiydl. Bu her devre süratle uymasını bilen bukalemunların ayıklanması haftanın başında iyi neticeler vermiş ve adaletin tecellisini kolaylaştırmıştı.

Küçük ve talî komisyonlar evvelâ kendi bünyeleri içinde ıslahat yapar ve sonra da ait bulundukları bakanlıkta cereyan etmiş suiistimalleri tetkike tâbi tutarken Yüksek Soruşturma Kurulu esas faaliyetine devam ediyordu. Soruşturma Kurulunun başkam değişmişti. Celâlettin Kurelman bünyesinin bu tarz çalışmaya tahammül edemiyeceğini ileri sürerek ve üzülerek vazifesinden ayrılmış, yerine Hayrettin Perk tâyin edilmişti. Yüksek Soruşturma Kurulu faaliyet sahasını geçen hafta içinde genişletti. Bir grup Yassıadada sabıkları dinlerken, diğer bir grup İstanbul da Dolmabahçe Sarayının bir kaç odasında tahkikatı' yürütüyordu. Ancak gerek Yüksek Soruşturma Kurulunun, gerek tâli komisyonların ağır, mesuliyetli vazifeleri vardı. Bunlar her gün, altında imza bulunmayan yüzlerce ihbar mektubu alıyorlardı. Bu durum işleri daha da zorlaştırıyordu. Zira bu ihbarların bir kısım asla esasa istinad etmeyen, kin Ve garaz saikiyle kaleme alınmış ihbarlardı. Zamanın kısalığı, dosyaların kabarıklığı ve asılsız ihbarlarla uğraşma zarureti çalışmaları aksatıyordu. Buna bir çâre bulmak lâzımdı. Nitekim bulundu da. Vaziyet Komiteye, oradan da Hükümete intikal ettirildi ve haftanın sonunda Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük teşkilâtına bir tamim göndererek asılaız ihbarlarda bulunanların şiddetle cezalandırılmasını istedi. Bunu bir basın toplantısı yaparak umumi efkâra da duyurdu.

Sualsiz toplantı

"Bakanın bu basın toplantısı hayli eğlenceli geçti. Ankara o gün sıcaktan yanıyordu. Gazeteciler top-

lantının yapılacağı saat olan 15.30 da tam kadro halinde Adalet Bakanlığının bekleme salonunda hazırdılar. Bakan, gazetecileri yarım saatlik bir gecikmeyle odasına kabul etti.

Abdullah Pulat Gözübüyük her gazetecinin elini kendine has âdet veçhile sıktı ve yer gösterdi. Odada bol miktarda sandalya ve koltuk bulunmasına rağmen gene de ayakta kalan gazeteci oldu. Bu da İnkılâp Hükümetinin Adalet Bakanının yaptığı basın toplantısına verilen ehemmiyeti ifade ediyordu.

Bakan kapıdan girince sağ tarafa isabet eden kısımdaki kahverengi ketenle kaplı koltuğa evvelâ ilişti sonra yerleşti. Üzerinde gri çizgili bir elbise vardı. Krem rengi ipek gömlek giymişti. Odadaki gazetecilerin hilâfına terlemiyordu. Ağır ağır, fakat tane tane konuşuyor ve gazetecileri bir mevzuda aydınlatmaya çalışıyordu. İlk cümlesi kısa fakat manidardı. Gözübüyük "Asılsız ihbarlar faaliyetimizi aksatıyor" dedi ve ilâve etti: "Arkadaşlarım ve ben adaletin kelimenin tam mânasıyle tecelli etmesini istiyoruz. Kin ve garazın adlî cihaza en ufak bir toz kondurmasına müsaade etmiyeceğiz. Asılsız ihbarları yapanları şiddetle cezalandıracağız. "İfade sert fakat samimî idi. Asılsız ihbar yapanların adlî mekanizmanın nev'î şahsına münhasır tekniği ile yirmidört saat içinde meydana çıkacağım söyleyen Bakan, bu arada bakanlığını ilgilendiren meselelere de temas edeceğini ifade edince gazeteciler sıcağa rağmen yerlerinden kıpırdandılar. Bu Meseleyle alâkalı pek çok sualleri olduğu muhakkaktı. Ne var ki Gözübüyük büyük bir nezaketi gazetecileri durdurdu ve bu basın toplantısında yalnız kendisinin açıklamalarda bulunacağını, suallere şimdilik cevap vermiyeceğini beyan etti. Gazetecilerin serzenişleri toplantının sonuna kadar devam edecek, fakat Gözübüyük sual sorulmamasında ısrar edecekti.

Basın toplantısının yarısında kain açıldı ve Özel Kalem Müdürü basını uzatarak "Efendim, Anadolu Ajansı muhabiri bir kaç dakika geç kalmış" dedi. Ajansın genç muhabirlerinden biri içeri girdi ve bir sandalyaya ilişerek not almaya başladı. Gazeteciler kendi aralarında gülüştüler. Demek A.A. hâlâ ıslaha muhtaçtı.

Bakan Osmanlılar devrinden kalma kanunlar bulunduğunu, İkinci Cumhuriyetten önce çıkan kanunlarla birlikte bunların sayısının yedi binin üzerinde olduğunu ve içinden çıkılmaz bir durumun mevcudiyetini belirtti. Bir bilim, heyeti tarafından bu kanunlar taranacaktı. İşe yarar ve hâlen yürürlükte kalması icap eden kanunlar teker teker numaralanarak "Yasalar Dergisi'.' adı altında bir kaç cilt halinde yayınlanacak ve Milli Birlik Komitesine gönderilecekti.

Bu arada önemli bir kaç noktaya daha temas edildi. Adalet Bakanının, basına verdiği en yeni havadislerden biri de trafik ve belediye mahkemelerinin kurulacağı havadisiydi. Ufak bir trafik veya belediye suçu için vatandaşın yıllarca mahkeme kapılarında süründüğü bir hakikatti. Bu lüzumsuz zaman israfını önlemek niyetiyle çalışmalara başlayan Adalet Bakanlığı en kısa zamanda trafik ve belediye mahkemelerini memleket realitelerine uygun bir şekilde kurmaya kararlı bulunuyordu. Artık vatandaş, belediye veya trafik suçlarından dolayı aylarca mahkeme kapılarında bekletilmeyecekti.

Kır saçlı adam, "Benini: söyleyeceklerim bunlardan ibaret. Daha sonra sizlerle sık sık buluşarak yapılan işler hakkında geniş izahat vereceğim" dedi. Fakat gazetecilerin zihinlerini kurcalayan bir takım sualler vardı. Bakan sual sormamalarını, çünkü sorulacak her sualin incelenerek cevaplandırılması gerektiğini ifade edince sual sormayı düşünenler bundan vazgeçtiler.

Bu, yeni idare tarafından alınmış bir prensip kararıydı. Hiç bir mesul şahıs gelişigüzel açıklama yapmayacak, resmî sıfatla sual cevaplandırmayacaktı. Kararın alınmasına bazı çatışmalar yol açmış, bir koordinasyon lüzumu kendisini belli etmişti. Nitekim Millî Birlik Komitesinin sözcüleri de gazetecilerin suallerini evvelâ yazılı olarak alıyor, toplantıda bunları cevaplandırıyordu. Cevaplar müştereken hazırlanıyor, şahsi mütalealara yer verilmiyordu.

Minare ve kılıf

"Böylece asılsız ihbarlar azaltılırken bu hafta esaslı bazı ihbarlar Üzerinde soruşturma cereyan ediyor ve hayret verici neticelere varılıyordu. Meselâ Ulaştırma Bakanlığında uzun zamandan beri bilinen bir takım yolsuzlukların aleniyete dökülmesi bu haftanın başında bir çok kimsenin kulağına kar suyu kaçırdı. Yolsuzluklardan büyük kısmının altında Devlet Demiryollarının eski Umum Müdürü Safa Yalçukun adı yatıyordu. Çekoslovakyadan ithal edilen doksanbeş adet kantar bu işlerden biriydi. Sâdece bu kantar işinde öyle bir manevra çevrilmişti ki Umum Müdürlükle kantarları getirten firma arasında milyonlarca lira ortadan sır oluvermişti. Ama haftanın başın-

Okuyucu Mektupları

Derginizin 27 temmuz tarihli nüshasında hakkımdaki içli yazınızı okudum. Hava alanına geldiğim zaman elbisem siyah değil acık gri İdi. Vekâletten de cok neşeli çıktım. Gazetelerdeki resimler meydanda. Yüksek Müşavirlik sözü de tarafımdan değil basın mensuplarınca söylenmiştir. 21 inci sahifede İstanbul yazısında bana Menderes Valisi demişsiniz. Sayın İnönü - Günaltay devrinde Türkiye Cumhuriyeti İstanbul valisi oldum. Meşhur İnönü gezisi heykelinin yıkılmaması için veto kullanan valiyim. Üsküdardaki Mihrimah camiini yıktırmadığım gibi bu gibi Abidelerin yıktırılmamasl için mücadele ettiğimi İstanbullular ve Anıtlar derneği de bilir. Bilakis bunları ta • mir ettirdim ve yenilerini yaptırdım. Istanbulda planla bağladığımız imar hareketine el konarak yanlış istikamete çevrildiğini gördüğüm isin ihtilâfa düşerek ayrıldım.

Ord. Prof. Fahreddin Kerim Gökay

Derginizin 20 Temmuz tarihli sayısında Türk Dil Kurumu Kurultayı hakkında çıkan yazının son iki bölümünde düzeltilmesi gereken noktalar vardır:

Bütçe ve hesap komisyonunun raporundan bahsedilirken: "Gerçi tesbit ettiklerini bir bir açıklamamış, yalnız bazı noktalara işaretle iktifa edilmişti, ama, bu noktalar bile Kurum hesaplarının pek yolunda olmadığını göstermiye kâfi geliyordu." denilmektedir.

Türk Dil Kurumunun 9 yıldan beri Yürütme Kurulu Sayman Üyesi olarak hesap islerini yürüttüğüm için size büyük bir vicdan rahatlığı ile ve kesin olarak söyliyeyim ki Kurumun hesaplarında en küçük bir yolsuzluk yoktur. Bütçe ve hesap komisyonunun raporunda da bunu ima eden en ufak bir kelime bulunmamaktadır. Bunu Kurultayda enine boyuna açıkladım.

Benim Sayman seçilmeme yazar teessüf ediyor, ne yazık ki ben istemediğim halde arkadaşlarım bana bu teveccühü gösterdiler. Kurumun müşkül günlerinde onay yararlı Olmak görevinden kaçınmış olmamak için bunu kabul etmiş bulunuyorum.

Uluğ İğdemir

da parmakları asıl ağızda bırakan "lokomotif hikâyesi" oldu.

Türkiyemiz kalkınmakta bulunduğu için Devlet Demir Yolları Umum Müdürlüğü yine Yalçuk zamanında elindeki buharlı makineleri dizelle çalışan lokomatiflere tahvil etmek istemiş ve bunun için de bir program hazırlamıştı. Ne var ki Türkiye o zaman malî bir kriz içindeydi. Türk parasının değeri hiç mesabesindeydi. Dışarda itibar düşmüştü. Elde döviz yoktu. Yapılacak iş, komisyon kabul edecek yabancı dostlarla teşri-. ki mesaiydi. Hakikaten ortaya bir takım adamlar çıkmışlar, mutavassıt rolü oynayarak dışardan dizel lokomotifleri getirmeyi taahhüt etmişlerdi. Ancak bu akıllı iş adamları terazinin kefesinde ağır bastıklarım biliyorlar ve işi hallederlerse komisyon istiyorlardı. İki ay sonra mutavassıtlar Amerikaya yollandılar. Bütün masrafları Devlet Demir Yolları Umum Müdürlüğü ödüyordu. Bu lokomotif arama faaliyeti İki aydan fazla sürdü. Sonra akıllı mutavassıtlar yurda döndüler ve Panlokomotif fabrikalarıyla anlaştıklarını bildirdiler. Bu Panlokomotlf firmasını kimse bilmiyordu ama şartlar mükemmeldi. Doğrusu, Yalçukun dostları iyi iş becermişlerdi. Hemen Panlokomotlf fabrikası mümessilleriyle müzakerelere girişildi.

Ancak durum Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin nazarı dikkatini celbetmişti. Nitekim günlerden bir gün Ulaştırma Bakanlığına müracaat edildi ve Panlokomotif Şirketinin; 100 bin dolarlık sermayesi bulunan küçük bir şirket olduğu ve bu sebeple 20 milyon dolarlık bir taahhüdü yerine getiremiyeceği bildirildi. Müzakereler ister istemez durdu. Fakat mutavassıtlar komisyonlârını almışlardı. Bir o kadar seyahat masrafı da boşa gitmişti. Üstelik Yalçukun akıllı iş yoldaşlarını da bulmaya imkân yoktu. Ama "Hâfıza-i beşer nisyan ile malûl" dü ve pek âla bu hikâye de unutulabilirdi. Nitekim Öyle oldu. 27 Mayıstan sonra tabii bu eski defterler açılacak, kirler ortaya dökülecekti.

İşte geçen hafta içinde Ulaştırma Bakanlığındaki tahkikat komisyonu bu mesele üzerine eğilmiş ve çalışmalarına hız vermişti. Mesuller ortaya çıkarılacak ve cezalandırılacaktı.

Koca soyguncu

Haftanın sonlarında ortaya dökülen - kirli çamaşırlarla Soruşturma Kurulları, tâli komisyonlar meşgul olur ve sakıtları adalette pençesine teslim edecek delilleri toplarlarken bakanlıklara uzanan Atatürk Bulvan ile yeni Büyük Millet Meclisi binasına giden yolun birleştiği kısımdaki krem renkli bir binada hummalı bir faaliyet hüküm sürmekteydi. Bina sakıt ve sabık B.M.M. Başkanı RefikKoraltana aitti. Askerler evin içinden aldıkları nadide eşyaları, asırdide koltukları, altın şamdanları, İmparatorluk -devrinden kalma minyatürleri dışarda bekleyen G.M.C. lere yerleştiriyor, sonra tekrar eve dönüyorlardı.

Bazı meraklı gazeteciler Koca Başkanın evinin merdivenlerini bir solukta çıktılar ve içeriye girdiler. Beyaz mermer merdivenleri kısa bir hol takip ediyordu, Hol sarayların selâmlık kısmı- tarzında, tefriş edilmişti. Girişte tam karşıya isabet eden kısımda Osmanlı Hanedanı zamanından kalma bir oyma masanın üzerinde altın bir saat bulunuyordu. Selâmlık kısmının sol tarafında büyükçe bir oda vardı. Bu kişini cidden görülmeye değerdi. Dolmabahçe Sarayından alındığı belli olan kıymetli divanlar, kanepeler odanın tarihi süsünü teşkil ediyordu. Yerde son derece zarif Türk motifleriyle işlenmiş İsfahan halıları seriliydi, Tavandaki avizenin tarihi değeri ölçüsüzdü. Belli ki beleşçi Koraltan tarihi eşya meraklısıydı. Odanın sol tarafındaki kapıdan mutfağa, sağ tarafındaki kapıdan ise çiçek serine geçiliyordu. Üst kat bambaşka bir âlemdi. Gazeteciler ve subaylar bu ihtişam dolu sahneyi .hayretle seyrettiler ve millet malının nasıl kullanıldığına bizzat şahit oldular. Merdivenlerden çıkınca üst kat bütün ihtişamıyla gözler önündeydi. Tam karşıda banyo dairesi vardı. Sabık Meclis Başkam memleket meselelerini bu banyoda hallediyor olmalı ki mühürlü dolaplarda B.M.M. nin zabıt cerideleri bulunuyordu. Banyo dairesinin sağındaki kapıdan evin meşhur yatak -Avusturyalı dilberin ikametine tahsis edilen- odasına geçiliyordu. Burada ilk dikkati çeken altın islemeli karyolaydı. Dolmabahçe Sarayından kaldırılan karyola bu tarihî dekora kolayca intibak etmişti. Evin diğer kısımları aynı tarihî kıymeti taşıyan, fakat hiç biri koca Başkana ait olmayan eşyalarla süslenmişti. Ne var ki hiç bir zaman kimsenin malı kimsede kalmıyordu. İşte şimdi de ihtilalin subayları bu nadide eşyaları „ erlerine tevdi ile vazifelendirilmişlerdi. Tam 130 parça eşya Ğ.M. C. lere yüklendi ve eskiyerlerine doğru yola çıktı. Tam bu sırada bir Yüzbaşı yanındaki *genç* gazeteciye elbisesinin tosunu silkeleyerek "Tamam" diyordu "bu iş de bitti. Saray malını saraya gönderdik".

Adana

Bereketli topraklar..

Yanık yüzlü, şalvarı oldukça ucuz kumaştan yapılmış, üzerinde ipek bir gömlek bulunan Güneyli ' delikanlı, yanında yürüyen ve hemen hemen aynı tekilde giyinmiş olan arkadaşına sekil katlı büyük apartmanı göstererek:

"— İşte, Hacı Ömer Ağanın apartmanı bu. Apartman yeni yapıldığın-

Adanada imar faaliyeti
Üç malla *bir at kaldı*

da gelinleri tepesine çıkmışlar da, iyi güzel ama, denizi görecek kadar yüksek değil demişler" dedi.

Yanında yürüyen arkadaşı apartmana biraz gıpta, biraz da üzülerek baktı. Başını manalı manalı salladı. Cevap verdi:

"___Bunları kimlerin parasıyla yaptırdılar ağa?. Dediklerine bakılırsa Celâl Bayarla,. Koraltan Bossaya ortak imiş. Ben de yaptırırım, elbette.."

Hâdise Adananın kızgın güneşinin İstasyon caddesini kavurduğu geçen haftanın sonunda, pazar günü cereyan ediyordu. İki genç Osmaniye kazasından gelmişlerdi. Adanada geziyorlardı.

İki genç tuhaf bir tesadüf înkıkâptan bu yana Adanalıların büyük bir kısmının düşündüklerini birbirine söylüyorlardı. Hakikaten Türkiyenin en zengin iş adamlarından biri sayılan Hacı Ömer Sapancanın sekiz katlı apartmanı Adanada dağ gibi yükselmekte ve gelen geçenin dikkatini çekmektepdi. Bir kere apartmanın yapılış hikâyesi son derece enteresandı. Yığınla malzeme yiyen bu küçük dağ çimentonun, demirin en kıt zamanında yapılmıştı. Hacı Ömer o zamanlar hiç sıkıntı çekmemiş ye bütün ihtiyaçlarını tahsisten kolaylıkla temin edebilmişti. Malzeme yettiği gibi, artmıştı da. Artan malzemeyle bir dost sohbetinde Hacı Ömerin dediği gibi "bir kulübecik yapılıvermiş" ve kulübe biraz irice olduğundan iki katlı köşk haline getirilmişti.

Hacı ömerin zengin, hattâ çok zengin olduğu biliniyordu. Sakıt İktidar devrinde Bossa adı altında kurulan mensucat fabrikası Adanadaki diğer iş adamlarım rekabet edemez hale getirmişti. Bundan ziyadesiyle zarar görenlerden biri de eski D.P. İl Başkanı Mahmut Karabucaktı. Politikada da işi kadar dürüst olan Karabucak mütevazi fabrikasıyla bu dev yapılı tesisin karşısına çıkamıyordu. Hacı ömerin kurduğu Bossa müessesesi şimdiye kadar hiç bir müessesenin mazhar olamadığı kâba erişmiş ve kendisini tam bir senede amorti ederek, ondan sonraki seneler milyonları bulan kâr elde etmişti. Değirmenin suyunun nerelerden geldiği belliydi Devrin büyükleri, hele hele en büyükleri Bossa ile ahbaptılar. Elbette ki bu müessese kâr edecek, elbette ki serbest rekabet imkânı bırakmayacaktı. Hem de kimin devrinde? Liberal ekonominin savunucusu D.P. devrinde..

İşte bütün bunlardan dolayıdır ki Adanada Hacı Ömer aleyhine bir cereyan başladı. Hele hazineye bağış yapılması geleneği alıp yürüdüğü sıralarda Hacı Ömerden ses seda çıkmayınca eski D.P. liler dahi feryadı bastılar. O Hacı Ömer ki D.P. ye 1957 seçimlerinde iki milyon lirayı bir kalemde bağışlamıştı. O Hacı Ömer ki, D.P. ye nakdî yardım olarak şimdiye kadar elinden geleni vermişti. Nasıl olur da şimdi böyle bir işden imtina ederdi? Bununla beraber Hacı Ömerin de şık bir teklifi yok değildi. Maddî 'sıkıntı içinde bulunduğundan, daha doğrusu elinde nakit para olmadığından, hazineye Bossanın dokuduğu kaput bezlerinden verebilecekti! Hacı Ömerin bu çıkışı tutmadı. Adanada memnuniyetsizlik gün geçtikçe artıyordu., Neyse ki Hürriyet Tahvilleri yetişti. Şimdi, Adananın, hattâ Türkiyenin en zengin birkaç iş adamı arasında olan Hacı Ömer Sapanca yarım milyon liralık Hürriyeti Tahvili almağa karar vermiş ve bunu büyük bir itinayla Adanalılara duyurmağa başlamıştır. Milyonerin a» damları, ağalarının yakında yarim milyonluk Hürriyet Tahvili alacağını, bağıra bağıra her yerde söylüyorlardı.

Hacı Ömerin apartmanı

Temelinde kimin teri var ?

Mersin **imar** ediliyor

Yandı Mersin

Gecikenler memleketi..

Her şeye rağmen Adanalı aydınlar bazı şeylerin olacağından emindirler. Zira Millî İnkılâp hareketi sırasında Adanada bazı gecikmeler vuku bulmuştur. Meselâ Sakıt İktidarın 1 numaralı valisi Turhan Kapanlı ancak saat 17 sıralarında tevkif edilmiştir. O zamana kadar makamında oturan Kapanlı neredeyse Millî Birlik Komitesi adına emirler vermeğe bağlıyacaktı. Gene İnkılâptan çok az evvel Konyaya Menderesin elinl öpmeğe giderken yoldan çev'irilen sakıt iktidarın 1 numaralı Belediye Başkanı Ali Sepici, Kapanlıyla aynı saatlerde tevkif edilebilmiştir; Gerçi Sepici Kapanlı kadar itidalini muhafaza edememiş, birkaç kere fenalık geçirmiştir ama, meşhur Belediye Başkanına bişey yapılmıyacak zanneden Adanalılardan saat 17 ye kadar fenalık geçirenlerin sayısı da bir hayli fazla olmuştur.

Hele bu haftanın ortasında, Ada-

nadaki Tahkik Kurulunda yapılan değişiklik, bu ateşli Güney ilinin sakinlerini biraz daha rahata erdirdi. İşin basından beri Adanalılar, teşkil edilen Kurulun başkanı bulunan zat hakkında iyi şeyler işitmemişlerdi. Hadi Koçak adındaki bu tat sakıt iktidar devrinde tevzi ve tahsis islerinin de basında bulunmuş ve adı pek çok şeye karışmıştı. Kurulun bağına getirilince Adanalıları bir üzüntü kaplamış ve pek çok şeyin ört bas edileceği konusunda bahse dahi giriş-, millerdi. Ne var ki Milli Birlik Komitesi işin başında yapılan hataların düzelmesi için azamî gayreti göstermekteydi. Nitekim, bu haftanın ortasında Hadi Koçak Tahkik Kurulu Başkanlıgından alındı. Kendisi Erzuruma bir başka vassifeye tâyin edilmisti. Kurulun Başkanlığına Vali Muavini Ekrem Gönen getirildi. Hele- yeni bir tayin sabırlı dervişleri muratlarına büsbütün erdirdi. Tahkik Kuruluna Adalet Cihazından da adam alınmış ve Savcı Muavinlerinden biri Kurula ithal edilmişti.

Yarım kalan imar..

Böylece işler biraz olsun düzelirken Adanalıları, bilhassa piyasa yapmayı, yürüyüşü seven Adanalıları üzen bir mesele daha vardı. Sabık Başbakan meşhur Adana seyahatında bir gece yarısı Belediye Başkanı dikiciyle şehri dolaşmış ve kendine has cakasıyla bazı yerlerin yıkılmasını, bazı caddelerin genişletilmesini eritmişti Bu işe pek meraklı Başbakanın bir dediği iki edilmemiş ve yıkıma derhal başlanmıştı. - İstimlâk edilen evlerin, mülklerin istimlâk bedellerinin nereden, nasıl ödeneceği bilinmiyordu. Sâdece Sabık Başbakan "ben para bulurum" demişti. Demek ki bildiği bir şey vardı. Demek ki bulacaktı. Hakikaten iki üç gün sonra paranın bir kısmı gelmiş ve istimlâk bedelleri ödenmişti. Paranın nereden geldiği hâlâ bilinmemekteydi.

Milli İnkılâp hareketi yıkım işini durdurmuştu. Durdurmuştu ama Adananın ana caddelerinden biri mezbelelik halinde sırıtıyor ve gelen geçeni hakikaten rahatsız ediyordu. Bunun bir neticeye bağlanması lâzımdı. Neticeye bağlanması için de para gerekliydi. İşin içine para girince işler sarpa sarıyordu. Zira Adana Belediyesinin har vurup harman savuracağı bir tek kuruşu dahi yoktu.

Bir başka güney şehri..

A danada bunlar olup biterken bir başka Güney şehri sakinleri geçen haftanın ortasında bir gün rahat nefes alabilme imkânı buldular. Ellerine aldıkları gazetelerinde şöyle bir haber okumuşlardı'; "Eski D.P. İl İdare Kurulu üyeleri tevkif edildiler"

Mersinlilerin rahat nefes alması boşuna değildi. Zira biliyorlardı ki adı geçen bu adamlar, Millî İnkılâp hareketinden pek memnun olmamışlardı. Rahatları kaçmıştı. Kaldı ki İnkılâptan evvel D.P. idarecilerinin büyük çaptaki kıyam hareketine özenen Mersin İl İdare Kurulu küçük bir harekete başlamak üzereydi. Ele geçirilen bir tamim butlun açık delilini teşkil ediyordu. İl Merkezi bütün ilçelere bir tamim yapmıştı. Tamimde her Ocaktan eli silâh tutabilen, gözü pek beş kişinin seçilmesi ve hazır bulundurulması isteniyordu. Yapılacak hareket tam olarak belli değildi. Ama C.H.P. lilere iyi bir ders verilmesi kararlaştırılmış, ' ancak planlanmamıştı.

Bunun yanında eski-İl İdare Kurulunun tevzi ve tahsis işlerinde pek çok dalavereleri vardı. Heı biri tevzi edilen ithâl mallarından şirketine göre yüzde alıyordu. İl İdare Kurulu üyeleri gerçi sabık Dışişleri Bakanı kadar bu işte ihtisas sahibi değillerdi ama gene de keselerini doldurmayı bilmişlerdi.

Hele, tahkik komisyonları tarafından ele geçirilen bir bağlılık telgrafı işe tuz biber ekti. İl İdare Kurulu Sabık Başbakana 28 ve 29 Nisan hareketlerinden sonra bir telgraf çekmiş ve Menderesin tabiriyle "Güzel Türkiyenin göze gelmişcesine böyle hareketleri tasvip etkiyeceğini ve kendisiyle sonuna kadar beraber olacağını" bildirmişlerdi. İl İdare Kurulu Üyeleri hakikaten bu haftanın ortasında yalancı çıkmadılar. Nezaret altına alınarak sabık Başbakanlarıyla sonuna kadar beraber olabildiler. Bu, İnkılâp hükümetinin kendilerine hediyesiydi.

Mersinin kızgın Temmuz güneşi asfalt olarak kalabilen -sabık Başbakan bir ara Mersine de uğramış Ve imar için emir vermişti- sokaklarını yakarken, bir askeri Jip avukat Yakup Öükürdğluttün yazıhanesi önünde durmuştu. Gelenler İçel D.P. İl Başkanını karakola kadar davet ediyorlardı. Avukat Çukuroğlü vâdesinin geldiğini anladı. İtiraz etmeden jipe bindi. Jip bir başka yere daha uğradı. Arkasından bir başka mahalle gidildi. Küçük bir Mersin turu yapan askeri Vasıta bir kaç sefer sonunda Rıza Özcanı, Şakir Sonu, Şahap Gündüzü; Sabahattin Tanrıverdiyi, Turhan Lokmanoğlunu ve Mehmet Yıldırımı Soğuksu karakolunda toplamıştı,

Böylece Mersinde de adalet yerini buldu. Hakkın değirmenleri geç öğütüyordu ama iyi öğütüyordu.

Okuyucu Mektupları

Mecmuanızın 27 Temmuz 1960 gün ve 310 sayılı nüshasının 11 inci sayfasında "Küçük Memurlar Furyesi" başlıklı kısmını okudum. Aşağıdaki hususların tavzihen neşrini rica ederim:

_ Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığında 2000 e yakın vatandaş çalışmaktadır. 27 Mayıs 1960 tarihindenberi camiamızda yalnız beş memurun işine son verilmiştir. Bunlardan üçünün, vazifelerinde görülen suiistimal sebebiyle alâkaları kesilmiş ve dosyaları Cumhuriyet Savcılığına havale edilmiştir. Diğer ikisinin ise, İnzibat Komiyonu kararına müsteniden İş Kanunu hükümlerine göre alakaları kesilmiştir. İhraç kararının yüzük hâdisesi ile hiç bir alâkası yoktur.

2 — Sanayi Vekili Sayın Muhtar Uluer'in yapmış olduğu herhangi bir basın toplantısında da bulunmadım.

Türkiye Petrolleri A.O.
Umum Müdürü
ihsan Topaloğlu

Sayın derginizin 25.7.1960 tarihli sayısının Gençlik sütununda Avukat Yekta Özdenin sebebiyet verdiği feci bir yanlışı ikaz etmeyi Devrimcilik vazifesi telâkki ettik.

Yekta Özdenin bir devrim düşmanı olarak taktim ettiği ERGUN GÖKSAN kelime ve anlam olarak gerçek bir devrimcidir. Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun Devrim düşmanı Milliyetçiler Demeğine ve Peyami Safa'nın fikirlerine karşı savaş açtığı 1950 - 53 yıllarında, bu teşekkülde çalışmış temsil sıfatı olan bizler ve Yekta Özden dahil herkes ERGUN GÖKSAN'ı Atatürk'cü, Devrimci ve örnek mücadeleci gahsivetinden İlham alınan bir ağabey olarak tanıdık.

Yekta Özden'in bahşetmek istediği şahıs kendisine Devrimci fikirlerde kılavuzluk eden İzmirli ERGÜN GÖKSAN değil Sivaslı ERGUN GÖZE'dir.

Avukat Yekta Özden ise çıktığı yaz seyahatinden döndüğü ve basına aksettirdiklerini okumak âdetini kazandığı gün eminiz ki, affedilmez bir dalgınlıkla kendi Devrimci fikir temellerine yönelttiği ithamıh vicdani ağırlığı altında gök ezilecektir,

M. Kemal Palaoğlu
A. Emin Çobanoğlu Yavuz Kadıoğlu

E Ğ İ T İ M

Öğretim

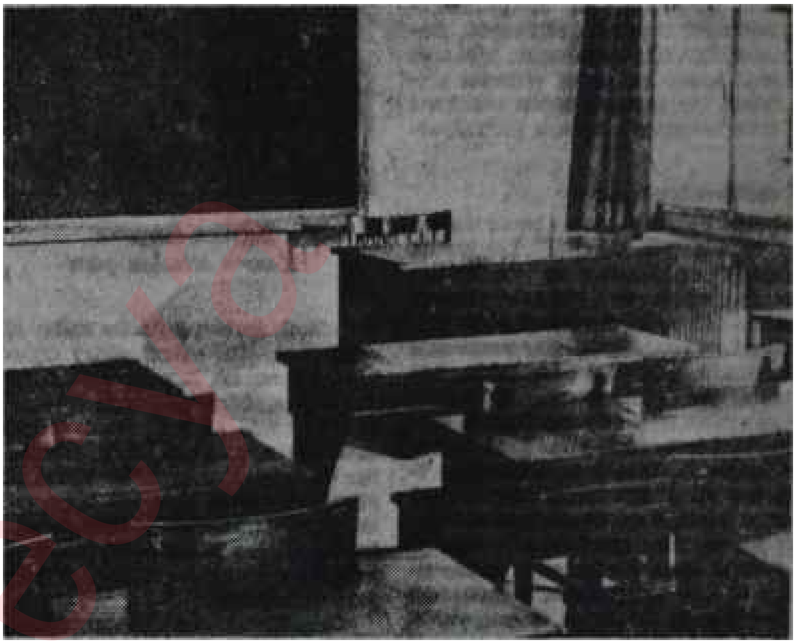
Orta direk bel veriyor

(Kapaktaki eğitimci)

Geçen haftanın sonunda bir gün Milli Eğitim Bakanlığının toplantı salonunda yapılan basın toplantısı, memleketin ana dâvalarından birine ve herhalde birincisine ışık tütüyordu. Tutulan ışık altında görülenler hiç de iç açıcı olmadı. Güçlüklere göğüs germesini bilmeyenler için karamsar olmanın bütün sebepleri, bu ışık altında beliriyordu. Basın toplantısı saat 15.15 de başlamıştı, Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Fehmi Yavuz Müsteşar Nuri Kamanoğlu, Dış Münasebetler Müdürü Seha Meray ve il--ili şube müdürleri ile birlikte gelmişti. Bakan açık kahverengi bir elbise giymiş, bordo bir kravat takmıştı. Müsteşar Nuri Kamanoğlunun göze batan mavi bir elbiseli vardı.

Basın toplantısının esasını orta öğretim meseleleri teşkil ediyordu. Sabık iktidar için bir öcü haline gelen Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu bu toplantıda basın mensuplarına dağıltı. Bir yıldan beri düşük iktidar tarafından basılıp dağıtılmayan bu rapor, memleketin eğitim ve öğretim alanındaki dertlerine, meselelerine olanca açıklığı ile parmak basıyor, yapılması gereken islere işaret ediyordu. Düşük iktidarın her türlü geriliğin sözcüsü ve savunucusu haline gelmiş Millî Eğitim Bakam İleri, gerçekleri açıkça ortaya koyan bu rapordan basına Sızan kısımlarının halkoyunda, aydın çevrelerde, öğretim üyeleri arasında uyandırdığı derin ilgiyi yanlış ve ters istikamete çevirebilmek için demagogluğunun olanca gücüyle çalışmış ama gene de başarı kazanamamıştı. 27 Mayıs İnkılâbından sonra, memleketin her meselesinde olduğu gibi egitim davasında, da açıkliğa, plâna ve programa doğru gidiliyordu, önce, Ford Vakfıyla varılan anlaşma gereğince bu raporun basılıp dağıtılması işi ele alınmıştı. Rapor birinci defa olarak 5000 nüsha basılmıştı. İlerde, yeniden basılması işi de düşünülebilirdi. Kitabın kâğıdı birinci hamurdu. Rapor bütün basın mensuplarına, üniversite, yüksek ve Arta dereceli okulların öğretim üyeleri ile eğitimcilerden bir kısmına. Milli Eğitim Müdürlükleriyle memurlarına, Valiliklere, Kaymakamlıklara geçen haftanın sonunda gönderildi. Bu suretle hem eğitim ve öğretimciler arasında, hem basında raporun geniş bir incelemesi ve tartışması yapılabilecekti.

Milli Eğitim Bakanı Prof. Fehmi Yavuz, bundan böyle bütün meselelerin ele alınmış şeklinin batılı ölçülere göre olacağını, ilme ve ihtisasa önem verileceğini toplantının başında belirtti. Memleket meseleleri, hususiyle memleketin eğitim alanındaki dertleri ancak ilme ve ihtisasa, çeşitli fikirlere gereken önemi vermekle çözülebilirdi. Çünkü gene Fehmi Yavuza göre, memleketin eğitim dâvası yâlnız Millî Eğitim Bakanlığının görevleri arasına giren bir iş değildi. Bu dâva, bütün memleketi ilgilendiriyordu. Bunun için de her türlü eğitim meselelerinin açıkça görüşülüp tartışılması, bütün aydınların ve hattâ bütün vatandaşların bu konu üzerine eğilmeleri, ilgilenmeleri, ellerindeki maddi ve manevi imkânları bu yolda seferber etmeleri gerekiyordu. Her işde, her atılan adımda ilmin, bilginin, plân ve programın icapları ve devrimci bir anlayışın çalışma hızı Milli Eğitim Bakanlığına ışık tutacaktı,

Bir okulda boş sıralar

İleri ve Yardımcı boşalttı

Perişan bir manzara

Son on yıldır memleketin can damarı olan eğitim dâvasında oycu zihniyet bütün işleri perişan etmişti. Hazırlatılan raporlar ya 'şe gelmediği için saklanmak istenmiş, ya kaldırılıp rafa konmuştu. Bakanlığın rafları, el değmemiş ama göz nuru harcanarak hazırlanmış raporlarla doluydu. Şimdi bunlar bir bir ele alınıyor, toslarından temizleniyor, gün ışığına cıkarılıyordu. ilk iş olarak Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu bastırılmış ve işte dağıtılmıştı. Raflarda bekleyen daha başka raporlar da vardı. Bunların başlıcaları şunlardı: Türkiyede Öğretmen Yetiştirme Ticaret liseleri, Ticaret Eğitimi, Temel Eğitim Merkezi, Orta Dereceli Okullar, Öğretici Filmler.. Bu raporların tamamı on kişilik bir kurulun incelemesine sunulacaktı. Bu on kişi, eğitim ve öğretim alanındaki çaligmalan Ve eserleriyle tanınmış kimseler olacaktı. Bu kurul bütün raporları en kısa zamanda tartışacak, eksik gedik yanlarım tamamlıyacak, uygulanacak bir hale getirecekti. Bundan sonra da bütün bu meseleler bir bir ele alınıp hal yoluna sokulacaktı.

Görünen acı gerçek şuydu ki eğitim meseleleri on yıldır tam bir hercümere içindeydi. Memleketin orta direğinden sesler gelmeğe başlamıştı. "Orta direk bel veriyordu. Şimdi bir yandan Milli Eğitim Bakanlığındaki yeni çalışma hızı ve prensipleri, bu yandan memlek etin aydın kadrosu ve bütün vatandaşlar, yedisinden yetmişine bu "bel veren orta direk"in çökmesine engel olmak durumundaydılar! Türk Milletinin geleceği ve kurtuluşu bu alanda yapılacak çalışma-

ların, süratine, isabetine ve mükemmelliğine bağlıydı.

Milli Eğitim Bakam Fehmi Yalnız, düşük iktidar tarafından öğrettim üyelerine yapılmış olan haksızlıkların da giderilmiş olduğunu açıkladı. Bu açıklamaya göre, bakanlık emrine alınanlardan 22 kişi yeniden görevlerine dönmüşlerdi. Haksız yere başka yerlere nakledilen 50 kişi de eski yerlerine verilmişlerdi. Gene düşük iktidarın hoşuna gitmeyen tutumlarından ötürü emekliye sevkedilen 6 kişinin emeklilik muameleleri iptal edilmiş ve bunlara yeni görev Verilmişti. Yapılan baskılar karşısında istifa eden 24 kişiden müracaat eden onikisinin tayinleri yapılmıştı. Bu suretle bir yandan ana meselelerin halli için geceli gündüzlü çalışılırken, bir yandan da haksızlıkların giderilmesine gayret ediliyordu. Bakanlık, öğretim kadrosunun rahat ve huzur içinde çalışarak verimini arttırması için gereken bütün tedbirleri almak konusunda kararlı görünüyordu.

Çabalama kaptan..

Bakan Fehmi Yavuzun basın toplantısında orta öğretim konusunda yaptığı açıklamalar ve verdiği rakamlar, eğitim ve öğretim dâvamızın yalnız ilköğretimden ibaret olmadığını, orta öğretimdeki durumumuzun da içinden güç çıkılır bir halde bulunduğuna gösteriyordu. Ortaokullarda yıllık öğrenci artışı 30.000'i bulmuştu. Liselerde de yılda 8000 öğrenci artıyordu. Demek ki orta öğretimde her yıl 32.000 kişilik bir öğrenci artışı vardı. Batı ülkelerinde sınıflar 27 kişiye göre ayarlanmıştı. Biz bu ideali şimdilik düşünmesek ve her sınıfı 50 kişi kabul etsek, önümüzdeki ders yılında 760 sınıfa ihtiyaç vardı. Her okul on dersaneli olarak düşünülürse, bu 76 okul binasının yapılması demek oluyordu. Bu okul binalarının yapılması için lâzım olan para da 38 milyon lirayı buluyordu. Bu kadar para nereden bulunacaktı? Hazine tamtakır teslim alınmıştı. Düşük iktidar üçlü öğretim konusunda azami imkânları kullanmıştı. Yeniden böyle bir tedbirle vaziyeti idare etmek dahi mümkün değildi. Üstelik bu tedbir sâdece zaman tasarrufu sağlıyor ama öğrencilerin gerektiği gibi yetişmesine de engel oluyordu.

' Orta öğretimin öğretmen ihtiyacı da bina ihtiyacından az değildi. Geçen ders yılındaki öğretmen ihtiyacı 4000'i bulmuştu. Bu yıl da 600 öğretmene ihtiyaç vardı. Demek ki bu ders yılı başında orta öğretimdeki öğretmen kadrolarının tamamlanabilmesi için 4600 öğretmen bulmak ve tâyiri. etmek gerekiyordu. Bu kadar öğretmen nereden bulunacaktı? Öğretmen -okullarının her yıl verdiği mezun sayısı sâdece 500 kişiden ibaretti, öğretmen kadrolarından Ölenler, emekliye ayrılanlar, istifa edenlerle her yıl artan ihtiyaçlar bi- arada düşünülürse mezun olan 500 öğretmenle kaç yılda bu dâva halledilebilirdi? Bunun içinden yüksek matematisyenlerin bile kolaylıkla çıkabileceği epeyce şüpheliydi.

Eğitim Raporu
Hasırın altından *çıktı*

Orta öğretimdeki bu durum daha dört yıl önceden belliydi. Eğer dört yıl önce bu alanda gereken tedbirler alınmış olsaydı, bugün bu derece içinden güç çıkılır bir duruma düşülmezdi. Ama düşük iktidarın programla, plânla hiç bir alanda olmadığı gibi eğitim va öğretim alanında da ilgisi yoktu. Üstelik cehaletin sırtım sıvazlamağı iktidarının devamı için şart görüyordu.

Prof. Fehmi Yavuz bu konuda son olarak şunları söyledi: "Eğer İmam - Hatip Okulları için böyle bir ihtiyacımız olsaydı, halk bu ihtiyacı kendi gayretiyle karşılardı!"

Açıl susam açıl

Devrim hükümetinin Millî Eğitim Bakanı, "tartışmasız kabul edilecek tedbir ve telkinlerden her zaman uzak durmağı" tercih ediyordu. "Geçici bir hükümet olarak yapılan her işin halkoyu tarafından benimsenmesi" gerektiğine inanıyordu. Çünkü, Geçici Hükümetin çalışmalarında oyun hiç bir etkisi yoktu. O her attığı adımda sâdece memleketin menfaatlerini düşünüyordu. Ancak ele alınacak eğitim meselelerinin her meseleden önce halkoyu tarafından bilinmesi, tartışılması, benimsenmesi gerektiğine inanıyordu. Oya muhtaç olmamak prestije muhtaç bulunmamak değildi. Yurdumuzu ve eğitim hayatımızı dünyâ içindeki görünüşü ile tasvire çalışan Türkiye Eğitim Mİl1l. Komisyonu Raporu bu geniş perspektif içinde yapılan müşahedelerle emsali arasında .orijinal bir değer kazanmaktaydı. Bu raporun Türk hasmından gördüğü ilgiyi, Eğitim Bakanı "çok ümid verici" buluyordu. "Çünkü mânası ve gayesi bakımından eğitim, bütün yurttaşların ilgilenmesi gereken bir konu"ydu. Fehmi Yavuza göre "raporun fikri unsurları genel olarak objektifti. "Bazı konularda üslûb heyecanlıydı ama raporun bütür üne hâkim olan bir itidal göze çarpmakta"ydı. "Bu raporu yapıcı bir şekilde tenkid etmek eğitim konusunda düşünen her yurtdaşın hem hakkı, hem vazifesi"ydl. Fehmi Yavuzun garip bulduğu şey, bu raporun yazılmasına katılanların yaptıkları hatalardan ziyade, işaret ettikleri hakikatler yüzünden ıstırap çekmiş olmalarıydı. Gerçekden de, raporun eksik veya yanlış görüşe dayanan noktalarından dolayı hazırlayıcılara hiç birine bir şey denmemişti. Bütün kusur memleket gerçeklerinin raporda alabildiğine bir açıklıkla gözönüne serilmiş olmasıydı. Raporun düşük iktidarın gözünde bir öcü olusunun asıl sebebi buydu. "Neden gerçekleri olduğu gibi yazdınız?" Kızmalarının, bir takım uydurma rakamlarla demagojiyle havayı değiştirmeğe çalışmalarının hikmeti buradaydı. Çünkü düşükler gerçekden kaçıyorlardı. Sanki gerçeklerden kaçmak, onları bilmezlikten gelmek, meseleleri', çözülmesine kafi gelirmiş gibi. Fehmi Yavuz, 1959 yılı gibi memleketin en karanlık günlere doğru süratle ilerlediği, fikre karşı hoşgörürlüğün tamamen ortadan kalktığı bir sırada bu raporun böylesine açık bir dille yazılmış olmasını hazırlayıcıların "medeni cesareti ve vatanseverlik duygularıma yüksekliği" yle İzah ediyordu. Şimdi bu rapordaki düşünceler ve ileri sürülen tedbirler açıkça tartışılacak, herkes serbestçe düşüncesini söyleyecek ve yazacak, Bakanlıkta kurulan on kişilik bir kurul konuyu enine boyuna inceleyecek, Türk Eğitim sistemine verilmesi gereken yön ilmi esaslara ve memleket gerçeklerine uygun olarak tâyin ve tesbit edilecekti. ı

Raporun hikâyesi

Düşükleri çileden çıkaran Türkiye Eğitim Millî Komisyonu Raporu nasıl ve ne sebeple hazırlanmıştı? Doğrusunu' söylemek gerekirse, bu derdi düşükler kendi bağlarına kendileri açmışlardı. Ford Vakfıyla Bakanlık arasında çeşitli maarif meselelerinde ve'bilhassa öğretmen yetiştirme hususunda temaslar yapılmıştı. Bu temaslar sonunda Vakfın bu alanda her türlü yardıma, hazır olduğu görülmüştü. Bunun Üzerine ilk olarak Foıd Vakfı tarafından kurulan üç kişilik bir komisyonun öğretmen yetiştirme konusunu incelemesi uygun görülmüştü. Bu komisyonun hazırladığı rapor 4 Aralık 1957 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığına sunulmuşta. Ford Vakfının eğitim müşavirleri bu raporlarında "Türkiyelim maarif meselelerinin bir bütün halinde ele alınması gerektiğini" belirtmişlerdi. Bu maksatla da "maarifin, çeşitli kademelerindeki tecrübeli Ve yetkili kimselerden millî seviyede bir komisyonun kurulmasını ve hu komisyonun yurd içinde ve dışında incelemelerde bulunmasını" teklif etmişlerdi. Bu hususta gereken maddî ve manevi yardımlar Ford Vakfı tarafından yapılacaktı. Bu rapor üzerine Eğitim Millî Komisyonu kurulmuştu. Memleketin eğitim dâvasına cesaretle parmak basan bu komisyonun üyeleri şunlardı: Prof. Fahir İz, ,Prof; Mukbil Gökdoğan, Prof. Samim Sinanoğlu, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Heyeti üyesi Hasan Acar, Ekrem Üçyiğit, Müfettiş Osman Ülkümen, İlköğretim Umum Müdür Muavini Suphi Arman, İstanbul Millî Eğitim Müdürü Ali Teoman, Yıldız Teknik Okul Makina Şubesi öğretmeni ve şefi Nihat Saydam, İlköğretim Müfettişi Ahmet Atılgan, Bakanlık Dış Münasebetler Şube Müdürü M. Kemal Yilmaz, Özel Eğitim Şube Müdür Muavini Orhan Çaplı. Bu komisyona ayrıca biri Amerikâli, Biri Fransız olmak Üzere İki eğitim müşaviri de katılmıştı. Prof. Howard E. Wilson Kaliforniya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanıydı. Prof. Pierre Guillon ise Fransa âix - en Provenoe üniversitesi Klâsik Medeniyetler Profesörüydü. Bu komisyon, düşük iktidarın Eğitim Bakanı Celâl Yardımcının İmzasını taşıyan 14 Ağustos 1958 tarihli muciple çalışmalara başlamış ve râpo ruhu 18 Temmuz 1950 da Bakanlığa sunmuştu. Rapor sekiz sayfalık bir önsözden sonra iki bölüme ayrılmıştı. Birinci bölümde "Eğitimin mânası, önemi ve dayandığı temel fikirler, Türkiyede eğith.in bugünkü durumu ve buna tesir eden âmiller" 26 sayfa alinde inceleniyordu. İkinci bölüm "Müşahede ve Tavsiyeler"e ayrılmıştı. Bu bölüm 87 sayfaydı. Bundan sonra komisyonun 4 Ocak 1959 da başlayıp 13 Şubat 1959 da biten yurtiçi gezi programı veriliyordu. 16 - 27 Şubat arasındaki Japonya, 1-31 Mart arasındaki Amerika, 4 - 21 Nisan arasındaki Fransa, 21 Nisan - 8 Mayıs arasındaki İngiltere, 8 - 23 Mayıs arasındaki Batı Almanya, 23 - 31 Mayıs arasındaki İtalyada yapılan gezilerin gün gün ve hattâ saat saat programı da açıklanıyordu. Komisyon 31 Mayıs 1959 da Uçakla Viyanaya -hareket etmiş ve orada raporunu hazırlamaya koyulmuştu.

Yurtiçinde 10 vilâyette Ve yurt dışında 6 memlekette yapılan incelemelerin sonucu olan bu rapor eğitim dâvamızın ana meselelerini ele almaktaydı.

Raporun dedikleri

Raporu hazırlayan komisyonun bağlı kaldığı prensipler beş noktada toplanıyordu: İlk prensip her üye ve müşavirin raporun yazılması ve konuların tartışmasında hiç bir tesir altında kalmadan müşahedelerini ve bilgisini rehber telâkki ederek, düşündüklerini ve inandıklarını hürriyet ve huzur içinde açıklamasıydı. Gaye, "maarifimizi daha ileri bir merhaleye ulaşmış. görmek"ti, İkinci prensip şuydu: Komisyon, her memleketin eğitim sisteminin o memleketin milli, sosyal, kültürel ve ekonomik bünyesine sıkı atkıya bağlı olduğuna inanıyordu. Bu itibarla herhangi bir memleketin eğitim sisteminin aynen kopya ve taklit e meşinin kendi kendini aldatma olacağını ve neticede hayâl kırıklığına uğranılacağını tesbit etmişti. "Bu sebeple komisyon ziyaret edilen memleketlerden hiç birini kendisine örnek almamış, dolma Türkiyenin çeşitli şarrtlarına ve imkânlarına uygun tedbirler aramış ve maarif meselelerimizin hallinde memleketimiz için en uygun yolu göstermeye çalışmış" tı. Yurtiçi ve yurt dışı incelemelerde her meseleyi ve bunlarla ilgili hâl çârelerini bir bütün olarak ele almak ve mâarif meselelerimizin birbiriyle olan sıkı münasebetini bu bütünlük içinde mütalâa etmek komisyonun üçüncü prensibi olmuştu. Dördüncü olarak, maarifimizin usun ve Sürekli ilmî tetkik ve araştırmağa muhtaç meseleleri üzerinde teferruata girilmemiş, bu meselelerin hâllinde tutulması gereken yollar umumi olarak gösterilmişti. Nihayet rapor, maârifimizin okul öncesinden üniversiteye kadar, her ona meselesinin hâili i ç i n umumî veya ilmi araştırmağa lüzum gösteren üzün vadeli tedbirleri açıklamakla beraber, bilhassa bugünün acil ihtiyaçları karşısında alınması faydalı görülen kısa vadeli ve geçici tedbirleri tavsiye etmekteydi. Komisyon ayrıca "mâarif meselelerimizin bütününü ele alan bu raporun cansız bir doküman olarak konarda kalacağına asla İhtimal" vermiyordu. Komisyonun belki de en büyük gafleti bu olmuştu. Düşük ve ünlü ileri, raporun etkisini ortadan kaldırabilmek içiı özel bir rapor da kendili hazırlamış, bunu radyoda okumuş, bastırmış ve dağıtmıştı. Ford Vakfının parasıyla meydana gelen ve aylar süren bir incelemenin sonucu olan rapor ise düşük iktidarın hışmına uğramıştı.

F. Yavuz vazifede

Atatürkün izinde

Temel düşünceler.

Büyük emeklerle hazırlanan rapor ancak 27 Mayıs devriminden, sonra gerçek değerini kazanmış, ele alınmış, incelenle komisü yapılmıştı. Herhalde komisyon üyelerinin .de-' Ford Vâkfının da bunca emeği, göz nuru ve parası bu suretle heba olmaktan kurtuluyordu, şimdi, raporun ileri sürdüğü ve hâl çâresi gösterdiği meseleler daha geniş bir kadro içinde, inceden inceye ele alınacak ve eğitim dâvamızın btnbir derdine en kısa yoldan, en isabetli şekilde deva olunmasına çalışılacaktı.

Raporda temel fikirler olarak ileri

sürülen düşüncelere katılmamak mümkün değildi. Komisyon, "en iyi örf ve âdetlerimizi koruyabilmeyi, bugünkü cemiyetimizi ayakta tutabilmeyi, hür insanın iyi yaşayabilmesini sağlıyabilmeyi ve çocuklarımız için zengin ve kuvvetli bir gelecek hazırlayabilmeyi" ancak eğitim sayesinde mümkün görüyordu. "Bu sebeple hemen hiç bir konu, Türkiye işin, yurttaşın eğitimi kadar önemli olamaz"dı. Türkiye, modern dünyada yerini almak ve bunu koruyabilmek için sanayide, ziraatta, teknikte ve eğitimde enerjik hamleler yapmak zorundaydı. Bu sebeple kuvvetli bir eğitim sistemine sahib olmasının hususî bir önemi vardı. Böyle bir eğitim sistemine duyulan ihtiyaç, sâdece fen adamları, teknik elemanlar yetiştirmek için değil, aynı zamanda felsefede, edebiyatta, güzel sanatlarda, dinde, idarede, iktisatta, ziraatta, siyasette, kısaca her alanda -ilim ve teknik devri olan çağımızda- ehliyetle vazife görebilecek.ve önderlik edebilecek kabiliyette insanlar yetiştirmek içindi. İkinci Dünya Savaşından sonra eğitim işleri daha da önem kazanmıştı. Japonya, Amerika, Fransa, İngiltere, Batı Almanya ve İtalyada teknik, ekonomik ve sosyal alanlardaki son gelişmelerin ışığı altında kurulan -milli seviyedeki- komisyonlar vs heyetler tarafından eğitim sistemleri yeniden gözden geçirilmekte, aksaklıkların düzeltilmesi için yollar aranmakta, genç nesillerin ihtiyaca en uygun şekilde yetiştirilmelerinin imkânları plân ve programa bağlanmakta, bunların gerçekleştirilmesi için de gereken maddi kaynakların sağlanmasına çalışılmaktaydı. Batı ülkelerinde büyük halk çoğunluğunun ilköğretimden geçme meselesi tamamen halledilmiş durumdaydı. Şimdi oralarda en aşağı orta öğretimi -her derecesi ve şekliyle- verme ve bunu en iyi şekilde gerçekleştirme, yani bütün yurttaş kütlesine orta öğretimden geçme imkânları sağlanmış bulunmaktaydı. Ayrıca ileri memleketlerde eğitim faaliyetleri her kademede, her türlü siyasi tesir ve temayüllerin dışında kalınmak suretiyle, tamamen ilmî esaslara göre 'tanzim edilip yürütülüyordu. Gene ileri memleketlerde millî birlik yapısını bozmamak şartıyla mahalliliğe doğru gidildiği ve idarecilere daha geniş yetkiler ve sorumluluklar tanındığı müşahede edilmişti. Bu memleketlerde tek tip ortaokul ve lise yerine her kabiliyet, alâka ve ihtiyaçtaki çocuğa tahsil ve gelişme imkânı veren muhtelif gayeli okulların tercih edildiği görül'müştü. İleri memleketlerde çocuklara yalnız hafızaya dayanan kuru bilgiler verilmekle kalınmıyor, onların bedenî, zihni, hissi ve iradi bakımlardan da olgunlaşıp gelişmeleri esas tutuluyordu. Japonya, Amerika, Fransa, İngiltere, Batı Almanya ve İtalyada üstün kabiliyetli ve her sahada lider olma vasfını hâiz çocukların yetiştirilmesine özel bir itina gösteriliyordu. Keza okul .dışı eğitime ve yetişkinler eğitimine büyük önem veriliyordu. Hangi kademede çalışırlarsa çalışsın, bütün öğretmenlerin üniversitelerden veya muadili yüksek öğretim müesseselerinden mezun olmaları prensibi bu memleketlerde kabul edilmişti. Ayrıca, öğretmen ve idarecilere memleketin hayat standardlarına göre iyi ve müreffeh yaşama imkânları sağlanmıştı. İleri memleketlerin çok genel çizgilerle tesbit edilen, eğitim alanındaki bu temel fikirlerinin ışığı altında memleketimizdeki eğitim durumuna eğilince yürek paralayıcı bir perişanlığı görmemek, ileri memleketlerle aramızdaki büyük mesafeyi seçmemek mümkün değildi.

İlerleme değil gerileme

Cehaletle savaş, rapora bakılırsa bizde herşeyden önce ilköğretim dâvasının hâili meselesiydi. Bu alanda yapılan çalışmalar, başladığı tempoyla devam ettirilebilseydi, 1960 yılı 'Türkiyesinde bu dâva hâlledilmiş olabilirdi. 1935 den 1955'e kadar olan yirmi yıllık çalışmalara şöyle bir göz atmak bize bazı gerçekleri öğretiyordu. 1935 yılında Tükiyenin nüfusu 16.158.018 di. Bütün memleketteki ilkokul sayısı 6112,, öğretmen sayısı 13858, öğrenci sayısı 669.344 dü. 1945 deki durum ise şöyleydi: Nüfus 18.790.174, on yılda nüfus artışı 2.632,156, yüzde nisbetl takriben %16, ilkokul sayısı 13890, artış 7778. Yüzde 125 nisbetinde bir hamle, öğretmen sayısı 12570 fazlasıyla 26428 olmuştu. Yüzde 90'ı bulan bir hamle daha. Öğrenci sayısı 673.548 kişi artarak 1.342.892'yi bulmuştu. Artış yüz de yüzden fazla. Demek ki 1935-1945 devresinde ilköğretim alanında büyük hamleler yapılmıştı. Bu hamleler nüfus artışındaki nisbet de dikkate alınarak, artan bir hızla, devam ederse ikinci on yılda ilköğretim dâvasının hiç olmazsa yüzde doksanı hâlledilmiş olabilirdi. Rakamların verdiği ümit buydu. 1945 - 1955 devresindeki durum, rakamların büyümesine rağmen çalışma hızının azaldığım açıkça gösteriyordu. Memleket nüfusu bu on yıllık devre içinde 5.331.604 kişi artarak 24.121.778 kişiyi bulmuştu. Okul sayısı 5232 fazlasıyla 19122 olmuştu. Ama bu artışa aldanmamak gerekiyordu. Artış nişbeti yüzce 37 kadardı. Birinci on yılda ise bu yüzde 125 di. Demek ki okul yapımında yüzde 88 bir azalma vardı, öğretmen sayısı 17293 fazlasıyla 43721'e yükselmişti. Ama artış nisbetl yüzde 90 dan yüzde 73'e düşmüştü. Öğrenci sayısı 653.31u fazlasıyla 1.996.202 olmuştu ama nisbet yüzde 49 du. Demek ki birinci on yıla nazaran yüzde 51 bir azalma vardı. 1955 • 1960 devresindeki rakamlar da buna paralel olarak gitmekteydi. Görülüyordu ki baş meselemiz olan cehaletle savaşın en kuvvetli silâhı olan ilköğretim davasındaki tutumumuz, en kısa zamanda, en müessir şekilde meseleyi hâl etmek yolunda değildi. Hısımız çalışmamız azalmıştı. 1950 yılından bu yana memleketin elde ettiği yardımlar ve İmkânlarla bu alanda yapılanlar düşünülürse, tam bir gerici çalışmanın içine düşüldüğü inkâr kabul etmez acı bir gerçek olarak görünüyordu. Bugün hâlâ bir milyondan fazla 7-11 yaş arasındaki Türk çocuğu okulsuz ve öğretmensizdi. Yirmi bine yakın köyde okul yoktu. Şehir ve kasabalarda ikili, üçlü, dörtlü öğretim yapılıyordu ki bu da öğretimden beklenen sonucu verememekteydi. İlköğretimde, orta öğretimde, yüksek öğretimde durum böyleydi. Öğretmen kadrolarında büyük boşluklar vardı. Meslek bilgileri olmıyan kimselerle bu kadroların kapatılması, öğretmen ihtiyacının karşılanması imkânı da yoktu. Üstelik, ilköğretim meselesinin hâili, memlekette eğitim dâvasının çözülmesi de demek değildi, Halk eğitimi, yetişkinlerin eğitimi başlı başına, el sürülmemiş bir konu olarak ortada durmaktaydı.

Bir Bakanın hikâyesi

İşte, Türk "eğitimi bu vaziyetteyken 28 Mayıs 1960 günü Siyasal Bilgiler Fakültesinin telefonu çaldı ve bir ses Dekan Fehmi Yavuzu istedi. Prof. Fehmi Yavuz o sırada Fakülte Yönetim Kurulunun toplantısındaydı. Toplantıdan çıkarak telefon başına geldi. Sonradan Millî Birlik Komitesi üyesi Albay Sami Küçükün olduğunu anladığı ses Cemal Paşanın kendisiyle görüşmek istediğini bildiriyordu. Cemal Gürsel yeni İnkılâp hükümetinde Fehmi Yavuza Milli Eğitim Bakanlığını teklif etti. Bu,, Prof. Yavuzun hatırından dahi geçirmediği bir teklifti. Düşünmek için mehil istedi. Fakat Gürselin işi aceleydi. Yarım saatlik bir mühlet verdi. Dekan yönetim Kuruluna döndü ve arkadaşlarım tekliften haberdar etti. Arkadaşlarına göre düşünülecek bir şey yoktu. Yapılacak iş, teklifi kabulden ibaretti. Memleket Fehmi Yavuzu vazifeye çağırıyordu. Elbette ki icabet edecekti.

Bundan tam kırksekiz yıl evvel Ispartanın şimdiki Gazi Kemal Paşa mahallesinde bir öğretmen çocuğu olarak doğan Fehmi Yavuz onbeş dakika sonra Cemal Paşayı telefonla arıyor ve mutabakatını bildiriyordu. Yeni Eğitim Bakanının yeni Devlet Başkanıyla karşılanışı ancak 29 Mayıs günü kabil oldu. iki adam birbirlerinden hoşlandılar. Ispartanın çalışkan çocuğu yeni idarenin en güç vazifelerinden birini sırtladığını müdrik olarak vazifeye başladı.

Fehmi Yavuz 1912 yılında Ispartada doğmuştu. Evleri İmam Hasan Çeşmesi yanındaydı. Babası büyük bir kısmı köylerde olmak üzere 35 yıl öğretmenlik yapan Mehmet Ali beydi, Mehmet Ali bey 1956 yılında öldü. İstanbul Muallim Mektebinden mezundu. O da Ispartalıydı. Memleket çocuklarının yetişmesi için köyünde kentinde ömrünün 35 yılını severek, fedakârlık ve feragatle geçirmişti. Aile, orta halli bir aileydi. Fehmi Yavuzun annesi de Ispartalıydı. Çocuklarına, kocasına bağlı bir ev kadınıydı. Bugün hayattadır. Fehmi Yavuz ilk ve ortaokulu Ispartada okudu. 1928 yılında ortaokulu bitirdi. 1931 yılına kadar Muğlanın Turgut ve Kavaklıdere köylerinde öğretmenlik yaptı. Hayatında bütün arzusu okumak, tahsiline devam edebilmek imkânım sağlamaktı. Tek gayesi de Mülkiye öğretimi yapmaktı. Başka bir arzusu yoktu. Üç yıllık köy öğretmenliğinden sonra İstanbul Pertevniyal Lisesine kaydoldu. Burasını 1934 yılında bitirdi. Sonra da, küçüklüğünden beri büyük arzusu olan Mülkiye Mektebine kaydoldu. 1933 yılında lise tahsiline devam ederken Almanyada Nazilerin işbaşına gelmesi onu üzmüştü. Ya harp çıkar da Mülkiye tahsili yapamazsa?. 1937 yılında Mülkiyenin mali şubesinden mezun oldu. Ankaraya nakledilen Mülkiye Mektebinin ilk mezunları arasındaydı. Fehmi Yavuz için Mülkiyeyi bitirmek de kâfi değildi.

Bu arada Almanyada Jena'da lisan kurslarına devam etti. Berimde, Leipzeig'deki "Balkanlar İktisadî Araştırma Enstitüsü" nde okudu. Frankfurt / Main'deki üniversitede doktoraya başladı. Savaşın çıkışı doktorasını tamamlamasına engel oldu. 1939 - 1941 yılları arasında yedek subay olarak askerlik görevini yaptı. 1941 Ekiminde evlendi. Eşi de Ispartalıydı. Terhisinden sonra Maliye Bakanlığında memur olarak İşe başladı. 1941 yılı sonunda Mülkiye Mektebinde açılan asistanlık imtihanına girdi ve kazandı. Ama o zamanki Maliye Bakanı Fuad Ağralı muvafakat vermediği için bu vazifesine başlaması gecikti. Sonunda istifa dilekçesini sundu. Bu suretle bir yıl kaybetmiş oluyordu. 1942 yılı sonunda vermek zorunda kaldığı istifadan sonra muvafakat alabildi. Fehmi Yavuz arzuladığı ilim hayatına başlamış oluyordu. Mülkiye Mektebinde iktisat - Maliye asistanı olarak çalışmağa başladı. O sıralarda meşhur Ernst Reuter de Mülkiyede Şehircilik dersini okutuyordu. Bu kürsünün asistanı, doçenti yoktu. Fehmi Yavuza şehircilik ile ilgili bir tercüme işi verilmişti. Bu suretle Reuter'le 'işbirliği yapmak imkânını elde etti. Bu çalışmalar genç asistan Fehmi Yavuzda şehircilik konusuna karşı yakın bir ilgi uyandırdı. Bu kürsüde iktisat, maliye, sosyoloji gibi meseleler ele almıyordu. Dersler caddelerin genişletilmesi, meydanların indirilip bindirilmesiyle ilgili değildi. Tamamen sosyal ve iktisadî meselelerle meşguldü ve üstelik memleketimizde boş kalmış, işlenmemiş, çalışılmamış bir alandı. Mülkiyenin o zamanki müdürü Ali Fuad Başgile müracaat ederek Reuter'in asistanı oldu. Reuter -Batı Berimin eski Belediye Başkanıdır- gitmeden önce, 1946 yılında, doçentliğe yükseldi. Bu arada Çalışma Bakanlığı İş ve İşçi Bulma Kurumu Umum Müdür Muavini oldu. Ayrıca İşçi Sigortaları Kurumu Umum Müdür Vekilliğine de tâyin edildi ve 1947 yılı sonuna kadar bu vazifeleri gördü. Buralardan iyi para alıyordu. Ne var ki Fehmi Yavuzun gözü parada değil, İlimdeydi. Para iyiydi, mevki yerindeydi, imkânlar güzeldi ama Fehmi Yavuz için bunlar o kadar ilgi çekici şeyler değildi. 1947 yılı sonunda bir çok kişinin ağzının suyunu akıtan bu mevkileri ve maddi imkânları bırakarak bir doçent maaşına rıza gösterip kürsüsüne, ilmine ve öğrencilerine döndü. 1953 yılında profesör oldu. Sonra İngiltereye gitti. 1955 yılına kadar orada kaldı ve incelemeler yaptı. 1958 yılı Aralık ayında Siyasal Bilgiler Fakültesinin Dekanlığına seçildi. Bundan sonraki işi ise Milli Eğitim Bakanlığıdır.

Güç bir İş

Yavuz işe başlar başlamaz kolları sıvadı. Bugün hazırlıkları yapılmakta olan Halk Eğitim Teşkilâtı, Türk Kültür Ocaklarının çalışma esaslan bu alanda bilgiye, ilme ve ihtisasa dayanan bir çalışma devresine girilmek üzere olduğunu göstermektedir. Küçük ve derhal okul yapılması mümkün olmayan köyler için şimdilik "Gezici Okullar" yoluna gitmek ve bu arada "Bölge Okulları"nı gerçekleştirmek düşünülen çâreler arasındadır.

Fehmi Yavuzun biri onsekiz yaşında bu yıl Ankara Kolejini bitiren Darvas Yavuz, biri ondört yaşında ortaokulu bitiren Sevinç Yavuz olmak üzere iki çocuğu vardır. Son derece sakin bir hayat yaşar. Eğlence yerlerinde hemen hemen hiç görülmez. Fakültesi, öğrencileri, kitapları» ilmî çalışmaları ve ailesi arasında mütevazi, süsten ve gösterişden uzak bir yaşama onun en çok sevdiği ve bağlandığı yaşamadır. İçkiyle arası hemen hemen yok gibidir. Bugüne kadar, bazı mecburiyetler altında, içtiği rakının sayısı yirmi kadehi geçmez. Sıcaktan bunalanların serinlemek için bira içmelerini bile biraz yadırgar. "Güzelim ayran dururken bira içilir mi?" diye düşünür. Bugüne kadar frak, smokin giymemiştir. Yaptırmamıştır da. Bundan sonra da yaptırmağa, giymeğe niyetli değildir. Bu fakir milletin bunca derdi ve meselesi dururken kıyafet ve protokol meseleleriyle uğraşmanın boşuna vakit harcamak olacağı kanaatindedir. Şimdi sabahın erken saatlerinden gecenin geç vakitlerine kadar bir yandan öğretmenlerin derdlerini dinlemekte, bir yandan da çığ gibi büyüyen eğitim meselelerine hâl çâresi aramaktadır. Devrim hükümetinin işi bitince, en büyük arzusu hemen kürsüsüne dönmek, ilmi çalışmalarına ve öğrencilerine kavuşmaktır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Personel Kanunu

Yüksek maaş, iyi hizmet

Geçen. haftanın sonunda İnkılâp Hükümeti en müsbet işlerinden birini yapıyordu. Aşağı yukarı' 7 yıldan beri en kıymetli eksperlerin iştirakiyle hazırlandığı ve ilgili fakültelerimizin tetkikinden de geçtiği hâlde, D.P. iktidarı tarafından bir türlü gerçekleştirilemeyen, gerçekleştirilmesi şöyle dursun, memurların emekliye şevki ve muhtar. Üniversite öğretim üyelerinin kontrol altına alınması ve işten uzaklaştırılması hakkında türlü antidemokratik hükümlerin, ilâvesiyle kuşa çevrilen Devlet- Personel Kanunu Tasarısı bütün bu acayip hükümlerinden temizlenmiş olarak ilân ediliyordu. Tasarının Millî Birlik Komitesine şevkinden önce ilâm da ayrı bir yenilikti. Bu suretle, Mil- . lî 'Birlik Komitesi bu konuda yapılacak tartışmalardan faydalanmak istiyordu.

Devlet Personel Kanunu Tasarısı birçok bakımlardan büyük yenilikler getiriyordu. Yeni kanun, umumi muvazeneden ve mahalli idarelerden maaş alan memurlarla iktisadi devlet' teşekküllerinde çalışan memurlar arasındaki farkı ortadan kaldırıyordu. Gerçekten, Yeni Tasarıya göre Başbakanlığa bağlı olarak kurulacak olan Devlet Personel Dairesi, genel, katma ve özel bütçeli bütün dairelerde -belediyeler ve il özel idareleri dâhil olmak üzere- çalışan mamurlarla, iktisadi devlet teşekküllerinde ve özel kanunla kurulmuş banka ve teşekküllerde ve ayrıca, Devletin, belediyelerin ve il özel idarelerinin ve bu teşekkül ve bankaların, sermayesinin yarısından fazlasına sahip oldukları müesseselerde ve bu müesseselerin de yandan fazla sermayesine sahip oldukları teşekküllerde çalışan memurların personel işlerine bakacaktı. Sâdece, özel kanunla bası âmme hizmetleri görmek üzere kurulmuş olan meslek odaları ile sair mesleki teşekküllerde çalışan memurlar bu dairenin görev alanının dışında bırakılmışlardı.' Aslında âmme hizmeti gören bu odalar ve benzeri meslekî teşekküllerde vs onların birliklerinde çalışan memurların da bu Dairenin görev alam içine alınmasının doğru olacağı söylenebilirdi, Bu Dâire, aynı iş için eşit ve âdil ücret prensibini tatbik edecekti, Memur ve hizmetlilerin standart bir şekilde işe alınması, terfii, terfihi, tâyini, emekliye sevki ve disiplin muamelelerı için lüzumlu esasları tesbit edecekti. Çalışma usûllerini rasyonel hâle getirecek, daire, teşekkül ye, müesseselerin memur ve hizmetli ihtiyaslannı, genel durumu göz önünde tutarak, ayarlıyacaktır, Dış memleketlerde çalışan memurların maaş misillerini tâyin edecekti. Maaşlarda gerekan tâdilleri yapmakla, personel işleriyle ilgili istatistikleri, incelemeleri ve kanun tasarılarını hasırlamakla meşgul olacaktı. Dairenin basında, bir Genel Sekreter ile Maliye Bakanlığı, Millî .. Savunma Bakanlığı, Üniversitelerarası! Kurul ve bizzat memurlar tarafından gösterilen a» daylar arasından, Bakanlar Kurulunea tâyin edilecek üyelerden kurulu bir Komisyon bulunacaktı, Memurla-' rın vazifeye alınmaları müsabaka imtihanı ile yapılacaktı. Hele maliye. müfettişliği, iktisat müfettişliği, hesap uzmanlığı, hariciye meslek memurluğu, sağlık hizmetlileri, çalışma müfettişleri, lise ve ortaokul Öğretmenliği gibi yüksek bilgi ve vasıf isteyen memur kategorilerinde bu usûlün büyük faydaları olacaktı. Hâlen meselâ, Ticaret Bakanlığında müsabaka imtihanına girmeden vazife almak mümkündür. Diplomatik bir iş gören basın ataşeliklerine imtihansız tâyin yapılmaktaydı bu gibi durumların artık ortadan kalkması ümit edilmekteydi. Bu Komisyon sayesinde, memurlara girişte iltimas geniş ölçüde önlenmiş olacaktı.

Yeni Tasanda âmme personeline verilecek ücretler de çok yerinde esaslara bağlanmıştı, Gelişmemiş bir memlekette ahlâklı ve vasıflı bir idare cihazı kurabilmenin bellibaşlı şartlarından biri de, bilhassa özel bilgi vs vasıf isteyen işlerde memurlara üstün bir hayat seviyesini sağlamaktı .Bu, halktan geniş fedakârlık istenmesi pahasına kalkınan, kimi Sovyet Rusya gibi diktatörlük, kimi Hindistan gibi demokrasi rejimleriyle idare edilen memleketlerde de böyle olmuştu. Yeni baremler şu şekildeydi

Barem. Derecesi (Aslî maaş)	ilk Yıl (TL)	2. Yıl (TL)	3. Yıl (TL)
15	600	625	650
25	750	775	80.0
30	860	900	960
35	1000	1050	1100
40	1160	1200	1250
60	1300	1350	1400
60	1450	1500	1550
70	1600	1650	1700
80	1800	1900	2000
90	2100	2300	2300
100	2400	2500	2600
125	2700	2800	2800
160	2000	3000	3000

Pek tabii olarak, subaylar, assubaylar ve hâkimler ayrı hükümlere, tâbi tutulmakta ve daha yüksek maaş ve tazminat almaları imkân dâ-

hiline sokulmaktaydı. Valiler ve Müsteşarlar da temsil tazminatı alacaklardı. Tasarının müsbet taraflarından biri de suydu: Hayat pahalılaştıkça maaşlar da otomatik olarak artacaktı.

Yeni Tasarı kanunlaşınca, bugünkü memur maaşları %75 ilâ, %100 arttırılmış olacaktı. Bu artısı karşılayanların da, artık vergi vermeğe başlayacak olan Anadolunun büyük arazi ağaları olmasında şaşılacak hiçbir taraf yoktu.

Piyasa

Geçti borun pazarı

Geçen haftanın sonunda Ticaret Bakanı Cihat İren İstanbula gittiği vakit, memlekette özel teşebbüsü temsil edenlerin şu dilekleriyle karşılaştı: Krediler açılmış ama Merkez Bankası reeskontu yeter derecede geniş tutmuyormuş da, onun için tüccar ve sanayie! yine de kredi sıkıntısı içindeymiş. Millî Korunma Kanununun korkunç müeyyideleri altında ezilmekteymişler. İcra ve İflâs Kanunu günün şartlarına uydurulmalıymış, Yani borçlarını ödemeyenlerden bu borçların tahsili kolaylaştınlmalıymış. Gelir vergisi için defter tutmak sanayici ve tüccarlarımıza çok ağır geldiğinden defter tutma mükellefiyeti 300 bin liradan 300 bin liraya çıkartılmalıymış. Kendileri memleketin vergi gelirinin çoğunluğunu sağladıklarından, esnafın vergi muafiyeti kaldırılmalıymış. Memleketimizde imâl edilen ve ihtiyacı karşılayan sanayi mamulleri dışardan ithâl edilmemeliymiş. Sanayicilerin İşçi Sigortaları Kurumuna ö dedikleri sigorta primleri tecil edilmeliymiş.

Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği Genel Sekreteriyken piyasayı dürüst gelenekler içersine tokmak için hayli uğrasan, bu sebepten bir çok tüccar ve sanayiciden "kibirli" damgasını yiyen ve buna rağmen özel teşebbüs erbabı arasında korkuyla karışık bir hürmet hissi uyandırabilen Ticaret Bakanı, bu dilek enflâsyonu karşısında eski âdetlerini unutmadığım gösterdi.

Dilekler arasında haklı ve doğru olanları vardı, İcra ve İflâs Kanununun borçluyu borcunu Ödemeğe daha sıkı bir surette mecbur edecek şekilde değiştirilmeği teklifi hiç şüphesiz yerinde bir teklifti. Piyasada dürüstlük geleneklerinin bu suretle bir miktar yer etmesi beklenebilir ve likidite darlığı bahis konusu olduğu zaman bu darlık kısa vâdeler içinde bir dereceye kadar önlenebilirdi. Esnafın vergi muafiyetinin kaldırılması da biç şüphesiz yerinde bir teklifti. C.H.P. lktidari zamanında o zamanın Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, memleketimize ilk olarak gelir ve kurumlar vergileri sistemini soktuğu zaman, esnafı da kendi şartlarına uygun bir şekilde vergilendirmeye tâbi tutmuştu. Fakat, sonra D.P. iktidarı devrinde her zümreden oy koparmak için gece gündüz uğraşan Menderes, esnafı tam bir vergi muafiyetine kavuşturmuştu.

Fakat tüccar ve sanayicilerin haklı ve doğru dilekleri ileri sürdükleri zaman, bu haklı ve doğru dilekleri ancak kendi özel menfaatlerine uygun olunca benimsediklerini de görmemek kaabil değildi. Maliye Bakaya Ekrem Alican, özel sanayi ve ihracat kredilerini serbestleştirirken, dondurulmuş bu kredilere ve kredi yoluyla stok finansmanına artık müsamaha edilmeyeceğini de çok yerinde olarak açıklamıştı. Ama, işte İstanbuldaki tüccar ve sanayici D.P. devrinin kötü usûllerine dönülmesi için yaygara kopartıyorlardı. Ticaret Bakam, plâfon dışı bırakılan kredi nevileri dolayısiyle emisyon hacminde 500 milyon liralık bir artış olduğunu belirtti, Bu, elbette ki reel ihtiyaçlar , için yapılmış bir genişletmeydi ve enflâsyon değildi, Özel teşebbüsün bu kadar büyük bir genişlemeden faydalanma yoluna girmiş olması gerekirdi. Buna rağmen, kâr marjlarını düşürmek istemeyen gözü doymazlar, Merkez Bankasının reeskontu genişletmesi için tazyik edilmesini istiyorlardı. Bu gözü doymazlar Bakandan lâyık oldukları cevabı aldılar,

özel teşebbüsün diğer bir dileği de Müh Korunma Kanununun kaldırılmasıydı. Gerçekten, bu kanun Hükümeti, toptancılıkta, perakendecilikte ve ithalâtçılıkta belli kâr hadlerini muhafaza ve bunları murakabe etmeğe zorluyordu. Üstelik, bu üç sıfatın birleşmesi de yasak ediliyordu. Tüccar ve sanayicilerin "korkunç cendere" diye vasıflandırdıkları şey de bundan ibaretti. Halbuki, Millî Korunma Kanununda mevcut kâr hadleri başka memleketlerde tamamen serbest olan piyasanın durumuyla kıyaslanacak olursa hiç de anormal sayılamazdı; Devletin elinde sâdece arzı değil, talebi de tesirli bir şekilde kontrol edebilecek teşkilât ve personel mevcut olsa, belki de en doğru çâre bu olurdu. Üstelik plânlı bir ekonomiye gireceksek, Devletin elinde Millî Korunma Kanunundan çok daha rasyonel ve geniş yetkileri Hükümete Veren bir kanunun bulunma* sı zarureti vardı.

Özel teşebbüsün gelir vergisindeki defter tutma mükellefiyetinin 300 bin liradan 600 bin liraya çıkartılmasini istemesine ise hiç diyecek yoktu. Ticaret Bakanı, zirai gelirlerin vergilendirilmesinin halk oyu tarafından şiddetle arzu edildiği ve Maliye Bakanlığında bu konuda çalışmaların başladığı bif sırada böyle bir teklifte bulunmanın, münasebetsizliğin tâ kendisi olduğunu münasip dille anlattı.

Hele sanayicilerin İşçi' Sigortaları için prim ödemekten muaf tutulmalarını istemeleri karşısında söylene* cek tek şey, "Grev hakkı tanınsın da, akimiz başınıza gelsin!" temennisini izhar etmekten ibaretti. Akılları sıra, beyler keselerini üstelik Devletin yar* dımıyla şişirecekler, ama bu memleketin işçisine karsı olan en basit va- • Efelerini yerine getirmekten kaçınabileceklerdi. Gafletin bu derecesini hiç diyecek yoktu. Sanayicilerin, İşçi Sigortaları primlerini fiatlara aksettirmek suretiyle, geniş ölçüde tekrar işçi sınıfına yüklettiklerine dair ortada birçok emareler mevcuttu.

Cihat İren, kendisinin de iktisadi hürriyeti istediğini ve bunun İçin çalıştığını söyledi. Ancak Hükümetin Merkez Bankasını zorlamasını talep etmenin ne dereceye kadar iktisadi hürriyet fikriyle bağdaşabileceğini anlamadığını da pek haklı olarak belirtti

Hakikat suydu ki, Türkiye gibi ekonomisi türlü tıkanıklıklardan ve bünye bozukluklarından muztarip bir memlekette, Devlet özel teşebbüse sıkı bir şekilde müdahele etmeliydi- Ama bu müdahele, herhalde, imtiyazlıların imtiyazlarını muhafaza etmek ve arttırmak istikametinde işlemeye* çekti.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Amerika

Denge kuruluyor

Geçen hafta bütün Amerika, büyük bir başarıyı kutluyordu. Amerikan Donanmasının iki füze denizaltısından biri, "George Washington", Cape Canaveral Üssünde büyük bir başarı kazanmış, yılardır kendisinden bahsedilen Polaris füzesi, Atlantikin derinliklerini yararak fezaya karıştıktan sonra yarım saat içinde Okyanusun öbür tarafındaki hedefine ulaşmıştı. Aynı dakikada, Polaris Programının Komutam Tümamiral William Raborn Jr„ Ike'a "Polaris derinliklerden hedefine uçtu. Mükemmel - Red" diye ilk müjde telgrafını çekiyor ve Amerikan Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı (Deniz Kuvvetleri Komutanı) Oramiral Arleigh Burke de "Red"den aldığı bir mesajda, "Bu başarının demirperdenin de bambu - perdenin de liderlerini, ciddiyetle düşündüreceği" cümlesini sevinçle okuyordu.

1957 yılının Ağustos ayında Amerikan Haber Alma Servisleri Ike'a Sovyetlerin ilk kıt'alararası füzeyi attıkları haberini verdikleri sırada, Amerika henüz, Thor gibi orta menzilli stratejik füzelerini bile seri hâlinde imâl edecek hâle gelmemişti. Hür Dünya ile Demirperde arasındaki askeri muvazene sâdece Amerikan Stratejik Hava Kuvvetlerinin atomik bombardıman uçaklarına dayanıyordu. Oysa, radarlı roketler bu uçakların imkânlarını günden güne kısıyordu. Nas-1 Rusya Amerikanın her noktasını bombalayabilecek imkâna erişmişse, O da Rus ve Çin arazisinin her noktasını bombalayabilecek hâle gelmeliydi. Bu maksatla, Thor füzesi 1958 sonlarına doğru ikmâl edilebildi ve Demirperde civarındaki periferik memleketlerde orta menzilli Amerikan füze üslerinin kurulmasına başlandı. Fakat siyasi kavgalar, Sovyetleri tahrik etmeme endişeleri ve İç politika korkuları, Amerikanın müttefiklerini Hür Dünyanın savunması için hayati olan bu üslerin kurulmasında çekingen davranmağa zorluyordu. Amerika, bu Üslerin kurulması için Türkiye, italya ve İngiltereden başka yâr-ı vefakâr bulamadı. Bu sayı ise çok yetersizdi, Öte yandan, Amerikan kıt'alararası füzelerinin hedefine kesinlikle varması için yapılan çalışmalar tam bir başarıya ulaşamamış ve Amerika bu füzeleri seri hâlinde imâle hâlâ başlayamamıştı. Halbuki, Sovyetler bu alanda başarıdan başarıya koşuyorlardı. 1957 Ekiminden beri Sovyetlerin fezada mahrekine yerlestirdikleri sun'i peyk füzelerinin ağırlık bakımından ve kudret bakımından Amerikanınkilerden çok daha üstün olduğu açık bir gerçekti. Ayrıca bu yılın başlarında Sovyetlerin Türkistandan Pasifik Okyanusuna fırlattıkları kıt'alararası, füzenin hedefini bulmaktaki başarısı, çok mu çok endişe verici idi, İşte, Amerika Polaris'ln başarısıyla, Hür Dünya ile Demirperde arasındaki stratejik muvazeneyi yeniden sağlamış oluyordu. Bunun için 3 yıldır tam 3,5 milyar dolar sarf edilmiş; ama netice bu fedakârlığı haklı çıkarmıştı.

Richard Nixor
Şanssız...

Polaris, 1.200 mil menzili olan bir orta menzilli stratejik balistik füze idi. Denizaltından atıldığı için kuru yakıt kullanıyordu. Atom enerjisiyle muharrik olan bu denizaltılar 16 tane Polaris tüpü taşıyorlardı. 1965 yılında Polaris'in menzilinin 2.500 mile yükseltilebileceği de ümit ediliyordu. Fakat, Amerika 1965'e doğru, 45 adet Polaris denizaltısına sahip olunca, Sovyet Rusyanın, Komünist Çinin ve peyklerinin her noktasını 1.200 millik Polaris'lerle dahi bombalıyabilecekti. Bu denizaltılarının yerlerini bulmak son derece güçtü. Bunlar, Donanma Stratejik Kuvveti Komutanlığı Karargâhıyla yakalanması hemen hemen İmkânsız bir radyo sistemi sayesinde konuşaçakşlardı, Atom enerjisiyle işlediklerinden hiç sır yüzüne çıkmadan haftalarca dünya turu yapabilecek kaabiliyetteydiler. Bu filonun 30 denizaltısı devamlı olarak üssünde bulunacak, geri kalan 15 tanesi ise Arktik Okyanusundan, Akdenize ve Hint Okyanusuna,'Atlantik Okyanusundan Pasifik Okyanusuna kadar bütün denizlerde merkezden alacakları talimata göre gezecekler ve münasip yerlerde mevzilenip füzelerini atacaklardı, Harekât hâlindeki denizaltılarm ikmalini yapmak için 3, özel denizaltı ikmal gemisinin denize açılması kâfi geliyordu. Bu suretle, Amerika, azami yarım saat İçinde her biri, İkinci Dünya Harbinde attıkları -Hiroşima ve Nagazaki'-ye atılan atom bombalan dâhil- bütün uçak bombalarının yekûnu kar dar tahrip kudretinde olan nükleer bombalardan 240 tanesini bütün demirperde gerisine savurmak imkânına sahip oluyordu,

Tabiî Sovyetler de, bir süre sonra kendi Polaris'lerini geliştirmek imkanını bulacaklardı. Fakat bütün bunlar, her iki blokun da birbirlerini tamamiyle yok etmeden bir dünya harbi çıkaramamaları sonucunu doğuruyordu ve doğurmağa devam edecekti. Tek hakiki çare, ciddî ve kontrollü bir' silâhsızlanma olarak kalıyor ve her iki blok da bunu anlamağa doğru -yavaş da olsa- gidiyordu. Silâhsızlanmadan sonra ise mücadele, gelişmemiş memleketleri kazanmak için devam edecekti.

Bir muhafazakâr

Geçen haftanın sonunda Amerika, stratejik • muvazene konusunda 1957 den beri geçirdiği korkulu rüyaları unutuyor ve rahat bir nefes alıyordu. Bu sırada Amerikan iki partili sisteminin sağ kanadı olan Cumhuriyetçi Parti Başkan adaylığına, şimdiki Başkan Yardımcısı Richard "Dick" Nixon ile Başkan Yardımcısı adaylığına da Amerikanın Birleşmiş .Milletler Teşkilâtı nezdindeki Daimî Delegesi Büyükelçi Henri Cabot Lodge Jr.'u seçiyordu.

Henry Cabot Lodge Jr., Demokrat Partinin Başkan adayı Massachussets Senatörü John Kennedy'nin 1952 de Senato seçimlerinde yendiği adamdı. Cabot Lodge tıpkı Kennedy gibi, daha radikal fikirlerle tanınmıştı. Nixon onu Başkan Yardımcılığı adaylığına seçtirmekle, parti içindeki rakibi New York Eyaleti Valisi Nelson Rockfeller'in nisbeten radikal fikirlerine yakınlaştığım göstermek istiyordu.

Gerçekten Nixon, Hür Dünyanın düşünen çevrelerinde muhafazakârlığı yüzünden sevilmeyen bir adamdı.

Üstelik, politika anlayışı da ciddi insanların ondan uzaklaşmaları sonucunu doğuruyordu. 1952 seçim kampanyası sırasında Demokratlar onu bazı iş adamlarından 16.000 dolar alıp bunları seçim masrafları için kanuna aykırı tarzda kullanmakla itham edince, Ike'ın zoruyla Televizyonda görünmüş, bol bol ağlamıştı. Bir benzinci çocuğu olarak hayatta yükselmek, hattâ tahsilini yapabilmek için neler çektiğini anlatmıştı. Ömründe kabul ettiği'tek hediyenin bir köpek olduğunu ve kendisini rahatsız eden vatandaşlarının hiç değilse bir zavallı köpeciği rahatsız etmemelerini rica edip köpeğini de Televizyon kameralına çıkarmıştı. Karısının vizon kürkü olmadığını ileri sürmüştü. Yani bol demagoji yapa yapa meşhur 16 hin. dolar hikâyesini ört bas etmenin ve bu paranın nereden nasıl gelip nereye nasıl gittiğini anlatmamanın yolunu gayet mahirane bir şekilde bulmuştu. Ondan önceki politika hayatı da pek parlak değildi. California'da siyasî hayata atıldıktan sonra, hiçbir ciddi fikir meselesi ve memleket dâvası üzerine eğilmemişti. Bütün mahareti, Demokrat Partideki siyasi rakiplerine karşı -Senatör Mc Carthy'nin yaptığından çok daha ustalıklı tarzda- komünistlik bulaştırmaktan ibaretti. Rusyaya mahrem evrak vermek ithamiyle yargılanan, fakat bu suçtan hiçbir vakit mahkûm edilemeyip, mahkemeye hakaret suçundan hapse atılan meşhur bir Amerikan diplomatının, Alger Hiss'in dâvası, onun hitabet ve aynı zamanda demagoji alanında ne kadar büyük kaabiliyetlere sahip olduğunu göstermişti. Nixon, bu vasıflarıyla muhafazakâr iş adamları çevrelerinin sevgilisi olmuştu. Bu suretle de 1952 de partisinin Genel Kongresinde Ike'ın yanında Başkan Yardımcısı adayı seçilmeğe muvaffak oldu. 1952 ve 1956 kampanyaları esnasında da Nixon'un işi, büyük Devlet adamı ve millet babası vasıflarım taşıyan Ike'ın yanında, politikanın çirkef tarafıyla uğraşmak ve Demokrat Partinin ileri gelen şahsiyetleri hakkında dedikodu uydurup, çamur atmaktı.

Fakat Nixon, daha sonra bu vasıfların kendisini düşürdüğünü anladı. Akıllıydı. Yavaş yavaş Devlet işleriyle daha Ciddî şekilde uğraşmağa başladı. Ike'ın hastalıkları ona bu imkânı fiilen de açtı. Amerikan savunma politikasının en yüksek mercii olan Haber Alma Ajansı Kuruluna başkanlık ediyordu. Yine Ike'ın hastalıkları, ona Amerikayı dünyanın pek çok yerlerinde temsil imkânım veriyordu. Lâtin Amerikaya ve Sovyet Rusyaya yaptığı seyahatlerde hayli becerikli davranmasını bildi. Fakat, Amerikan halk oyunda bütün bunlar sahte tesiri yapıyor ve hakikî fikirlerini saklamak için girişilen oyunlar intibaını bırakıyordu. Nixon bir aralık, Krutçef'i Amerikaya davet ettirtenin kendisi olduğu intibaını yaratarak Hür Dünya aydın çevrelerindeki' durumunu biraz düzelttiyse de, sonradan Amerikan politikasının Zirve işinde uğradığı büyük başarısızlık onun da belini kırdı.

Şimdiki hâlde, Amerikan halk oyunu ölçen enstitüler, başta Gallup olmak üzere, Cumhuriyetçilerden Demokratlara doğru önemli kayışların olduğunu göstermektedir. Eğer bu doğruysa, Hür Dünyanın istikbâli namına sevinmek lâzımdır. Gerçekten, Hür Dünyanın istikbâli, Amerikanın Dulles dış politikasından tamamen sıyrılmasına ve bilhassa gelişmemiş memleketlerin bağımsızlık, demokrasi ve kalkınma dâvalarında onlara ciddî surette yardımcı olmasına, bağlıdır. Bu ise i Nixon gibilerin becerebileceği iş değildir.

KİTAPLAR

Odalarda

(Erdal Özün romanı, Varlık Yayınları 767, *Büyük Cep Kitapları serisi 166, İstanbul Ekin Basımevi 1960, 96 s*ayfa 200 *kuruş).*

Odalarda adlı romanın yazarı daha pek genç, "Odalarda" Erdal özün ilk romanı, Daha, önce bazı denemeler yapmış ama, "Odalarda" onun asıl denemesi,

Varlık Yayınevi, Erdal özün ilk roman denemesinin arka kapağına yazdığı kapak notunda yazar için, "Bu ciltte genç yazarlarımız içinde en umut vericilerden birinin Erdal Özün ilk romanını size sunuyoruz. Okuyunca göreceksiniz: Epey şaşırtıcı, alışılmıştan uzaklaşan bir roman. Ama kapalılıkla, anlamsızlıkla ilgisi almayan bir yeniliği var bu kitabın. İlkin dili çok sağlam bir temel üstüne kurulmuş. Sonra iç sorunları açış va işleyiş tarzı da Dostoyevskileri, Camusleri hatırlatan bir klâsik analiz yolunda ilerliyor. Yani yadırganmayan bir yeni. özenti olmayan bir yeni. Erdal özün bu eseriyle ilerisi için çok şeyler vadettiğini söyleyebiliriz." diyor.

Erdal öz hakkında Varlık Yayınevi sahibi Yaşar Nabi Nayırın verdiği, hükümler oldukça yerinde.

Erdal Öz "Odalarda" adlı romanında bir kasaba adamının hikâyesini anlatıyor. Yaşadığı cemiyetin içinden bir arpa boyu bile dışarı çıkmamış, - durgun, sakin saf bir kasaba adamı. Nedense yazar bu adamın hikâyesini anlatırken pek çok.noktayı karanlık bırakmış. Bir defa 96 sayfalık kitabı baştan sona kadar okuyor, gene de kahramanınızın adını öğrenemiyorsunuz. Kahramanınızın yaşadığı kasaba da öyle, Ne adı belli, ne yeri. Dahası da var, Erdal özün kasabasının sâdece adı kasaba. Kitabı okuduğunuzda buranm bir kasabadan çok bir büyük şehir olduğu anlaşılıyor, Erdal Özün kahramanı -adı belli değil-, kaç yaşındadır, yetişme şartları nedir, nerede, nasıl okumuştur, bunlar da belli değil. Olayları roman kahramanı anlatıyor. Soğuk bir günde kahraman bir parkta oturuyor. Oldukça fakirdir. Bekâr odasına dönmek istememektedir. Zira odasında annesi ölmüştür ve onu gömmüş sonra da canı soğuk odasına tekrar dönmek istememiştir. Parkta oturur, kendi kendine annesinin ölümünü, ölüyü gömmek için müdüründen para isteyişini, annesini mezarlığa götürüp bırakışını v.s. düşünür. Hayatta tek arkadaşı, tek tanıdığı yoktur. Yıllardan beri bir dairede çalışmaktadır ama, aynı odada bitişik masalarda çalıştığı arkadaşların; bile tanımaz. Yıllar boyu onlarla bir tek kelime bile konuşmamıştır. Oturduğu odanın iki aydır kirasını ödememiştir. Kasabaya karanlık çökünce çaresiz odasına döner. Odası soğuk ve yalnızdır. Annesinin hâtırası odaya öylesine sinmiştir ki bir türlü hayâllerden kendini kurtarıp uyuyamaz. Elektriği kapatmaya bile korkmaktadır Birkaç gün böyle geçer. Gündüzleri daireye gitmekte, daireden çıkınca bir kahvede oturup geleni geçeni seyretmekte, sokaklarda âvâre dolaşmakta, sonra iki lokma bir şey yiyip odasının yolunu tutmaktadır. Erdal Özün kahramanı gerçek hayattan öylesine uzak bir insandır ki, bir kasabada yaşadığı, bir dairede çalıştığı, bir evde oturduğu halde günler boyu tek kişi ile konuşmaz. Konuşmaz zira merhaba diyecek bir tanıdığı bile yoktur.

Erdal Oz
. *Başarı yolunda*

Derken günün bilinde oturduğu odanın sahibi, kirasını vermeyen bu müşterisine evinden çıkmasını söyler. Kahramanımız şaşkındır. Zira o güne kadar ev aramanın ne biçim birşey olduğunu aklına bile getirmemiştir. Nasılsa bir kahvehane bulmuştur ve hep oraya devam etmekte, bir camın gerisine oturup, camda şekillenen hayallere bakarak vakit geçirmektedir, Derken kahvede, hemen yakınında oturan masalardaki adamlardan birisi kendisine yakınlık gösterir. Hattâ yakınlıktan da öte bir sırnaşıklıkla Erdal Özün kahramanına yanaşır, Önce kızan kahraman, daha sonra bu bulunmaz nimete sıkı sıkıya sarılır. Artık; dünyada bir dostu vardır, Derdini ona söyleri Hayatta bir dost kazanmanın verdiği sevinçle dairede yanı basındaki masada yıllar yılı beraber çalıştıkları arkadaşına merhaba der. Onunla da üç beş kelime konuşur, Altık kahramanın hayatı değişmiştir. Kısa bir müddet sonra kahramanın kahve arkadaşı kendisine bir de av bulur, Genç ve güzel bir kadın evini kiraya vermektedir. Kahvedeki dost, bu evin çatı katında bir odada oturmaktadır, Alt kattaki bir odayı da sarışın kadın kendisine kiralayabilir Nitekim Erdal Özün kahramanı buraya taşınır, Ev sahibi kadın gençtir, güzeldir ama kahramanla hiç konuşmaz. Sessin, içine kapanık bir duldur. O günlere kadar kadın olarak sadece annesini tanımış olan "Odalarda"nın kahramanı, günün birinde kadına evlenme teklif eder. Kahve arkadaşı da kendisini destekler. Kadınla evlenir" ler. İlk hafta, kahramanın hayatını tamamen değiştirmiştir, Ama birhaftanın sonunda kadın kahramanı yanından uzaklaştırır, ayrı bir oda da yatmaya mecbur eder. Kahraman, karısının kahve arkadaşı ile beraber yaşadığını görüp ama reaksiyonu pek sudan olur, Beş altı ay böyle geçer ve kahraman karısının doğurmak üzere olduğunu dehşetle görür. Tabi! çoçuk kendisinden değildi Ama kahraman buna da katlanır, yeter ki kârısı kendisine yüz versin. Kahramanla karısının münasebetleri zaman zaman düzelir gibi olur ama kahvehane arkadaşından rahat yoktur. Kadın da doğurdu doğuracak. Kahraman bir türlü karısının odasında, karısının koynunda yatamaz. Bu saadete kahvehane arkadaşı ermekte» kendisi edememektedir. Bir zaman kıskançlık krizleri, acemilik krizleri' içinde bocalar. Ama ne yapsa boştur» Bir gece sabaha karşı bir sinir buhranı ile kendi odasından çıkar karısının odasına gider. Kapıyı vurur, ses yok, yüklenir, kırar ve içeri girer. Karısı hareketsiz yatmaktadır. Yanına varır, elini tutar ki karısı ölmüştür, ölü karısını sever, okşar ve sonra şapkasını giyer, dışarı çıkar,

Erdal ölün romanı bu. Cevabı verilmemiş yüzlerce soru ile dolu olan bu romanın kuvvetli yanı dili, Erdal öz okuyucusunu hiç Sıkmadan yazdıklarını okutabilen bir yazar. Bu bakımdan, «Odalarda" Erdal özün ilk romanı olmasına rağmen. ümit verici.

RADYO

Reklâmcılık

Meseleler

Dünya radyolarının hepsi kuvvetli bir gelir kaynağından istifade ederek yayın yapmak zorundadırlar. Eğer bir radyo istasyonu yeter derecede maddi imkânlara sahip değilse ve gerek idari işlerde çalıştırdığı memurlarına, gerekse sanatkârlarına yeter derece ücret veremiyorsa o radyo istasyonunun programları hiçbir zaman dinleyiciyi tatmin edemez. Zaten bizim radyolarımızın programlarındaki cılızlığın sebeplerinden bir tanesini de bu maddî imkânsızlıkta aramak icabetmektedir. Dünya radyoları tatmin edici yayın yapabilmek için çeşitli gelir yollarına başvurmaktadırlar. Bunların başında reklâmcılık vardır. Amerikada olduğu gibi radyo veya televizyon istasyonları yalnız reklâmdan sağladıkları gelirle beslenirler, hattâ reklâmcıları ilgilendirmeyen kültürel programların masraflarını bile diğer reklâm programlarından aldıkları para ile karşılarlar. Birçok Avrupa memleketlerinde ise hükümet tahsisatı ile çalışan radyolar bulunmaktadır. Yine Amerikada olduğu gibi/ belli sayıda radyo istasyonları yalnız bağışlarla harikulade programlar yayınlamak fırsatına sahiptirler. Bu şekilde çalışan radyo istasyonları üniversitelerin malıdır ve yayınlarında yalnız eğitim programları yer alır. Diğer memleketlerde de, her yıl elde mevcut radyo cihazları için belli miktarda ücret ödenir. Türkiye radyolarının gelirini sağlamak için de bu yolun seçildiği malûmdur. Bununla beraber, dünya radyolarına bol gelir getiren reklâmcılığın radyolarımızın programları arasında yer aldığı ve bu sebepten de ortaya bir takım meselelerin çıktığı dinleyicilerimizin kulağından kaçmamıştır. Bugün Amerikada bile radyo reklâmcılığının aleyhinde olanların sayısı oldukça yüksektir. Birçok tanınmış iş adamları, hükümet ve eğitim alanında isim yapmış kimseler radyo dalgalarından istifade ederek reklâm yapılmasını zararlı, hattâ bayağı bulmaktadırlar. Amerikadaki durum ne olursa olsun, radyo ve televizyon reklâmcılığının sâdece ve sâdece maddelerin, hizmetlerin ve fikirlerin dağıtımı için dinleyiciyi aydınlatmak maksadiyle baş vurulan bir yol olduğuna şüphe yoktur. Türkiye radyolarındaki reklâmcılığın bu anlama uymaktan çok uzak olduğunu ise herkes bilir. Bununla beraber reklâmcılığın memleketimizin ekonomisinde oldukça önemli bir rol oynadığını ve İlerde de daha büyük bir rol oynayacağını kimse inkar edemez.

Bizde reklâmcılık

Türkiye radyolarındaki reklâmcılığın bütün bu noktaları hiçe saydığı muhakkaktır. Üstelik bugün radyolarımızda yapılan reklâmların her bakımdan geri ve kalitesiz olduğunu da bilmeyen yoktur. Buna rağmen radyo reklâmcılığımız henüz sosyal bir dâva haline gelmemiştir. Fakat bu tehlike mevcuttur. Bunun sosyal bir dâva haline gelmemesi için ne yapmalıdır? Bir defa reklâmdan alınan gelirin hiç olmazsa bir kısmının radyolarımızın en tabiî ihtiyaçları için sarfedilmesi icabeder. İkinci mesele de 27/1/1951 gün ve 3/12402 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tasdik edilen radyo ilân ve reklâm tarifesinin baştanbaşa değiştirilmesi yoluna gitmektir. Radyoculuk ve reklâmcılık prensiplerine aykırı ve birbirinden kötü ve tatbik edilmesi de bir o kadar zor olan maddelerin yer verildiği bu ilân ve reklâm tarifesinin genişleştirilmesi radyo idarecileri gibi reklâmcıların da rahat bir nefes almalarına sebep olacaktır.

Reklâmcılıkla ilgili mühim bir mesele de reklâm programlarının hazırlanmasıdır. Bugüne kadar reklâm programlarım hazırlayanların ekseriyetini radyolarımızda çalışanlar teşkil etmiştir. Sebep te bu memurların devlet radyolarından aldıkları ücretlerin kifayetsiz oluşudur. Radyo idarecilerinin reklâm programlarını hazırlamaları İnkılâptan önce bilhassa İstanbul Radyosunda çeşitli söylentilere yol açmış ve şahsi menfaatlerin ön plâna geçmelerini sağlamıştır. Sözün kısası, reklâmcılıktan uzak kalamayacak olan radyolarımızda bu işin düzenlenmesi radyoculuğumuzu ilgilendiren diğer meselelere de tesir edecek ve bu meselelerin de kendi çaplarında belli şekillere girmelerine yardım edecektir.

Vatanınıza ve Yuvanıza
Hizmetin en Kolay Yolu
HÜRRİYET İSTİKRAZI TAHVİLLERİ
%6 faiz gelirir
vergisiz, külfetsiz, emin gelir kaynağıdır
Milli Emlâk satışlarında para yerine verilebilir
Devletçe teminat olarak kabul edilir
Bankalarda, Malsandıklarında, Askeri ve Mulki Saymanlıklarda vatandaşlarımızın istifadesine arzedilmiştir.
FAAL

Fazla güneşte kalmaktan
ileri gelen baş ağrılarını...

OPON TESKiN EDER

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago romatizma ağrılarına karşı faydalıdır
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır

günde 6 tablete kadar alınabilir